

Yrityskatsaus 2013

Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan,
yrityksiin ja yrittäjyyteen

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
Kilpailukyky
25/2013

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Yrityskatsaus 2013

Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan,
yrityksiin ja yrittäjyyteen

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Kilpailukyky

25/2013

Tekijät Författare Authors Yrityskatsaus 2013 ohjausryhmä Seppo Kangaspunta, puheenjohtaja Riitta Niinivaara, sihteeri	Julkaisuaika Publiceringstid Date Lokakuu 2013 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment 20.9.2012
Julkaisun nimi Titel Title Yrityskatsaus 2013 – Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen	
Tiivistelmä Referat Abstract Yrityskatsaus 2013 tarkastelee laaja-alaisesti yrityspoliittikkaa ja yritysten tilaa. Teemana on talouden rakennemuutos, uusi yritystoiminta, yritysten kasvu ja työllistäminen. Katsaus jakaantuu artikkeli- ja tilasto-osaan. Artikkelien kirjoittajat ovat työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden julkisten organisaatioiden virkamiehiä. Ministeriön aikaisemmin julkaisemat Yrittäjyyskatsaus ja Kasvuyrityskatsaus on yhdistetty Yrityskatsaukseksi 2013. Martti Myllylä tarkastelee elinkeinopolitiikan haasteita 2010-luvulla työ- ja elinkeinoministeriön elinkeino- ja teollisuuspoliittisen linjauksen (2013) valossa. Linjauksen keskeisenä tavoitteena on etsiä Suomelle uusia talouskasvun eväitä. Erja Virta ja Johanna Lähde erittelevät harmaata taloutta ilmiönä, sen vaikutuksia yhteiskunnassa sekä sen torjuntaan liittyvää politiikkaa ja toiminnan organisointia. Pertti Valtonen esittelee Euroopan komission Horisontti 2020 -ohjelman mahdollisuuksia suomalaisen kasvuyrittäjyyden edistämiseksi. Ilkka Mella kirjoittaa alueiden äkillisistä rakennemuutoksista kehittämissä politiikan haasteena. Hän tarkastelee äkillisen rakennemuutoksen ilmiötä ja alueita vuodesta 2007 tähän päivään. Artikkelissa esitellään äkillisen rakennemuutoksen hallintaan kehitettyä toimintamallia ja jatkokehittämistä sekä arvioidaan toimintamallin menestymisen edellytyksiä. Esimerkit havainnollistavat toiminnan tuloksia erällä äkillisen rakennemuutoksen alueilla. Valtteri Vento esittelee pohjoismaisen kasvuyrittäjyyskatsauksen The Nordic Growth Entrepreneurship Review 2012 tuloksia. Sen mukaan pohjoismaissa on verraten hyvät, lähes johtaviin maihin (Yhdysvallat, Kanada ja Iso-Britannia) verrattavat edellytykset kasvuyrittäjyydelle. Suomi on viime vuosina onnistunut kehittämään yrittäjyyskultuuria ja -ilmapiiriä. Muihin pohjoismaihin verrattuna aloittavien nuorten kasvuyritysten määrä on pieni, mutta suomalaiset kasvuyritykset kasvavat nopeammin ja suuremmiksi kuin pohjoismaiset vastineensa. Suomen haasteena on (kasvu)yritysten lukumäärän vähäisyys. Matti Pietarinen tarkastelee artikkelissaan yritystukipolitiikan lähtökohtia, toteutusta ja kehittämistä. Viimeaikaiset, kansainvälisesti ainutlaatuisen suomalaisen tilastoaineistoon perustuvat tutkimukset ovat antaneet lisävalaistusta tukien vaikuttavuudesta. Jarmo Palm ja Tuija Groop tarkastelevat yrittäjyyttä ja yrityksiä tukevia seudullisia yrityspalveluja. Samuli Rikama kuvaa kasvuyritysten kehitystä kolmella kasvukaudella. Artikkelissa eritellään kasvuyritysten konsernisuhteita, mitä aikaisemmissa kasvuyritystarkasteluissa ei ole tehty. Kasvukaudella 2008–2011 kasvuyrityksistä 41 % kuului konserniin. Näiden kasvuyritysten henkilöstön osuus kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä oli kasvukauden lopussa 75 % ja liikevaihdosta 85 %. Kymmenen suurimman konserniin kuuluvan kasvuyrityksen henkilöstö muodosti lähes kolmanneksen kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä ja 50:n suurimman osuus siitä oli noin puolet. Suurimmat kasvuyritykset ovat lähes aina konsernissa Katsauksen tilasto-osassa esitetään yksityiskohtaisempia tietoja kasvuyrityksistä ja niiden kehityksestä toimialoittain ja ELY-keskusalueittain. Tiedot suhteutetaan koko yrityskantaan ja valittuihin vertailuryhmiin. Pertti Hämäläinen on koostanut yritysten lukumäärää, henkilöstä ja liikevaihtoa koskevan aineiston. Seppo Kangaspunnan koostamassa aineistossa on käytetty pääosin ToimialaOnline yritysten kasvutietokantaa, joka perustuu Tilastokeskuksen tilastoaineistoon. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyshenkilö: Elinkeino- ja innovaatio-osasto/Riitta Niinivaara, puh. 050 5263903	
Asiasanat Nyckelord Key words Elinkeinopolitiikka, harmaa talous, yrityskiihdyttämö, äkillinen rakennemuutos, pohjoismainen kasvuyrittäjyys, seudulliset yrityspalvelut, kasvuyrittäjyys, kasvuyritykset, yritystuki, TEM-konserni, ELY-keskus	
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN 1797-3554 ISBN 978-952-227-789-3	Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562 ISBN 978-952-227-790-9
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 124	Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish Hinta Pris Price 28 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd

Alkusanat

Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut vuodesta 2003 lähtien vuosittain *Yrittäjyyskatsauksen*. Se on tuottanut suomalaisia yrityksiä ja yrittäjyyttä koskevaa perustietoa ministeriön yrittäjyys- ja yrityspolitiikan päätöksenteon tueksi. Ministeriö on tuottanut vuodesta 2011 lähtien myös *Kasvuyrityskatsauksen*, jossa on tarkastelu kasvuyritysten toimintaympäristöä ja kasvun ajureita. Ministeriö on päättänyt yhdistää nämä katsaukset.

Yrityskatsaus 2013 pyrkii laaja-alaiseen yrityspolitiikan tarkasteluun. Katsauksen teema on talouden rakennemuutos, uusi yritystoiminta, yritysten kasvu ja työllistäminen. Tavoitteena on ollut tuottaa informatiivinen ja kiinnostava katsaus työ- ja elinkeino-ministeriön elinkeinopolitiikkaan sekä yritystoimintaan ja yrittäjyyteen. Näillä on keskeinen merkitys talouden ja koko yhteiskunnan myönteiselle kehitykselle. Samalla katsaus avaa ministeriön asiantuntijatyötä, jolla tuotetaan tietoa päätöksenteon tueksi.

Katsaus jakautuu kahteen osaan. Artikkelit tarjoavat analyttisen yleiskatsauksen ministeriön elinkeinopolitiikan haasteisiin ja tavoitteisiin. Kirjoittajat pureutuvat eräiden erityisalueiden problematiikkaan, kuten harmaan talouden torjuntaan, äkillisten rakennemuutosten politiikkaan, seudulliseen yrityspalveluverkostoon, yrityskiihdyttämöihin, kasvuyrityksiin, yritystukiin ja niiden vaikuttavuuteen. Artikkeleissa esitetyt näkemykset ovat kirjoittajien omia ja saattavat poiketa ministeriön virallisesta kannasta. Toinen osa koostuu yritystoimintaa ja yrittäjyyttä sekä niiden kehittymistä kuvaavista tilastoista. Yleisen tilastokatsauksen lisäksi kasvuyrityksiä tarkastellaan monipuolisen tilastoaineiston valossa.

Katsauksen toteuttamisesta on vastannut ohjausryhmä, jossa ovat olleet edustettuina useimmat työ- ja elinkeinoministeriön toimintayksiköt. Ohjausryhmän puheenjohtajana on ollut neuvotteleva virkamies **Seppo Kangaspunta** tieto-osastolta ja jäsenenä työelämä- ja markkinaosastolta neuvotteleva virkamies **Liisa Lundelin-Nuortio** (20.9.2012–9.1.2013), työllisyys ja yrittäjyysosastolta neuvotteleva virkamies **Pertti Hämäläinen**, alueosastolta neuvotteleva virkamies **Ilkka Mella**, elinkeino- ja innovaatio-osastolta erityisasiantuntija **Riitta Niinivaara** ja työelämä- ja markkinaosastolta erityisasiantuntija **Piia Rekilä** (9.1.2013–).

Toivon, että katsaus herättää keskustelua ja ajatuksia elinkeinopolitiikan kehittämiseksi. Ministeriön toimikenttä on laaja, minkä vuoksi tässä katsauksessa on voitu tarkastella vain valittuja elinkeinopolitiikan kysymyksiä.

Työ- ja elinkeinoministeriön puolesta kiitän kaikkia artikkelien kirjoittajia, ohjausryhmän jäseniä ja muita katsauksen toteutukseen osallistuneita hyvästä yhteistyöstä.

Helsingissä 20.9.2013

MARKKU WALLIN
osastopäällikkö

Sisältö

Alkusanat	5
Tiivistelmä	9
Elinkeinopolitiikan haasteita 2010-luvulla	18
Harmaa talous ja sen torjunta	22
Yrityskiihdyttämöt Euroopan komission uusi työkalu	31
Alueiden äkilliset rakennemuutokset haastavat kehittämispolitiikan.....	37
Pohjoismainen kasvuyritysympäristö	47
Yritystutkimus on hyvä investointi.....	54
Seudullinen yrityspalveluverkosto kattaa koko maan.....	61
Mitä on kasvuyritysten taustalla?.....	65
Yritykset ja yrittäjät Suomessa	79
Kasvuyrityksiä koskevia tilastotietoja	91

Tiivistelmä

Katsauksen ensimmäisessä luvussa **Martti Myllylä** tarkastelee elinkeinopolitiikan haasteita 2010-luvulla työ- ja elinkeinoministeriön elinkeino- ja teollisuuspoliittisen linjauksen¹ valossa. Elinkeinopolitiikan tulee muun muassa edistää tuottavuutta kasvattavaa rakennemuutosta. Rakennemuutos kohtelee usein yksityistä kansalaista, työntekijää, yritystä, toimialaa, seutukuntaa tai laajempaa aluetta ankaralla kädellä ja aiheuttaa epävarmuutta tulevasta. Kun maailma ympärillä muuttuu, on yritysten ja kansantalouksien kuitenkin kyettävä vastaamaan siihen kysyntään, joka markkinoilla kulloinkin on. Paras tapa vastata rakennemuutokseen on tuntea markkinat ja sopeuttaa oma toiminta sen mukaisesti. Työ- ja elinkeinohallinnon elinkeinopolitiikan tehtävä on edistää ja tukea yritysten ja työntekijöiden sopeutumista muutoksessa.

Toisessa luvussa **Erja Virta** ja **Johanna Lähde** kuvailevat harmaan talouden laajuutta, ilmenemismuotoja ja torjuntaa. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden uhreja ovat valtion ohella työntekijät, kuluttajat sekä yrittäjät ja markkinat. Verotulojen menetykset ja sosiaaliturvamaksujen väheneminen vaikuttavat hyvinvointivaltion perustaan. Verohallinto on tehostanut harmaan talouden torjuntaa lisäämällä tarkastuksia. Verotarkastusten perusteella harmaan talouden määrä vuonna 2010 oli 5,5-7,5 % bruttokansantuotteesta. Työ- ja elinkeinoministeriö keskittyy harmaata taloutta ennalta ehkäiseviin toimiin. Yrityksiä ohjataan valitsemaan luotettavia sopimus-kumppaneita ja kiinnijäämisriskiä pyritään korottamaan. Monet toimet edellyttävät lainsäädännön muutoksia. Kaikki toimet tukevat laillista yritystoimintaa ja työllisyyttä. Kansalaisten mahdollisuuksia havaita harmaata taloutta edistetään ja luodaan edellytyksiä kielteiselle asenteelle harmaata taloutta kohtaan. Toimintaohjelmaan sisältyy hanke, jolla tehostetaan harmaan talouden torjuntaa julkisissa hankinnoissa.

Kolmannessa luvussa **Pertti Valtonen** kirjoittaa Euroopan komission suunnitelmista parantaa eurooppalaista ICT-yrittäjyyden ekosysteemiä. Pienille ja keskisuurille yrityksille suunnatut tuet eivät havaintojen mukaan tavoita nopean kasvupotentiaalin omaavia alkavia yrityksiä. Nämä ovat yleensä ICT-alan yrityksiä. Komissio suunnittelee EU:n ohjelmakaudelle 2014-2020 toimenpiteitä, joilla parannetaan ICT-yrittäjyyden ekosysteemiä. Komission suunnittelema työkalu on Horisontti 2020 -ohjelman yrityskehittämishanke, jolla kanavoidaan kasvuyrityssosaamista alkaviin yrityksiin. Erityisesti halutaan panostaa sellaisiin alkaviin yrityksiin, jotka kehittävät palveluja uusimman ICT-tekniikan hyödyntämistä varten. Komission tavoitteena on synnyttää Eurooppaan huippuluokan yrityskehittämöitä. Artikkelissa tarkastellaan myös suomalaista alkavien yritysten toimintaympäristöä ja Vigo-yrityskehittämishanketta.

1 Elinkeino- ja teollisuuspoliittinen linjaus http://www.tem.fi/files/35777/TEMjul_5_2013_web.pdf

Neljännessä luvussa **Ilkka Mella** toteaa, että rakennemuutoksen myötä alueen elinkeino- ja yritystoiminta voi uudistua. Tuotantorakenteen muutokset voivat aiheuttaa mittavia uhkia ja ongelmia alueiden kehitykselle erityisesti silloin, kun jokin yritys vähentää työpaikkoja tai lopettaa tuotantoyksikkönsä kokonaan. Tilanteen edellyttäessä valtioneuvosto nimeää paikkakunnan äkillisen rakennemuutoksen alueeksi ja irrottaa tarvittaviin toimenpiteisiin rahoituksen. Näiden avulla luodaan korvaavia työpaikkoja kahden kolmen vuoden ajan. Äkillinen rakennemuutos on koskettanut pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomea, mutta suuntaus on havaittavissa muuallakin. Työ- ja elinkeinoministeriö on kehittänyt toimintamallin, jolla äkillisiä rakennemuutoksia hoidetaan. Siinä painotetaan viranomaisten yhteistyötä ja korjaavien toimenpiteiden välitöntä käynnistämistä isojen irtisanomisten tapahduttua. Eräissä tapauksissa yritykset ovat menestyksellisesti osallistuneet rakennemuutoksen hoitoon. Kainuussa äkillinen rakennemuutos on käännetty mahdollisuudeksi luomalla uutta yritystoimintaa. Alueiden tulevaisuuden kannalta on tärkeää hyödyntää vapautuneita resursseja ja inhimillistä pääomaa. Pois muuttanut, osaava työvoima voi olla rakennemuutosalueelle korvaamaton menetys.

Viidennessä luvussa **Valtteri Vento** tarkastelee pohjoismaista kasvuyrittäjyyttä. Pohjoismaisen kasvuyrittäjyyskatsauksen perusteella pohjoismainen toimintaympäristö kestää hyvin kansainvälisessä vertailussa. Suomessa kasvu- ja startup -yritykset ovat erityisen tärkeitä nyt, kun useat toimialat muuttuvat. Pohjoismaat on verrattain hyvä paikka perustaa yritys. Erityisesti Suomi ja Islanti ovat onnistuneet kehittämään yrittäjyydelle suotuisaa kulttuuria ja ilmapiiriä. Pohjoismainen toimintaympäristö on katsauksen mittareilla perusteella lähes yhtä hyvä kuin kansainvälisenä kärkenä pidettyjen maiden. Suomessa aloittavien nuorten kasvuyritysten määrä on verrattain pieni, mutta ne kasvavat nopeammin ja suuremmiksi kuin pohjoismaiset vastineensa. Suomalaisten nuorten kasvuyritysten työllisyysvaikutukset ovat merkittävämmät kuin muissa Pohjoismaissa. Suomen paradoksi on, että uusia nuoria kasvuyrityksiä ei synny samalla mitalla kuin muualla Pohjolassa. Katsauksen pohjalta suomalaisen kasvuyrityspolitiikan tulisi pyrkiä kasvattamaan kasvuyritysten lukumäärää.

Kuudennessa luvussa **Matti Pietarinen** tekee selkoa yritystukien vaikuttavuudesta. Tuetun rahoituksen muotoja on monia, kuten suora rahallinen tuki, tuettu laina, takaus, pääomasijoitus, verotuki ja alihinnoittelu. Yritystukia myönnettiin Suomessa 1 300 milj. euroa vuonna 2012.

Tuista on tehty paljon arviointoja. Arviointimenetelmät ovat kuitenkin soveltuneet paremmin tukien toimeenpanon hallinnollisen tehokkuuden arviointiin kuin tukien vaikuttavuuden arviointiin. Työ- ja elinkeinoministeriö on teettänyt tutkimuksen yritystukien vaikutuksesta tuottavuuteen. Siinä on käytetty parasta mahdollista aineistoa ja menetelmää. Tämän tutkimuksen mukaan tutkimus- ja kehittämistuella, työllisyystuella tai investointituella ei voida osoittaa olevan tuottavuutta lisäävää vaikutusta vaan tulos viittaa jopa päinvastaiseen suuntaan. Tuilla näyttäisi olevan koko talouden tuottavuuskasvua heikentävä vaikutus. Tuissa on huonoja ja

hyviä tukia. Ilmeinen kohde, jossa tuki kannattaa, on innovaatiotoiminnan tukeminen. Talouden tehokkuuden ja myös valtiontalouden näkökulmasta on tärkeää poimia tuottamattomat tuet pois. Tukien luotettava vaikuttavuusarviointi edellyttää vankkaa tietopohjaa. Sitä tarvitaan myös tukien luotettavaan perusteluun. Tästä syystä yritystukien tutkimukseen kannattaa investoida.

Seitsemännessä luvussa **Jarmo Palm** ja **Tuija Groop** tarkastelevat seudullisia yrityspalveluita. Julkiset yrityspalvelut on rakennettu siten, että kutakin tarvetta kuten tuotekehitystä, investointeja tai henkilöstön rekrytointia varten on oma palvelu. Palvelujen sirpaleisuutta on lisännyt se, että valtio ja kunnat ovat kehittäneet yrityspalveluja erilaisista lähtökohdista. Tästä syystä julkisten yrityspalvelujen kokonaisuus näyttäytyy yrityksille hajanaisena. Työ- ja elinkeinoministeriön tavoitteena on ollut saada kaikki seudulliset palveluja tarjoavat toimijat toimimaan verkostoituneesti. Seutujen yrityspalvelut kootaan, poistetaan palvelutarjonnan päällekkäisyydet ja kehitetään toimijoiden yhteistyötä. Seudullinen yrityspalveluverkosto kattaa koko maan. Yrityspalvelujen yhteistyön hyödyistä asiakkaille on lukuisia myönteisiä kokemuksia. Elinkeinojen rakennemuutoksessa verkostoyhteistyö on osoittautunut hyödylliseksi. Yhteistyön onnistuminen tai epäonnistuminen riippuu alueiden ja seutujen omasta tahtotilasta.

Kahdeksannessa luvussa Tilastokeskuksen **Samuli Rikama** kuvailee tekijöitä, joita löytyy kasvavien yritysten taustalta. Heikkenevän työllisyyden aikoina näistä yrityksistä toivotaan aloilla suunnannäyttäjää. Tulevan talouskehityksen kannalta kasvuyritykset luovat perustan, jolta yrityksillä on mahdollisuus ponnistaa maailmanmaineeseen. Aluksi kuvataan tilastojen valossa kauden 2008–2011 kasvuyrityksiä ja nuoria kasvuyrityksiä eli gaselleja. Artikkelin loppuosassa pureudutaan kasvun taustatekijöihin eli mitä löytyy ripeän kasvun takaa. Kasvun taustalla vaikuttavat usein fuusiot ja konsernisuhde. Lisäksi pohditaan aitoa kasvua ja jaotellaan kasvuyrityksiä tästä näkökulmasta.

Katsauksen tilasto-osan alussa on **Pertti Hämäläisen** kokoama aineistopeketti yrityksistä ja yrittäjistä Suomessa. Koonti on tehty Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lithiltä hankitun tilastoaineiston pohjalta.

Yritysten lukumäärä, henkilöstö ja liikevaihdon kehitys

Yritysten lukumäärä on kasvanut hieman kahden viime vuoden aikana. Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tilastojen mukaan Suomessa toimi runsaat 266 000 yritystä ilman alkutuotannon yrityksiä vuonna 2011. Yritysten määrä kasvoi ripeästi vuosina 2005–2008, mutta sen jälkeen kehitys on ollut hidasta ja vuonna 2010 yritysten määrä väheni. Työ- ja elinkeinoministeriö ennakoi yritysten lukumäärän hieman nousseen vuonna 2012, tosin varauksella, sillä vuositilastoihin laskettavien sivutoimisten yritysten lukumäärä voi paljonkin vaihdella suhdannetilanteen ja tilastoon pääsyn minimiliikevaihdon seurauksena. Yritysten määrän kasvu on painottunut viime vuosina rakennusosalalle ja yksityisiin palveluihin, kun taas teollisten yritysten määrä on vähentynyt jo pitkään. Vuonna 2012 kaupparekisteriin tehtiin

31 380 perustamisilmoitusta uusista yrityksistä. Eniten kasvoi yksityisten toimimien määrä, kuten useana aikaisempanakin vuonna.

Yritysten henkilöstö oli kokovuosityöllisyyden käsitteellä mitattuna 1,42 miljoonaa henkilöä ilman alkutuotantoa vuonna 2011. Yritysten henkilöstö kasvoi kolme prosenttia edellisestä vuodesta, mutta määrä oli pienempi kuin taantuman alkaessa vuonna 2008. Ylipäättään yritysten työllisyyden kasvu on ollut hidasta 20 viime vuoden aikana muutamia nopean kasvu vuosia lukuun ottamatta. Vaikka yrityksiä oli vuonna 2011 lähes 60 000 enemmän kuin 1990-luvun alusta, niiden henkilöstön määrä oli samalla tasolla kuin vuonna 1990.

Liikevaihdon kasvu oli nopeinta liike-elämän palveluissa ja yksityisissä sosiaali- ja terveystalveissa vuonna 2011. Tilastokeskuksen liiketoiminnan suhdannekuvaajat osoittavat, että liikevaihdon kasvu on hidastunut tuntuvasti vuonna 2012. Palvelualoilla ja rakentamisessa liikevaihto lisääntyi neljä prosenttia. Kaupassa liikevaihto kasvoi kaksi prosenttia ja teollisuudessa liikevaihto aleni.

Yritysten kokoluokat

Suomen yrityskehittä on korostetun pienyritysvaltaista, sillä noin kaksi kolmasosaa yritys- ja toimipaikkarekisterin vuositilastojen yrityksistä työllisti alle kaksi henkilöä vuonna 2011. Näistä suuri osa on osa-aikaisten ja sivutoimisten yrittäjien omistamia. Sivutoimisten yritysten kokonaismäärä nousee 102 000 yritykseen, kun mukaan lasketaan yritys- ja toimipaikkarekisterin vuositilastojen ulkopuolelle jääneet, mutta tilastovuonna yli puoli vuotta toimineet yritykset. Kaikista toiminnasta olleista yrityksistä noin kolmasosa oli jollain tavoin sivutoimisia.

Yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan suuria, vähintään 250 työntekijän yrityksiä oli 623 vuonna 2011. Pienten ja keskisuurten yritysten osuus yrityskannasta oli 99,8 prosenttia. Näistä alle kymmenen henkilön mikroyrityksiä oli 93,2 prosenttisyksikköä.

Yrityskannan vaihtuvuus

Yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan vuonna 2012 toimintansa aloitti runsaat 31 100 yritystä. Vastaavasti toimintansa lopetti 25 300 yritystä, joten yritysten nettolisäys oli 5 300 yritystä. Yrityskannan vaihtuvuus, eli aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten yhteenlaskettu prosenttiosuus yrityskannasta on pysynyt kutakuinkin samana kolmen viime vuoden aikana.

Vuosina 2010–2012 vaihtuvuus oli korkeinta majoitus- ja ravitsemisalalla, koulutuksessa ja henkilöpalveluissa sekä sosiaali- ja terveystalveissa. Pääomavaltaisilla toimialoilla, kuten teollisuudessa ja kuljetusalalla vaihtuvuus on pienempää kuin työvaltaisessa rakentamisessa ja yksityisillä palvelualoilla. Yritys- ja toimipaikkarekisterin aloittaneita ja lopettaneita yrityksiä koskevat tilastot kuitenkin osoittavat, että vaihtuvuus on alentunut kaikilla päätoimialoilla vuodesta 2005 lukien.

Lähes kolmasosa yrityksistä lopettaa toimintansa kolmen ensimmäisen vuotensa aikana. Kolmas vuosi on yritystoiminnan jatkumisen kannalta usein ratkaiseva ja

viiden toimintavuoden jälkeen toiminnassa on enää puolet yrityksistä. Eloönjäämisteaste on yleensä keskimääräistä matalampi niissä yrityksissä, joiden perustamis- ja lopettamistoimet ovat helppoja, ja jotka toimivat vähän alkupääomaa vaativilla palvelualoilla. Kansainvälisesti maamme yritykset ovat kuitenkin melko pitkäikäisiä.

Tilastokeskuksen oikeustilastojen mukaan yritysten konkurssit ovat lisääntyneet vuonna 2012 ja alkuvuonna 2013 lähes kaikilla päätoimialoilla, joskin konkurssit selittävät vain kymmenesosan kaikista yritystoiminnan lopetuksista. Kansantalouden kasvuvauhdin hiipuminen on näkynyt myös yrityssaneerausten lisääntymisenä.

Yrittäjät

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan Suomessa oli 260 000 yrittäjää vuonna 2012 ilman alkutuotannon yrittäjiä ja avustavia yrittäjäperheenjäseniä. Yrittäjien määrä kohosi 5 000 henkilöllä vuodesta 2011 ja heidän määränsä on suurempi kuin koskaan aiemmin. Työllisestä työvoimasta yrittäjät muodostivat 10,5 prosenttia.

Suomalaisista yrittäjistä (pl. alkutuotanto) 64 prosenttia oli työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2011 yksinyrittäjiä. Työnantajina toimivia on siis vain 36 prosenttia yrittäjistä. Yksinyrittäjien osuus on lisääntynyt 1990-luvun lopusta lähtien. Yksinyrittäjyys on yleisempää nais- kuin miesyrittäjien keskuudessa. Miesyrittäjistä yksinyrittäjiä oli 60 prosenttia, mutta naisyrittäjistä 70 prosenttia. Osa-aika- ja kausiyrittäjiä oli työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2012 64 000, mikä oli neljännes kaikista yrittäjistä.

Yrittäjien keski-ikä on palkansaajia korkeampi. Lähes puolet eli 47 prosenttia Suomen yrittäjistä (pl. alkutuotanto) oli 30–49 vuoden ikäisiä vuonna 2012. Alle 30-vuotiaiden osuus yrittäjistä on pieni. Suomessa yrittäjät ovat keskimäärin hieman vanhempia kuin kollegansa muissa EU-maissa. Suomessa eläköityy lähivuosina kymmeniä tuhansia yrittäjiä, vaikka yrittäjät jatkavat työelämässä pitempään kuin palkansaajat.

Yrittäjien koulutustaso on ollut perinteisesti alempi kuin palkansaajilla. Alemman ja ylemmän korkeasteen suorittaneita oli yrittäjistä 35 prosenttia vuonna 2011, kun neljätoista vuotta aiemmin heitä oli runsas neljännes. Koulutettujen yrittäjien määrä on lisääntynyt erityisesti vuoden 2009 taantuman jälkeen. Yleisen koulutustason nousu ja ilman ammattikoulutusta olevien suuria ikäluokkia edustavien yrittäjien eläköityminen on johtanut yrittäjien ja palkansaajien koulutuserojen kaventumiseen.

Kolmannes maamme yrittäjistä (pl. alkutuotanto ja avustavat perheenjäsenet) toimi vuonna 2012 Uudellamaalla. Tästä huolimatta heidän osuutensa maakunnan koko työllisestä työvoimasta jäi hieman alle keskiarvon. Yrittäjien osuus työllisistä oli korkein Etelä-Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Etelä-Savossa. Yrittäjiä oli suhteellisesti vähiten Kymenlaaksossa, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Kolmannes eli 85 000 kaikista yrittäjistä oli naisia vuonna 2012. Heistä lähes 30 prosenttia työllistyy koulutuksessa ja henkilökohtaisia palveluja tuottavilla

toimialoilla. Naisten yrittäjyysaktiivisuus, eli yrittäjien suhteellinen osuus työllisistä (7,1 %) oli työvoimatutkimuksen mukaan melkein puolta pienempi kuin miehillä (13,7 %), vaikka naisten yrittäjyysaktiivisuus onkin kohonnut 2000-luvulla alkutuotannon ulkopuolisessa yritystoiminnassa.

Vuonna 2011 Suomessa oli Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan 10 300 ulkomaalaistaustaista yrittäjää alkutuotanto mukaan lukien. Ulkomaalaistaustaisiksi on määritelty kaikki ne, joiden äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Ulkomaan kansalaisia yrittäjistä oli ainoastaan 7 100 henkilöä. Työssäkäyntitilaston mukaan vieraskielisten yrittäjien määrä on yli kolminkertaistunut 2000-luvulla. Naisyrittäjien joukossa kehitys on ollut ripeämpää kuin miesten keskuudessa, sillä ulkomaalaistaustaisten naisyrittäjien määrä on lähes nelinkertaistunut. Kansalaisuuden mukaan tarkasteluna kehitys on ollut aavistuksen hitaampaa kuin kielen mukaan katsottuna. Tämä osoittaa, että moni ulkomaalaistaustainen yrittäjä on saanut Suomen kansalaisuuden. Jos alkutuotantoa ei oteta huomioon, joka 20. yrittäjä maassamme oli vuonna 2011 ulkomaalaistaustainen.

Seppo Kangaspunta on koostanut kasvuyrityksiä koskevan aineiston, jossa on pääosin käytetty ToimialaOnline kasvutietokantaa.

Yleiskuva kaudella 2008–2011

Kasvuyrityksellä tarkoitetaan tässä yritystä, jonka henkilöstö oli tarkastelujakson alussa vähintään kymmenen ja jonka henkilöstö kasvoi tarkastelukaudella vähintään 20 % vuodessa. Kasvutietokannan² mukaan Suomessa oli v. 2008–2011 yhteensä 758 tällaista yritystä. Yrityksistä 17 kasvoi ”räjähdysmäisesti” eli keskimäärin vähintään 100 % vuodessa. Vuonna 2011 kasvuyritysten henkilöstö oli 87 000, liikevaihto 18,2 mrd. euroa ja jalostusarvo 5,2 mrd. euroa.

Kasvuyritysten osuus kaikista Yritysrekisterin yrityksistä vuonna 2011 oli vain 0,24 %. Osuus henkilöstöstä oli kuitenkin 6 %, liikevaihdosta 5 % ja jalostusarvosta 6 %. Kasvuyrityksistä 59 % keskittyi neljälle toimialalle: Hallinto- ja tukipalvelut (16 %), Rakentaminen (15 %), Kauppa (14 %) ja Teollisuus (14 %). Niiden osuus kasvuyritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta oli samaa luokkaa.

Kasvuyritysten lukumäärän, henkilöstön ja liikevaihdon toimialoitteiset jakaumat ovat epätasaisia. Esimerkiksi toimialan Kuljetus- ja varastointi osuus kasvuyrityksistä oli vain 7 %, mutta henkilöstöosuus 16 %. Toimialan Informaatio- ja viestintä osuus kasvuyrityksistä oli 9 %, mutta henkilöstöosuus 14 % ja liikevaihto-osuus 15 %. Toimialojen kasvuyrityksintensiteetti eli osuus kaikista toimialan yrityksistä, henkilöstöstä tai liikevaihdosta oli keskimääräistä korkeampi erityisesti toimialoilla Hallinto- ja tukipalvelut, Informaatio ja viestintä sekä Terveys- ja sosiaalipalvelut ja Kaivannaistoiminta. Toimialan Terveys- ja sosiaalipalvelut kaikista vähintään kymmenen henkeä työllistäneistä yrityksistä 10 % oli kasvuyrityksiä. Niiden henkilöstö oli 2/5 kaikista alan kyseisen kokoluokan yritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta.

2 TEM toimialapalvelu, <http://www.temtoimialapalvelu.fi>, Toimialaonline <http://www2.toimialaonline.fi/>

Alueellisesti kasvuyrityksiä kuvaavat tunnusluvut painottuvat Uudellemaalle. Siellä oli kasvukaudella 2008–2011 yhteensä 314 kasvuyritystä, mikä on 41 % kaikista kasvuyrityksistä. Alueen osuus kasvuyritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta oli vieläkin suurempi (60 % ja 41 %). Uudenmaan jälkeen merkittävimmät kasvuyrityskeskittymät olivat Pirkanmaalla (71 kasvuyritystä/ 9 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (59 kasvuyritystä/8 %). Varsinais-Suomessa oli lähes yhtä monta kasvuyritystä kuin Pohjois-Pohjanmaalla (58 kpl), mutta niiden osuudet kasvuyritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta olivat noin puolta pienemmät (4 % ja 3 %). Alueen kasvuyrityksintensiteettiä kuvaavat luvut olivat kasvuyritysten lukumäärän osalta korkeimmat Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Uudellamaalla, henkilöstön osalta näiden lisäksi myös Pirkanmaalla. Kasvuyritysten liikevaihdon perusteella kasvuyrityksintensiivisimpiä alueita olivat Kaakkois-Suomi, Kainuu ja Pohjois-Pohjanmaa.

Kehitys 2008–2011

Kaudella 2008–2011 Tilastokeskuksen yritysrekisterin kaikkien yritysten henkilöstö pieneni noin 16 200 hengellä, liikevaihto 11,4 miljardilla eurolla ja jalostusarvo 2,5 miljardilla eurolla. Pieneneminen selittyy yritysten lopettamisella ja henkilöstön, liikevaihdon ja jalostusarvon pienenemisellä niissä yrityksissä, joiden henkilöstö oli kauden 2008–2011 alussa vähintään kolme ja jotka kasvoivat keskimäärin alle 10 % vuodessa. Henkilöstö, liikevaihto ja jalostusarvo puolestaan kasvoivat erityisesti uusien yritysten ja vähintään kolme henkeä ja keskimäärin vähintään 10 % vuodessa kasvaneiden yritysten ansiosta.

Kasvuyritysten osuus yritysrekisterin kaikkien yritysten henkilöstön lisäyksestä oli 20 %, liikevaihdon lisäyksestä 21 % ja jalostusarvon lisäyksestä 24 %. Mikäli tarkastellaan vain kasvutietokannan yrityksiä (ei sisällä aloittaneita yrityksiä, alle kolmen hengen yrityksiä eikä tiettyjä toimialoja kuten maatalous) nousee kasvuyritysten osuus henkilöstön lisäyksestä 52 prosenttiin, liikevaihdon lisäyksestä 46 prosenttiin ja jalostusarvon lisäyksestä 56 prosenttiin.

Kasvuyritysten henkilöstön lisäyksestä (60 500 henkeä) valtaosa (60 %) syntyi toimialoilla Kuljetus ja varastointi (11 100 henkeä), Informaatio ja viestintä (8 700 henkeä), Teollisuus (8 400 henkeä) ja Hallinto- ja tukipalvelut (8 200 henkeä). Toimialojen sisäisessä henkilöstökehityksessä kasvuyritysten osuus oli merkittävä näiden lisäksi erityisesti myös Kaivannaistoiminnassa (67 % toimialan henkilöstön kasvusta) ja Terveys- ja sosiaalipalveluissa (62 % toimialan henkilöstön kasvusta). Kasvuyritysten liikevaihdon lisäyksestä (11,2 mrd. euroa) valtaosa (59 %) syntyi toimialoilla Kauppa (2,9 mrd. €), Informaatio ja viestintä (2,2 mrd. €) ja Teollisuus (1,5 mrd. €). Toimialojen sisäisessä liikevaihdon kehityksessä kasvuyritysten osuus oli suurin toimialalla Informaatio ja viestintä (83 % liikevaihdon lisäyksestä), toimialalla Kuljetus ja varastointi (77 % liikevaihdon lisäyksestä) ja Kaivannaistointi (67 %).

Kasvuyritysten henkilöstön lisäyksestä (86 500 henkeä) ja liikevaihdon lisäyksestä (11,2 mrd. €) valtaosa (61 % ja 55 %) tapahtui Uudenmaan yrityksissä. Kasvuyritysten

osuus alueen yritysten henkilöstön ja liikevaihdon lisäyksestä oli keskimääräistä suurempi myös Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Pirkanmaan ELY-keskusalueilla.

Kehitys kausilla 2006–2009 ja 2008–2011

Kauteen 2006–2009 verrattuna kasvuyritysten lukumäärä kasvoi 2008–2011 noin sadalla. Toimialalla Hallinto- ja tukipalvelut kasvuyritysten lukumäärä ja osuus kaikista kasvuyrityksistä kasvoi toimialoista voimakkaimmin. Toimiala Kuljetus ja varastointi kasvatti voimakkaimmin osuuttaan kasvuyritysten henkilöstöstä (12 prosenttiyksikköä) ja liikevaihdosta (7 prosenttiyksikköä). Erityisesti kaupan osuus kasvuyritysten lukumäärästä, henkilöstöstä ja liikevaihdosta pieneni. Kaupan osuus kasvuyritysten liikevaihdosta oli kauden 2008–2011 lopussa kuitenkin vielä toimialoista selvästi suurin eli kolmannes (33 %). Teollisuuden luvut muuttuivat vain vähän. Alan kasvuyritysten (104) osuus kasvuyritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta pysyi vajaan seitsemäsosan tuntumassa.

Kauteen 2006–2009 verrattuna Uudenmaan osuus kasvuyrityksistä pieneni kahdella prosenttiyksiköllä huolimatta siitä, että alueen kasvuyritysten määrä kasvoi 27:llä. Osuuttaan kasvuyritysten lukumäärästä lisäsivät eniten Pirkanmaa (1,9 %-yksikköä/22 yritystä ja Pohjanmaa (1,4 %-yksikköä/13 yritystä). Eri alueiden osuudet kasvuyritysten henkilöstöstä muuttuivat verrattain vähän. Uudenmaan osuus kasvuyritysten liikevaihdosta pieneni 15 prosenttiyksiköllä (1,4 miljardia euroa). Kaakkois-Suomen kasvuyritysten liikevaihto-osuus vastaavasti kasvoi 19,7 prosenttiyksiköllä. Muilta osin muutokset eri alueiden kasvuyritysten liikevaihto-osuuksissa olivat vähäisiä. Kasvuyritysten osuus Yritysrekisterin kaikkien yritysten jalostusarvosta kasvoi kauden 2006–2009 lopun noin 5,3 prosentista 5,7 prosenttiin kauden 2008–2011 lopussa.

Gasellit

Nuoria, enintään viisi vuotta vanhoja kasvuyrityksiä eli ns. gaselliryityksiä oli kauden 2008–2011 lopussa 127 kpl, mikä on 17 % kaikista kasvuyrityksistä. Gaselliryitysten henkilöstö oli kauden lopussa 11 600 (13 % kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä) ja liikevaihto 0,91 mrd. euroa (5 %). Gaselliryityksistä oli kolmannes (42), henkilöstöstä vajaan 42 % (4 849) ja liikevaihdosta runsas 18 % (0,17 mrd. €) toimialalla Hallinto- ja tukipalvelut. Gaselliryitysten luvuissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia aikaisempiin kausiin verrattuna.

Julkisen tuen kasvuyrityksille

Kasvuyrityksistä 60 % (455 yritystä) oli saanut vuonna 2011 julkista yritystukea. Osuus on jonkin verran suurempi kuin muissa, kauden alussa vähintään 10 henkeä työllistäneiden yritysten ryhmissä. Valtaosa julkisesta tuesta suuntautui yrityksille, joiden kasvu jäi kaudella 2008–2011 alle 10 prosenttiin. Vuonna 2011 noin 550 miljoonaa euroa eli 79 % kaikesta julkisesta tuesta kohdistui alle 10 % kasvaneisiin

yrittäjiin. Yritystä kohden laskettu tuki on kuitenkin ollut kaikkina tarkasteluvuosina kasvuyrityksissä selvästi suurempi kuin vertailuryhmissä.

Kasvuyritysten vienti ja tuonti sekä ulkomainen omistus

Vajaalla kolmanneksella (30 %) kasvuyrityksistä oli joko vientiä tai tuontia. Run-
sas seitsemän prosenttia (54 kpl) kasvuyrityksistä oli ulkomaalaisomisteisia. Näi-
den osuus kasvuyritysten henkilöstöstä oli runsas 1 % ja liikevaihdosta runsaat 6 %.
Luvut ovat samansuuntaisia edelliseen kauteen verrattuna. Kauteen 2006–2009
verrattuna ulkomaalaisomisteisten kasvuyritysten lukumäärä-, henkilöstö- ja liike-
vaihto-osuudet ovat kuitenkin pienentyneet.

Aidon kasvun jäljillä

Samuli Rikama toteaa artikkelissaan, että yritysten kasvun taustalla voi olla monen-
laisia tekijöitä. Esimerkiksi konsernin sisäisten yritysjärjestelyjen tai fuusioiden seu-
rauksena yrityksen henkilöstö voi moninkertaistua hetkessä muutamasta kymme-
nestä muutamaa tuhatta. ”Orgaaninen” kasvu noudattelee tasaisempaa polkua
ja on markkinavetoista. Silloin kasvuyrityksen kriteerit täyttyvät, mutta absoluut-
tinen kasvu voi jäädä muutamaa kymmeneen henkeen. Noin 40 prosenttia kasvu-
yrityksistä kuului konserniin. Näiden yritysten osuus tuotannon volyymista on huo-
mattavasti suurempi, sillä ne vastasivat 75 % kasvuyritysten henkilöstöstä ja 85 %
liikevaihdosta vuonna 2011. Suurten kasvuyritysten merkitys on huomattava. Kym-
menen suurimman yrityksen henkilöstö oli kauden 2008–2011 lopussa 30 % kaikkien
kasvuyritysten henkilöstöstä ja 50 suurinta yritystä työllisti puolet kaikkien kasvu-
yritysten henkilöstöstä. Suurimmat kasvuyritykset olivat lähes aina konsernissa.

758:sta kasvuyrityksestä runsaat 400 eli 55 % voidaan arvioida olevan ”aidon kas-
vun” yrityksiä. Tällaiset yritykset eivät kuulu konserniin, eivät ole olleet osallisena
fuusiossa eivätkä ulkomaisessa omistuksessa. Näiden yritysten osuus kasvuyritys-
ten henkilöstöstä oli kauden alussa 32 % ja lopussa 24 % ja liikevaihdosta 17 % ja
13 %. Niiden osuus kasvuyritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta on siis selvästi pie-
nempi kuin osuus kasvuyritysten lukumäärästä, minkä lisäksi niiden henkilöstö ja
liikevaihto kasvoivat tarkastelukaudella hitaammin kuin vertailuryhmän.

Elinkeinopolitiikan haasteita 2010-luvulla

Työ- ja elinkeinoministeriö julkisti alkuvuodesta 2013 elinkeino- ja teollisuuspoliittisen linjauksen³. Linjauksen keskeisenä tavoitteena on etsiä Suomelle uusia talouskasvun eväitä muuttuvassa toimintaympäristössä.

Kun tarkastellaan vuosikymmenten keskimääristä talouskasvua, havaitaan Suomen talouskasvun toisen maailmasodan jälkeen laskeneen vuosikymmenestä toiseen. Vuosina 1995–2007 elettiin kuitenkin poikkeuksellista ajanjaksoa, sillä sähköteknisen teollisuuden korkean tuottavuuden ansiosta talouskasvu nousi poikkeuksellisen korkealle tasolle. Tämä kehitys sokaisi monet ajattelemaan, että olemme hyvällä ja kestäväällä kolmen prosentin talouskasvun uralla. Sittenmin finanssikriisistä alkanut heikko jakso uhkaa painaa keskimääristä talouskasvukehitystä edelleen alaspäin.

Talouskasvun painuminen nykyiselle prosentin – puolentoista uralle aiheuttaa ongelmia hyvinvointivaltion sitoumusten lunastamisessa. Ministeriön linjauksen peruslängtkohta on, että sitoumuksista pidetään kiinni. Tämä puolestaan edellyttää talouskasvun tason nostamista.

Muuttuva taloudellinen toimintaympäristö

Globalisaatio on tuonut maailmantalouden piiriin uusia toimijoita. Globaali kysyntä kasvaa mutta samalla tarjonta ja kilpailu lisääntyvät. Maailmankaupan vapautuminen ja kuljetusteknologian kehitys mahdollistavat tavaroiden ja palvelujen edullisen siirron. Digitaalinen tieto siirtyy liki ilmaiseksi. Nämä kehityskulut pilkkovat uudella tavalla globaaleja tuotanto- ja jakeluverkkoja. Välituotemarkkinoiden osuus maailmankaupasta on kasvanut 70 %:iin ja on suurelta osin yritysten sisäistä kauppaa. Suuri osuus osoittaa, että globaalit arvoverkot muuttavat globaalin talouden toimintalogiikkaa. Tietyillä toimialoilla arvoketjujen eri osat eriytyvät maantieteellisesti. Esimerkiksi tuotanto ja kokoonpanotehtävät siirtyvät sinne, missä ne yrityksen kannalta ovat optimaalisesti sijoittuneina.

Teollisten tuotteiden kysyntä ja tuotannon arvo ovat kasvaneet. Globaalisti tarkastellen teollisten työpaikkojen määrä on myös jonkin verran kasvanut, mutta miltei kaikissa kehittyneissä maissa teolliseen valmistukseen kytkeytyvien työpaikkojen määrä on laskenut samalla, kun yhä suurempi osa teollisuudenkin työpaikoista liittyy erilaisiin palvelutoimintoihin. Teknologinen kehitys kuten tuotannon automatisoituminen kasvattaa tuottavuutta mutta vähentää työvoiman tarvetta ja kasvattaa teolliseen tuotantoon jäävän henkilöstön osaamisvaatimuksia. Kilpailu arvoketjujen arvokkaimmista työtehtävistä voimistuu kansantalouksien havittellessa niitä itselleen.

3 Elinkeino- ja teollisuuspoliittinen linjaus <https://www.tem.fi/index.phtml?C=97986&s=2686&xmid=4984http://>

Työpanoksen määrä talouskasvun komponenttina

Talouskasvun keskeisiä komponentteja ovat työpanoksen määrä ja työn tuottavuuden kehitys. Tarvitaan työpanoksen riittävää tasoa suhteessa väestöön. Toisaalta Suomen tulee huolehtia siitä, että käytössä oleva työpanos hyödynnetään kasvua edistävällä tavalla. Ensin mainittu tavoite on suoraviivaisempi, jälkimmäinen on politiikan toteuttamisen kannalta monimutkaisempi. Molemmat komponentit korostavat paitsi työ- ja elinkeinohallinnon yhteistyötä, myös laajempaa julkisen vallan ja yksityisen sektorin kokonaisnäkemystä ja vaikuttamista. Tarkastelen tässä lähinnä sitä, mitä linjaukset tarkoittavat työ- ja elinkeinoministeriön sekä yrittäjyyden kannalta.

Korkea työllisyysaste eli työllisten määrä suhteessa työikäiseen väestöön on tärkeä tavoite. Suomessa väestön keski-ikä nousee ja ikääntyneiden suhteellinen osuus kasvaa. Tällöin huoltosuhde eli työssä olevien määrä suhteessa muuhun väestöön uhkaa heiketä. Jotta julkisen talouden rahoituspohja olisi kestäväällä pohjalla, yksityisrahoitteisen sektorin koon tulisi olla riittävä suhteessa muuhun väestöön. Yksityisrahoitteisen sektorin koosta on elinkeino- ja teollisuuspoliittisessa linjauksessa muodostettu estimaatti vähentämällä kokonaistyöllisyydestä ne sektorit, jotka pääsääntöisesti kustannetaan julkisin varoin. Laskennallisena terminä huoltosuhteen rinnalle halutaankin nostaa kantosuhteen käsite, joka mittaa yksityisrahoitteisella sektorilla työskentelevien osuutta suhteessa muuhun väestöön.

Linjauksessa esitetään tavoite, että vuonna 2020, jolloin Suomen väkiluvun arvioidaan olevan 5,6 miljoonaa, yksityisrahoitteisella sektorilla työskentelisi kaksi miljoonaa ihmistä. Tämä olisi 200 000 enemmän kuin vuonna 2013. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yrityksissä työskentelevän henkilöstön määrän tulisi kasvaa. Samalla on tärkeää kehittää julkisesti rahoitettavien palveluiden tuottavuutta. Markkinamekanismien hyödyntäminen julkisten palveluiden tuottamisessa on yksi mahdollisuus lisätä tuottavuutta. Tuottamalla julkiset palvelut tehokkaammin, voidaan vapauttaa työvoimaa yksityisrahoitteiselle sektorille. Keskeistä on myös muilla tavoin pyrkiä vähentämään työttömyyttä ja nostaa työllisyysastetta. Myöhäisempi eläköityminen parantaa kantosuhdetta, samoin osa-aikaisen työn tekeminen eläkeiän jälkeenkin. Työn tarjontaa lisääviä rakenteellisia uudistuksia tarvitaan. Näissä työ- ja elinkeinohallinnolla on keskeinen rooli.

Työn tuottavuuden lisääminen kasvun komponenttina

Yritystoiminta ja yrittäjyys muodostavat kansantalouden selkärangan ja kaikki yrittäjyys, osuustoiminta mukaan lukien, on arvokasta. Suomessa ei ole pulaa yrityksistä, mutta Suomen 270 000:sta yrityksestä kaksi kolmannelle on yhden henkilön yrityksiä. Toisen työntekijän palkkaaminen on yrittäjälle merkittävä kynnys. Tämän kynnyksen tulisi olla matala. Yrityksen sisällä erikoistuminen avaa osaltaan tuottavuuskasvun mahdollisuuksia.

Kaikki yrittäjyys ei ole talouskasvun näkökulmasta kuitenkaan samanarvoista. Suomen kansantalous on kehitysvaiheessa, jossa tuottavuuden kasvun lähteisiin on kiinnitettävä kasvavaa huomiota. Toimiva kilpailu on avainasemassa, kun työn

tuottavuutta lisätään. Poliitiikan tehtävä on huolehtia, että kilpailu toimii. Suomessa, jossa kotimarkkinat ovat pienet ja etäisyydet suuria, tehokkaan kilpailutilanteen toteutuminen ei ole itsestään selvää. Kaikkien tuotannontekijöiden eli työn, pääomien ja luonnonvarojen tulisi voida suuntautua sinne, missä ne ovat mahdollisimman tuottavassa käytössä. Elinkeinopoliitiikan keinoin voidaan myös aktiivisesti lisätä kilpailua esimerkiksi houkuttelemalla Suomeen kilpailua lisääviä ulkomaisia investointeja.

Samalla tulee huolehtia Suomen kansantalouden kilpailukyvyistä. Kustannuskilpailukyky tarkoittaa muutakin kuin työn yksikkötyökustannusten kilpailukyvyistä huolehtimisen. Myös esimerkiksi energian ja pääoman hinnalla on merkitystä. Lyhyellä aikavälillä kustannuskilpailukyky korostuu. Pitkällä aikavälillä taas osaaminen ja muut tekijät kuten toimiva infrastruktuuri ovat merkittävässä asemassa.

Elinkeinopoliitiikan tulee edistää tuottavuutta kasvattavaa rakennemuutosta. Rakennemuutos kohtelee usein yksityistä kansalaista, työntekijää, yritystä, toimialaa, seutukuntaa tai laajempaa aluetta ankarallakin kädellä ja aiheuttaa epävarmuutta tulevista. Kun maailma ympärillä muuttuu, on yritysten ja kansantalouksien kuitenkin kyettävä vastaamaan siihen kysyntään, joka markkinoilla kulloinkin on. Paras tapa vastata rakennemuutokseen on tuntee markkinat ja sopeuttaa oma toiminta sen mukaisesti. Työ- ja elinkeinohallinnon elinkeinopoliitiikan tehtävä on edistää ja tukea työntekijöiden ja yritysten sopeutumista muutoksessa.

Viime aikoina rakennemuutos on tapahtunut pääasiassa ns. luovan tuhon kautta. Toimialan sisällä kannattamattomia yrityksiä kuolee ja poistuva työvoima siirtyy kannattavampiin yrityksiin. Toimialojen sisällä kannattamattomat yritykset pienevät ja kannattavammat kasvattavat henkilöstöään.

Globaalin talouden rakenteet korostavat nyt uutta tuottavuuskasvun mekanisme. Monikansallisen yrityksen sisällä eri toiminnot saattavat hajautua maantieteellisesti. Tällöin kyseessä olevan maan kansantalouden kannalta on tärkeää, että sen alueelle jää arvokkaita ja hyväpalkkaisia työtehtäviä. Voidaan puhua tehtäväkohtaisesta rakennemuutoksesta. Globaali kilpailu työtehtävistä kiristyy eikä ole itsestään selvää, että ns. kehittyneet maat saavat pitää kiinni parhaista työpaikoista. Pääinvastoin, ajan oloon koulutustason kasvaessa ns. kehittyvät maat kurovat kiinni osaamistasoamme ja ottavat myös näitä tehtäviä haltuunsa. Elinkeinopoliitiikan tehtävänä on varmistaa, että Suomi pärjää tässä kilpailussa.

Pääsääntöisesti julkiset yritystuet vääristävät markkinoita ja niistä tulisi luopua. Elinkeinopoliitikassa tulisikin jatkuvasti olla kriittinen markkinoita vääristävien tukielementtien karsimiseksi.

Osaaminen ja kyvykkyydet ovat kansantalouksien keskeinen kilpailukykytekijä. Innovaatiotoimintaan ja julkiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan kohdennettua rahoitusta voidaan perustella sillä, että se tehostaa osaamisen hyödyntämistä ja edistää luovaa tuhoa. Innovaatiorahoituksella on talouskasvua edistäviä ulkoisia vaikutuksia kun yhden yrityksen saama tuottavuuslisäys leviää toimivan kilpailun ansiosta laajemminkin kansantalouteen. Verkottuminen kansainvälisen osaamisen huippuyksiköihin on pienen maan kannalta tärkeää.

Menestyneillä mailla on maan omista lähtökohdista nouseva innovaatiojärjestelmänsä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa valtaosa julkisesta tutkimus- ja kehittämistuesta kanavoituu puolustus- ja terveyssektoreiden yrityksille, joista teknologia ja osaaminen leviävät siviilipuolelle. Suomessa on meidän lähtökohdistamme syntynyt innovaatiojärjestelmä, jonka toimivuutta on syytä jatkuvasti tarkkailla ja kehittää toimintaympäristön muutoksia vastaavasti.

Keskeinen rakennemuutosta edistävä tekijä on pääomamarkkinoiden toimivuus. Julkiset interventiot pääomamarkkinoille ovat perusteltuja, jos niillä voidaan korjata markkinapuutteita. Tällöinkin tulisi ensisijaisesti stimuloida yksityisen pääomamarkkinan toimintaa. Samalla julkisen vallan tehtävänä on huolehtia siitä, että Suomi on kilpailijamaiden kanssa tasa-arvoisessa kilpailutilanteessa esimerkiksi viennin rahoituksessa. Finanssikriisi on osaltaan ollut vaikeuttamassa rahoituksen saatavuutta.

Globaalitalous on mahdollisuus

Globaali kysynnän kasvu, kysynnän fragmentoituminen, globaalit ympäristöhaasteet jne. avaavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Suomessa on opittava uudenlaisia tapoja ajatella. Meillä on perinteisesti hallittu hyvin prosessiteollisuuden toimintamalleja ja niihin perustuvaa vientitoimintaa.

Yhä suurempi osa suomalaistenkin yritysten valmistuksesta tapahtuu ulkomailla eikä Suomessa aina välttämättä ole valmistusta enää lainkaan. Yrityksen ansaintalogiikka voi keskittyä esimerkiksi globaalien jakeluverkkojen koordinointiin. Suomessa voivat olla yrityksen ydintoiminnot kuten suunnittelu, brändinhallinta, jne., mutta tuotanto ja markkinointi ovat maailmalla. Elinkeinopolitiikan kannalta on tärkeää, että Suomessa on näiden yritysten toimintoja, mielellään pääkonttoreita.

Yksi osa elinkeinopolitiikan toimenkuvaa on jatkossa varmistaa, että näistä uuden tyyppisistä toimintatavoista riskin mukainen hyöty kanavoituu Suomeen. Merkittävin kanava on jatkossakin työtehtävät ja niistä maksettava palkka, mutta voittojen kanavoitumiseen on kiinnitettävä huomiota.

Teollisuuden rooli muuttuu arvoketjujen pilkkoutuessa ja automaation edetessä. Teollinen toiminta ja osaaminen ovat edelleenkin tärkeitä, mutta menestys edellyttää myös jalostusarvon kasvattamista. Kysynnän rakenteen ymmärtäminen ja siihen vastaaminen ovat tärkeitä. Asiakkaiden tarpeiden kuuleminen ja erilaisten kulttuuritaustojen ymmärtäminen antavat markkinointiponnistuksille lisää perustaa.

Yhä suurempi osuus teollisuuden arvонуonnista liittyy palveluihin. Lopputuotteiden hinnasta entistä suurempi osa on erilaista palvelua ohjelmistopalvelut mukaan lukien ja asiakkaalle tuotettua muuta lisäarvoa. Digitalisaatio kasvattaa merkitystään ja mahdollistaa uudenlaisia asioita. Suomella on paljon hyvää osaamista, jonka hyödyntämistä muuttuvissa olosuhteissa on syytä politiikan keinoin edistää. Esimerkiksi korkeasti koulutetuista teollisuuden monialaosaaajista on jo nyt globaalitasolla pulaa.

Elinkeinopolitiikalla rakennetaan menestyksen edellytyksiä. Varsinainen menestys edellyttää yrittäjyyttä.

Harmaa talous ja sen torjunta

Erja Virta, Verohallinto, Harmaan talouden selvitysyksikkö

Johanna Lähde, työ- ja elinkeinoministeriö, työelämä- ja markkinaosasto

Harmaan talouden torjunta on yksi nykyisen hallituksen kärkihankkeista. Harmaan talouden torjuntaan on panostettu muun muassa perustamalla Verohallintoon Harmaan talouden selvitysyksikkö. Lisäksi on valmisteltu ja saatettu voimaan uutta lainsäädäntöä tukemaan torjuntatoimia. Tässä artikkelissa esitellään harmaan talouden ilmiöitä ja vaikutuksia, torjuntaan osallistuvia viranomaisia ja torjuntatoimenpiteitä.

Harmaa talous

Harmaaksi taloudeksi käsitetään esimerkiksi pimeästi maksettuja suorituksia asunnon korjausten yhteydessä, kotikampaajalla käyntiä tai piraattituotteiden ostamista. Harmaa talous liittyykin yleensä käteiskauppaan, mutta harmaalla taloudella on myös monia muita ilmenemismuotoja.

Harmaa talous määriteltiin ensimmäisen kerran lainsäädännössä, kun laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) tuli voimaan 1.1.2011. Laissa harmaan talouden määritelmä rajaa selvitysyksikön toimivaltuuksia ja tiedonsaantioikeuksia. Harmaa talous on laissa tarkoituksella määritelty suppeammin kuin mikä harmaan talouden yleisemmän määritelmän voidaan katsoa olevan.

Laissa harmaan talouden selvitysyksiköstä tarkoitetaan harmaalla taloudella sellaista organisaation toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullen perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi.

Harmaan talouden selvitysyksikkö

Verohallintoon perustettiin vuoden 2011 alussa Harmaan talouden selvitysyksikkö. Sen tehtävänä on edistää ja tukea harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja jakamalla tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta. Yksikkö laatii selvityksiä ja tutkimuksia, antaa pyydettyä lausumia sekä julkaisee artikkeleita ja kirjoituksia. Lisäksi yksikkö laatii viranomaisten kuten Verohallinnon, poliisin, tullin ja ulosottohallinnon pyynnöstä ns. velvoitteidenhoitoselvityksiä, jotka tukevat viranomaisten toimia.

Velvoitteidenhoitoselvityksessä kuvataan yritysten ja muiden yhteisöiden sekä niihin kytkeytyvien henkilöiden toimintaa ja taloutta sekä lakisääteisten velvoitteiden hoitamista. Velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on edistää viranomaisten hallussa olevan tiedon käyttämistä ja tukea harmaan talouden torjuntaa. Vuoden 2012 aikana Harmaan talouden selvitysyksikkö laati viranomaisten pyynnöstä 13 500 velvoitteidenhoitoselvitystä. Harmaata taloutta koskevan tiedon tuottaminen

ja velvoitteidenhoitoselvitysten keskittäminen tehostaa viranomaistoimintaa. Selvityksikön oma toiminta perustuu aktiiviseen yhteistyöhön muiden viranomais-ten kanssa.

Harmaan talouden laajuus ja ilmenemismuodot

Harmaata taloutta esiintyy erityisesti työvoimavaltaisilla toimialoilla, joille on yhteistä pimeän työvoiman käyttö. Näitä toimialoja ovat rakennusala, majoitus- ja ravitsemisala, kuljetusala, siivous- ja kunnossapitoalat, parturi- ja kampaamoala sekä kauneudenhoitopalvelut. Harmaan talouden yhteydessä nousevat esiin ulkomaisten yritysten ja ulkomaisen työvoiman käyttö. Harmaasta taloudesta puhutaan myös piilotaloutena. Toiminnan salaaminen tekee piilotalouden laajuuden arvioimisesta vaikeaa.

Harmaata taloutta esiintyy Euroopan unionin sisäkaupassa ja kansainvälisessä tavarakaupassa. Kansainväliseksi naamioidussa sijoitustoiminnassa harmaan talouden on arvioitu olevan merkittävää.

Suomen tähän asti laajin tutkimus harmaasta taloudesta ilmestyi 16.6.2010 eduskunnan tilaamana. Tutkimus osoitti, että verotarkastuksiin perustuvalla laskentamenetelmällä Suomen harmaan talouden määrä olisi ollut 10–14 miljardia euroa vuonna 2008. Se vastaa 5,5–7,5 % bruttokansantuotteesta.⁴ Fiskaalisina vahinkoina luvut tarkoittavat neljästä kuuteen miljardin euron vuosittaisia verojen ja maksujen tappioita.

Suomessa talousrikoksella tarkoitetaan yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa, huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä.⁵ Edellä esitetty harmaan talouden määritelmä käsittää vain sellaiset harmaan talouden ilmenemismuodot, jotka tapahtuvat yritystoiminnan tai muun organisaation yhteydessä. Näistä lähtökohdista katsoen vakavuudeltaan rikoksen asteelle yltänyt harmaa talous voidaan miltei aina katsoa talousrikollisuudeksi.

Pohjoismaisissa hyvinvointiyhteiskunnissa talousrikollisuus käsitetään usein valtion varoihin kohdistuvina rikoksina. Näistä suurin osa sisältyy myös harmaan talouden määritelmään. Ydintä ovat verotuloihin ja erilaisiin valtion tukiin kohdistuvat rikokset. Läheisesti edellä mainittuihin rikoksiin liittyvät kirjanpitorikokset, rekisterimerkintärikokset ja liiketoimintakiellon rikkominen. Näissä laiminlyödään tai rikotaan velvoitteita, joiden kautta valtion yritystoimintaan kohdistama laillisuusvalvonta pitkälti tapahtuu. Myös velallisen rikokset kohdistuvat usein valtioon, silloin kun velkojana on Verohallinto tai muu julkinen taho.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tyypillisiä ilmenemismuotoja ovat pimeiden palkkojen maksaminen, tulojen kirjaamatta jättäminen eli ohimyynti ja peitellyn osingonjaon maksaminen yrittäjille. Kirjanpitojen tai niiden puuttuminen epäluotettavuus korostuvat. Harmaaseen talouteen lasketaan kuuluvan muidenkin

4 Hirvonen ym. Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010, 304.

5 SM-2006-02150/Ri-0; Ks. myös Muttilainen & Kankaanranta (2011)

lakisääteisten maksujen kuten sosiaalivakuuttamisen laiminlyönnit. Työntekijä jää ilman lakisääteistä eläketurvaa, jos hänen palkkansa maksetaan pimeänä. Työntekijän lisäksi toimialan piilotaloudesta kärsivät veronsaaja, rehelliset yritykset ja yleinen kilpailuneutraliteetti.

Harmaan talouden vaikutuksia

Valtio

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden selkein uhri on valtio. Verotulojen menetykset ja sosiaaliturvamaksujen väheneminen aiheuttavat suoria ja välillisiä vaikutuksia. Ne vaikuttavat hyvinvointivaltion ja sen tarjoamien palvelujen toimivuuteen. Jos lakisääteisten maksujen ja vahingonkorvausten perintä epäonnistuu, kustannukset jäävät yhteiskunnan maksettaviksi.

Vaikutukset kohdistuvat valtion lisäksi muun muassa työntekijöihin, kuluttajiin sekä yritystoimintaan ja markkinoihin. Rahassa mitattavien vahinkojen lisäksi on arvioitu, että harmaan talouden ja talousrikollisuuden hiljainen hyväksyminen murentaa yhteiskuntamoraalin lisäksi taloudellisen toiminnan pelisääntöjä ja yhteiskunnan kykyä ylläpitää palveluja. Näiden vaikutusten on katsottu olevan haitallisempia kuin suorat taloudelliset vaikutukset. Harmaan talouden seurauksena ihmiset tulevat kohdelluiksi eriarvoisesti palkan, työturvallisuuden, eläke- ja sosiaaliturvan suhteen ja myös sen suhteen, miten heitä kohdellaan kuluttajina ja työntekijöinä.

Työntekijät

Kun palkasta ei makseta veroja eikä työnantajamaksuja, tämä tapahtuu sosiaaliturvan kustannuksella. Harmaassa taloudessa työntekijälle ei kerry eläkettä eikä hän ole työterveyshuollon piirissä. Lisäksi työvoimaan liittyviä kysymyksiä on kolmenlaisia: poiketaan hyväksytyistä työsuhteen ehdoista muun muassa palkan tai työajan suhteen, ei noudateta muita työsuhdetta koskevia velvoitteita kuten oikeita työolosuhteita tai työturvallisuismääräyksiä tai ulkomaalainen työntekijä oleskelee tai työskentelee Suomessa laittomasti tai ilman työlupaa.

Ulkomaisen työvoiman lisääntyvä käyttö on merkittävästi muuttanut viranomaisien toimintaympäristöä ja on nostanut esille uudentyyppisiä työrikkoksia, kuten kiskonnantapaista työsyryntää (RL 47 luku 3a §).

Kuluttajat

Kuluttajaviraston mukaan harmaan talouden vaikutukset ulottuvat kuluttajiin huonon laadun lisäksi taloudellisina menetyksinä, joita koituu vastuuttomasta yritystoiminnasta. Kuluttajat eivät välttämättä tunne riskejä, joita he esimerkiksi pimeää työvoimaa käyttäessään tulevat ottaneeksi. Näissä tilanteissa hyvityksen saaminen voi olla hyvin vaikeaa, kun dokumentit työn sisällöstä, aikataulusta ja hinnasta puuttuvat. Kuluttajaviranomaisten on vaikea auttaa, sillä käsittely kuluttajariitalautakunnassa perustuu kirjalliseen todistusaineistoon, kuten kuitteihin.

Yritystoiminta ja markkinat

Harmaalla taloudella on merkittäviä haittavaikutuksia yrityksiin ja markkinoiden toimintaan. Velvoitteiden ja normien noudattamatta jättäminen vaikeuttavat muiden alalla toimivien yritysten mahdollisuuksia toimia rehellisesti. Haittavaikutukset kohdistuvat siten välillisesti normeja noudattaviin yrityksiin, joiden kilpailuasema heikkenee. Ääritapauksissa rehellisten toimijoiden on joko lähdettävä alalta tai he kokevat olevansa pakotettuja laistamaan säännöistä. Yritystoimintaan vaikuttavat haitallisesti myös vero-, kirjanpito- ja rekisterimerkintärikkokset sekä avustusrikkokset. Kilpailua vääristää yhteiskunnallisen kontrollijärjestelmän ja rakenteiden puutteiden hyväksikäyttäminen, esimerkiksi lyhyen elinkaaren yritysten, veroparatiisien ja yritysryppäiden käyttö harmaan talouden tekovälineinä.

Helsingin seudun kauppakamarin tutkimuksen⁶ mukaan yrityksillä on paljon tietoa kilpailijoiden kilpailua vääristävästä vilpillisestä toiminnasta. Liki kolmannes (30 %) tiesi kilpailijoidensa käyttävän pimeää työvoimaa. Kilpailijoiden työnantajavelvoitteiden, lakisääteisten velvollisuuksien ja työturvallisuusmääräysten rikkomiset ja laiminlyönnit olivat yleisiä. Niin ikään kilpailijoiden tiedettiin käyttävän viranomaistukia väärin, kiertävän veroja ja laiminlyövä kirjanpitoa. Vastaajayritykset kertoivat, että kilpailijat harrastavat rakennusalan vilpillistä vuokraus- ja alihankintatoimintaa, jättävät noudattamatta työehtosopimuksen mukaista palkkausta, syylistyvät tahallisiin konkursseihin, hinnoittelevat tuotteensa väärin, jättävät noudattamatta työehtoja, harrastavat lahjontaa, väärentävät asiakirjoja ja maksavat osan palkoista päivärahoina ja kilometrikorvauksina. Erityisen huolestuttavaa on kilpailijoiden vilpillisen toiminnan laajuus.

Näkymätön harmaa talous – näkymättömät uhrat

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden vakavuutta lisää se, että se on suurelta osalta piilorikollisuutta. Arvioiden mukaan talousrikollisuudesta tulee poliisin tietoon vain vajaa 10 prosenttia ja kun harmaa talous lasketaan mukaan, osuus pieneenee entisestään. Poliisiammattikorkeakoulussa tehdyn kyselytutkimuksen (2002) mukaan yritykseen itseensä kohdistuvista ja muiden yritysten tekemistä talousrikoksista ilmoitettiin harvoin. Koko maassa yrityksen varallisuuteen ja saamiin kohdistuvista talousrikoksista ilmoitettiin ainoastaan vajaassa kymmenessä prosentissa tapauksia.⁷ Myös Helsingin seudun kauppakamarin kyselytutkimuksen mukaan kilpailijoiden tekemistä väärinkäytös- tai rikosepäilyistä harvemmin tehdään poliisille ilmoitus.⁸

6 Helsingin seudun kauppakamari. Taloustaantuman vaikutukset yritysten kilpailukykyyn vaikuttavaan rikollisuuteen 2010.

7 Jokinen & Häyrynen & Alvesalo 2002

8 Helsingin seudun kauppakamari. Taloustaantuman vaikutukset yritysten kilpailukykyyn vaikuttavaan rikollisuuteen 2010.

Harmaan talouden torjunta

Harmaan talouden torjunta on yksi Verohallinnon tärkeimmistä painopistealueilta. Verohallinto torjuu harmaata taloutta muun muassa verotarkastuksilla, erilaisilla hankkeilla, kampanjoilla ja verotuksen yhteydessä tehtävällä ohjauksella ja valvonnalla.

Harmaan talouden torjuntaa on tehostettu erityisesti sellaisilla toimialoilla, joihin on todettu liittyvän suuria veroriskejä. Tällaisia toimialoja ovat esimerkiksi majoitus- ja ravintola-ala, kuljetusala ja rakennusala. Rakennusalan harmaata taloutta torjutaan laajalla rintamalla. Verohallinto on yhdessä rakennusalan urakoitsija- ja tilaajatahojen kanssa sopinut useista, yhteisistä menettelyistä rakennusalan harmaan talouden torjumiseksi. Uuden lainsäädännön avulla pyritään puuttumaan toimialan häiriöihin. Uudistuksiin kuuluvat mm. käännetty arvonalisävero, urakoitsijan luotettavuuden tarkistaminen tilaajavastuulain edellyttämällä tavalla, rakennustyömaan kulkulupajärjestelmät, veronumerokäytäntö sekä vuonna 2014 voimaan tuleva kuukausittainen urakka- ja kulkulupatietojen ilmoittaminen Verohallinnolle.

Operatiivisen tarkastustoiminnan lisäksi Verohallinto tutkii harmaata taloutta ja sen vaikutuksia sekä pyrkii aktiivisella tiedottamisella lisäämään kansalaisten tietoisuutta harmaan talouden vahingollisista vaikutuksista sekä tarjoamaan keinoja harmaan talouden torjumiseksi. Oman tiedottamisen ohella Verohallinto ottaa aktiivisesti osaa viranomaisten yhteisiin kampanjoihin.

Laaja torjuntaviranomaisten verkosto

Viranomaisten valvontatoimien seurauksena paljastuu runsaasti harmaan talouden toimintaa. Määrä riippuu pitkälti paljastavaa toimintaa tekevien viranomaisten resursseista. Valvontaan suunnatuilla resursseilla on ennaltaehkäisevä vaikutus ja useimmissa tapauksissa harmaan talouden torjunnan resurssien lisääminen tuottaa enemmän kuin niihin sijoitetut kustannukset. Samalla tuetaan tervettä kilpailua.

Harmaan talouden aiheuttamat häiriöt eivät liity vain verotukseen. Häiriöt näkyvät erilaisina riippuen siitä, minkä valvontaviranomaisen kannalta asiaa tarkastellaan. Viranomaiset ja muut julkista tehtävää hoitavat organisaatiot torjuvat harmaata taloutta käytännössä esimerkiksi vero-, tulli- tai eläketarkastuksilla sekä ulosoton erikoisperinnällä. Esitutkintaviranomaiset torjuvat verojen ja muiden julkisoikeudellisten maksujen laiminlyöntiä omassa työssään.

Aluehallintoviraston toimialueella tilaajavastuutarkastukset ja työsuojelutarkastukset ovat tuoneet esiin uusia harmaan talouden muotoja. Tilaajavastuulain mukaan työn tilaajan, esimerkiksi rakennuttajan, on selvitettävä, että sen sopimuskumppanit hoitavat työnantajavelvoitteensa. Velvoitteilla tarkoitetaan esimerkiksi palkanmaksua ja työehtosopimuksien noudattamista. Aluehallintoviranomaiset tekevät vuosittain 700–900 tilaajavastuutarkastusta, joista 60–80 prosentissa on paljastunut puutteita. Myös ulkomaalaistarkastusten yhteydessä paljastuu runsaasti puutteita.

Harmaa talous on tiedostettu sosiaaliturvan ongelmaksi muun muassa vakuuttamisessa ja eläkeasioissa. *Työttömyysvakuutusmaksujen* valvontaan otetaan vuositasolla 600–1 000 työnantajaa, joille määrätty lisämaksut ovat viime vuosina vaihdelleet 1,6 miljoonan ja 6,4 miljoonan euron välillä. Työttömyysvakuutusrahasto on havainnut valvonnalla olevan selkeästi ennaltaehkäisevää vaikutusta.

Eläketurvakeskus on valvontansa kautta tuonut esiin 14 500–16 800 vakuuttamatonta työntekijää ja 90–140 miljoonaa euroa vakuuttamattomia palkkoja vuosina 2010–2012. Kyseessä olevat luvut eivät sisällä ns. pimeitä palkkoja vaan käsittävät ne vakuuttamattomat työntekijät ja ansiot, jotka on saatu yksilöityä ja tunnistettua, eli työntekijöille on saatu järjestettyä eläketurva.

Anniskelu- ja vähittäismyyntiluvan lupaharkinta ja taloudellisten sekä luotettavuusedellytysten valvonta kuuluvat aluehallintovirastolle alkoholilain 42 §:n tarkoittamassa laajuudessa. Alkoholilain 41 §:ssä säädetään *Sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontaviraston* (Valvira) toimivaltaan kuuluvasta lupahallinnosta ja valvonnasta, joka koskee muun muassa alkoholipitoisten aineiden tukkumyyntiä, valmistusta, maahantuontia, käyttöä ja muuta myyntiä. Valviran alkoholivalvonnan suorittamisessa tarkastuksissa vuoden 2012 lopussa anniskelun ja vähittäismyyntin tarkastuskohteita oli runsas 14 400 kappaletta ja vuoden aikana tarkastuksia suoritettiin 4 376 (31 %). Vuoden 2012 aikana anniskelu- ja vähittäismyyntipaikkoihin suoritetuista tarkastuksista noin neljännes johti eriasteisen seuraamuksen määräämiseen.

Konkurssipesien hallinnon valvonnassa paljastuu velallisen rikoksia. Vuonna 2012 julkisselvitykseen siirryttiin 85:ssä konkurssissa. *Konkurssiasiamiehen* mukaan julkisselvitys on yhteiskunnan kannalta taloudellisesti kannattavaa toimintaa, sillä pääsääntöisesti päättäneistä julkisselvityspesistä valtiolle perityt kustannukset ja velkojille maksetut jako-osuudet ylittävät valtion varoista maksettujen julkisselvityskustannusten määrän.

Julkisista varoista yritysten toimintaa varten annettavan rahoituksen myöntämisestä ja sen valvonnasta vastaavat *valtionapuviranomaiset*. Näiden tulee selvittää, onko avustusta hakevan toiminta järjestetty voimassa olevien säädösten ja määräysten mukaisesti. Rakennerahastolaissa tarkoitetun hallintoviranomaisen tulee varmistua siitä, että tuen hakijan toiminta on järjestetty moitteettoman varainhoidon periaatteiden mukaisesti.

Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tehtäviin kuuluvat rikosten ennaltaehkäiseminen ja selvittäminen. Esitutkinnassa selvitetään muun muassa sitä, täyttävätkö harmaaseen talouteen liittyvät laiminlyönnit rikoksen tunnusmerkistön.

Ulosottokaaren mukaisista täytäntöönpanotoimista vastaavat *ulosottoviranomaiset*, joiden tehtävänä on laiminlyötyjen velvoitteiden täytäntöönpano. Yritystoimintaan keskittyvä ulosottohallinnon erikoisperintä on vahvistanut toimintaansa vuoden 2012 aikana.

Harmaata taloutta voidaan torjua myös lisäämällä yritystoiminnan läpinäkyvyyttä ja yritysten omia valvontamahdollisuuksia niiden rakentaessa yhteistyöverkostojaan.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma

Harmaan talouden tehostettu torjunta on Jyrki Kataisen hallituksen kärkihankkeita. Hallitus hyväksyi 19.1.2012 toimintaohjelman tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi vuosille 2012–2015. Ohjelman hankkeiden edistymistä seuraa ja ohjaa harmaan talouden ministeriryhmä.

Toimintaohjelman tavoitteena on turvata verojen ja muiden maksujen kertymistä, säilyttää julkiset palvelut ja varmistaa julkisten palveluiden rahoituspohjaa. Ohjelman toimenpiteillä tuetaan tervettä yrittäjyyttä ja työllisyyttä. Erityistä huomiota kiinnitetään ohjelman yritysvaikutuksiin. Harmaan talouden torjunnan keinoja valittaessa vältetään toimia, jotka lisäävät aiheutonta hallinnollista taakkaa yrityksille tai yksityisille. Kaikkeen uudistamistyöhön sisällytetään lainsäädännön yritysvaikutusten arviointi. Yritysten vastuun lisäksi toimintaohjelmassa korostetaan kansalaisten vastuullista toimintaa harmaan talouden torjumiseksi.

Toimintaohjelma sisältää yhteensä 22 hanketta, jotka ministeriöiden ja viranomaisten on toteutettava vuoteen 2015 mennessä. Useimmat hankkeet edellyttävät lainsäädäntötoimia. Tämän lisäksi tavoitteena on tehostaa ja parantaa harmaan talouden torjuntaan osallistuvien viranomaisten keskinäistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä. Torjuntaohjelmassa toteutetaan valtakunnallinen viestintäkampanja. Tietoa harmaasta taloudesta on koottu kampanjan verkkosivuille osoitteessa www.mustatulevaisuus.fi. Kampanjoinnissa käytetään useita viestinnän keinoja ja kanavia kuten sosiaalista mediaa, oppilaitoskiertueita ja radiota.

Työ- ja elinkeinoministeriön rooli toimintaohjelman toteuttamisessa

Työ- ja elinkeinoministeriön vetovastuulle kuuluvat toimintaohjelman hankkeista ne, jotka liittyvät työvoimavaltaisten alojen harmaaseen talouteen ja tilaajavastuulain uudistamiseen. Ministeriön vastuulla on harmaata taloutta ennalta ehkäisevät toimet: yrityksiä ohjataan valitsemaan luotettavia sopimuskumppaneita, viranomaisyhteistyötä tiivistetään ja kiinnijäämisriskiä pyritään korottamaan. Toimet tukevat laillista yritystoimintaa ja työllisyyttä. Lisäksi edistetään kansalaisten mahdollisuuksia havaita harmaata taloutta ja näin luodaan edellytyksiä nykyistä kielteisemmälle asenteelle harmaata taloutta kohtaan.

Työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla olevat toimintaohjelman hankkeet

Tilaajavastuulain osittaisuudistus tuli voimaan 1.9.2012, jolloin rakennusalalla tilaajan selvitysvelvollisuus laajennettiin koskemaan tietoa tapaturmavakuutuksen ottamisesta ja selvitysvelvollisuutta laajennettiin sopimusaikana. Lisäksi rakennusalalla voidaan vakavammissa tilaajavastuulain rikkomuksissa määrätä korotettu laiminlyöntimaksu, jonka suuruus on vähintään 16 000 euroa ja enintään 50 000 euroa. Samassa yhteydessä toteutettiin hankintalain muutos. Sen mukaan julkisen sektorin rakennusurakkasopimuksissa on oltava lauseke työsuhteen vähimmäistyöehtojen noudattamisesta.

Tilaajavastuulain kokonaisuudistus on käynnissä. Ministeriö asetti lokakuussa 2012 kolmikantaisen työryhmän, jonka tehtävänä on arvioida tilaajan ja aliurakoitsijan vastuun suhdetta toimialakohtaisesti, laiminlyöntimaksun korottamista ja tahallisten laiminlyöntien voimakkaampaa sanktiointia. Lisäksi työryhmä arvioi, miten voitaisiin helpottaa niiden viranomaistietojen saatavuutta, joita tarvitaan selvitysvelvollisuuden täyttämiseksi. Työryhmä julkaisi väliraporttinsa kesäkuussa 2013 (TEM raportteja 23/30132). Loppuraportti annetaan hallituksen esityksen muodossa vuoden 2013 loppuun mennessä.

Käteisen käytön valvonnan lisäämiseksi ministeriössä valmisteltiin kaksi toimintaohjelman hankkeita koskevaa lakiehdotusta, jotka annettiin eduskunnalle 28.3.2013. Työsopimuslain 1.7.2013 voimaan tullut muutos edellyttää, että palkka maksetaan pääsääntöisesti työntekijän ilmoittamalle pankkitilille. Tavoitteena on ehkäistä pimeiden palkkojen maksua. Käteispalkka on mahdollinen vain pakottavasta syystä. Työnantajan on tällöin liitettävä kirjanpitoon työntekijän allekirjoittama kuitti tai muu selvitys, jolla todennetaan käteisenä tapahtunut palkanmaksu.

Käteiskaupan kuitintarjoamisvelvollisuutta koskeva laki tähtää työvoimavaltaisten toimialojen tyypillisen harmaan talouden muodon eli ohimyyntin kitkemiseen. Elinkeinonharjoittajan on jatkossa eräin poikkeuksin tarjottava ostajalle maksusuorituksesta kuitti, jos maksu suoritetaan käteisellä rahalla tai siihen rinnastettavalla maksuvälineellä kuten maksukortilla tai vaikkapa työsuhde-etuna myönnettävällä setelillä. Ostaja puolestaan voi ottaa kuitin vastaan harkintansa mukaan. Kuitin tietosisältö määritellään laissa. Lakia valvovat Verohallinto, poliisi ja alkoholitarkastajat siltä osin kuin valvontaa suoritetaan alkoholijuomien anniskeluluvan saaneissa anniskelupaikoissa. Jos kuittia ei tarjota, elinkeinonharjoittajalle voidaan määrätä 300–1 000 euron laiminlyöntimaksu. Laki tulee voimaan 1.1.2014.

Toimintaohjelmaan sisältyy hanke, jolla tehostetaan harmaan talouden torjuntaa julkisissa hankinnoissa. Hankkeen eteenpäin vieminen kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle. Euroopan komissio on antanut ehdotuksensa uusiksi hankintadirektiiveiksi (2011) ja niillä tavoitellaan muun muassa sitä, että julkisiin hankintoihin osallistuvien toimittajien luotettavuus voitaisiin selvittää nykyistä tehokkaammin. Direktiivien käsittely EU:ssa on loppusuoralla ja kansallista täytäntöönpanoa voidaan ryhtyä valmistelemaan työryhmätasolla vuoden 2014.

Hallituksen kehysriihestä lisätoimia harmaan talouden torjumiseksi

Hallitusohjelman puolivälitarkastelussa (2013) hallitus linjasi yhteensä neljätoista lisätointa. Niillä pyritään erityisesti parantamaan viranomaistietojen saatavuutta ja reaaliaikaisuutta sekä harmaan talouden riskialojen valvontaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kahden lisätoimen toimeenpanosta. Käteisen käytön valvontaa tehostetaan siten, että selvitetään mahdollisuudet edelleen rajoittaa käteisen rahan käyttöä elinkeinotoiminnassa. Useissa EU-maissa on toteutettu tai on valmisteilla maksutapoihin liittyvää sääntelyä, jonka tavoitteena on vähentää harmaata taloutta. Varsin yleisesti on kielletty käteissuoritukset, jos maksettava määrä on huomattava. Joissain maissa kuluttajalle on annettu oikeus maksaa maksu- tai luottokortilla muut kuin vähäiset ostokset. Tavoitteena on ollut vähentää yleisesti käteisen käyttöä ja erityisesti pyrkimys vähentää ainoastaan käteisellä toimivia myyntipisteitä.

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä oikeusministeriön kanssa selvittää mahdollisuudet säätää tilintarkastajille raportointivelvollisuus rikosepäilyistään. Nykyisin raportointivelvollisuus koskee rikosepäilyjä rahanpesulain velvoitteiden nojalla.

Työ- ja elinkeinoministeriö käynnistää uusien toimien valmistelun vuoden 2013 kuluessa.

Lisätietoa ja lähteitä

Harmaan talouden torjunta www.tem.fi/harmaatalous

[http://www.vero.fi/fi-FI/Tilannekuvia_harmaasta_taloudesta\(21527\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Tilannekuvia_harmaasta_taloudesta(21527))

Harmaa talous 2011. Harmaan talouden selvitysyksikkö.

<http://www.vero.fi/download/noname/%7BD37002D2-152F-4D2B-8EFO-348C4EBC7258%7D/6901>

Harmaa talous 2012. Harmaan talouden selvitysyksikkö.

<http://www.vero.fi/download/noname/%7B660588C2-71C5-4ABA-9A73-577B4DEA7C76%7D/7955>

Harmaa talous - valvontatilastoja 2012. Harmaan talouden selvitysyksikkö.

<http://www.vero.fi/download/noname/%7BDD0A04Bo-40C5-45B7-9CF4-0B7A9FF63BD0%7D/8392>

Hirvonen Markku, Lith Pekka, Walden Risto: Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisuja I/2010

Jokinen, Anne; Häyrynen, Janne; Alvesalo, Anne: Yritykset talousrikollisuuden uhreina.

Poliisiammattikorkeakoulun Tiedotteita 19. Espoo 2002. (Jokinen & Häyrynen & Alvesalo)

Muttilainen, Vesa ja Kankaanranta, Terhi (2011): Talousrikollisuuden kehityssuunnat ja toimintaympäristö vuosina 2000 - 2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 91.

Taloustaantumien vaikutukset yritysten kilpailukykyyn vaikuttavaan rikollisuuteen 2010. Helsingin seudun kauppakamari.

Pertti Valtonen

työ- ja elinkeinoministeriö, elinkeino- ja innovaatio-osasto

Yrityskiihdyttämöt Euroopan komission uusi työkalu

Euroopan unioni on pitkään tukenut pienten ja keskisuurten yritysten kilpailukykyä. Merkittävin tuen muoto on ollut rahoituksella edistää tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa. Nyt Euroopan komissio on havainnut, että pienille ja keski-suurille yrityksille suunnatut tuet eivät tavoita nopean kasvupotentiaalin omaavia alkavia yrityksiä. Nämä ovat yleensä ICT-alan yrityksiä. Komissio suunnittelee EU:n ohjelmakaudelle 2014–2020 useita toimenpiteitä, joilla parannetaan ICT-alan yrittäjyyden eurooppalaista ekosysteemiä⁹.

Yrityskiihdyttämöohjelma on uusi työkalu, jolla kanavoidaan kumuloitunutta kasvuyrityksosaamista ja kokemusta alkaviin yrityksiin. Erityistä huomiota sellaisiin alkaviin yrityksiin, jotka kehittävät palveluja uusimman ICT-teknologian hyödyntämistä varten.

Horisontti 2020 -ohjelmasta tukea yrityskiihdyttämöille

Euroopan komissio on suunnitellut, että Horisontti 2020 -ohjelmasta varataan 100 miljoonaa euroa yrityskiihdyttämöjen tukemiseen. Syksyllä 2013 käynnistyy avoin haku, jolla valitaan tuen piiriin tulevat parikymmentä kiihdyttämöä. Nämä voivat saada avustusmuotoista tukea viiteen miljoonaan euroon saakka. Tästä ne voivat käyttää 20 prosenttia oman toimintansa kuluihin ja loput avustuksina yrityskiihdyttämön kohdeyrityksille.

Tukihakemusten valmistelussa avustaa Eurooppalainen yrityskiihdyttämöfoorumi, jonka ylläpitäjä on brittiläinen yrityskiihdyttämö SeedCamp¹⁰. Komissio on vuonna 2012 rakentanut tukiohjelman etenemisstrategiaa yhteistyössä eurooppalaisten yrityskiihdyttämöjen kanssa.

Horisontti 2020 rajoittaa kohdeyritysten toimintaa siten, että niiden on aina-kin yritettävä käyttää liiketoiminnassaan Euroopan unionin ICT-tutkimusohjelmien tuloksia. Komissio järjestää koulutusta, jotta tutkimustulokset saadaan tehokkaasti käyttöön.

Tavoitteet ja toimintamallit

Komissio haluaa synnyttää Eurooppaan huippuluokan yrityskiihdyttämöitä, jotka tuottavat maailmanmarkkinoille Rovion ja Spotifyn kaltaisia uusia, nopeasti kasvavia yrityksiä¹¹. Kiihdyttämöjen toimintamallit saattava erota toisistaan. Jo toimivissa yrityskiihdyttämöissä varsin yleinen toimintamalli perustuu suureen hakijamäärään, josta valitaan pienempi joukko liike-idean esittelytilaisuuteen. Sen perusteella

⁹ www.startupeurope.eu.

¹⁰ www.seedcamp.com.

¹¹ Nettyrityksiä, jotka voivat kasvaa 2 - 200 henkilöön vuodessa.

kymmenestä kahteenkymmeneen parasta yritystä kelpuutetaan yrityskiihdyttämöön. Kiihdyttämövaiheen sisältö on pääasiallisesti koulutusta. Kiihdyttämöön valitut yritykset voivat saada EU:lta avustusta 50 000–150 000 euroa. Yritysten toivotaan lisäksi hakevan pienimuotoisia sijoituksia ja joukkorahoitusta. Kiihdyttämöjen on tarkoitus tavoitella pääomasijoituksia parhaimmille yrityksille.

Yrityskiihdyttämö voi olla kumppanuushanke suuryrityksen kanssa. Tällöin ne auttavat kehittämään suuryrityksen ylijäämäinnovaatioista uusia kasvuyrityksiä. Suuryritys sitoutuu tukemaan asiantuntemuksellaan ja markkinaosaamisellaan alkavien yritysten kehittämistä.

Edellä esitellyt mallit ovat Euroopan komission antamia kuvitteellisia esimerkkejä. Todelliset hanke-ehdotukset voivat olla kuvatulnaisia, näiden yhdistelmiä tai aivan jotain muuta. Komissio pitää tärkeänä, että kokeneet yrittäjät saadaan yhteistyöhön alkavien yrittäjien kanssa, joiden kanssa vaihdetaan liikeideoita ja kokemuksia. Näin muodostuvien osaamisverkostojen tulisi olla mahdollisuuksien mukaan kansalliset rajat ylittäviä.

Eurooppalainen alkavien kasvuyritysten ekosysteemi tarvitsee vahvistusta

Euroopan komissio tavoittelee aloitteellaan seuraavanlaisia vaikutuksia kasvuyritysten ekosysteemeissä:

- Eurooppaan syntyy huippuluokan yrityskiihdyttämöjä, jotka tuottavat uusia kasvuyrityksiä,
- muodostuu positiivinen oppimisen kierre, jossa myös epäonnistumiset koetaan arvokkaina oppimisen lähteinä,
- kasvuyrittäjyys ja kasvuyrittäjät erottuvat selvästi perinteisistä pk-yrityksistä,
- kasvuyrittäjyys nousee varteenotettavaksi uravaihtoehdoksi,
- suuret yritykset kannustavat, edistävät ja tukevat alkavaa kasvuyrittäjyyttä.

Yrityskiihdyttämöohjelman lisäksi komissio ehdottaa muita toimenpiteitä, joilla parannetaan alkavien kasvuyritysten ekosysteemiä. Se suosittelee jäsenmaiden hallituksille toimenpiteitä, jotka parantaisivat alkavien kasvuyritysten rahoitusta, esimerkiksi verokannustimilla sijoittajille ja yrittäjille. Uusille kasvuyrittäjille pitäisi myöntää yrittäjälainaa yritystensä perustamiseen samalla periaatteella kuin opintolainaa. Suurten yritysten innovaatiovarantoja pitäisi avata alkavien yritysten käyttöön.

Miksi Euroopan komissio haluaa ryhtyä tukemaan alkavia kasvuyrityksiä? Koska ne luovat useiden tutkimusten mukaan merkittävän osan uusista työpaikoista. Miksi komissio haluaa rajoittaa nimenomaan nettiyrityksiin? Koska niiden tarvitsema alkupääoma on pieni, uuden sukupolven yrittäjyys on kohdistunut nettiin ja alan yrityksiin liittyy suuri kasvupotentiaali. Alkavat kasvuyritykset ovat suurelta osin nettiyrityksiä.

Miksi komission tukea tarvitaan? Kansalliset toimenpiteet saattavat jäädä rajoittuneiksi. Alkavat yritykset eivät aina löydä ensimmäistä asiakastaan omasta

maastaan. Koska voimakkaasti kasvava ICT-yrittäjyys on uusi globaali ilmiö ja vaikutukset Euroopassa ovat perustavanlaatuisia, komissio pitää aloitettaan perusteltuna. On tarpeen hakea eurooppalaisella tasolla parhaiten toimivia ekosysteemin tukimalleja alkaville nettiyrityksille yleensä ja erityisesti parhaita yrityskiihdyttämöille, joilla kasvua vauhditetaan. Lopuksi, eikä vähäpätöisimpänä perusteluna kiihdyttämöaloitteelleen, komission mielestä eurooppalainen ICT-teollisuus on jähmeää eikä alalle ole syntynyt uusia kasvuyrityksiä läheskään siinä tahdissa kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa tai eräissä Aasian maissa.

Miten Suomi voi hyöttyä eurooppalaisesta kiihdyttämöohjelmasta

EU:n yrityskiihdyttämöohjelma voi parhaimmillaan kannustaa suomalaisia kiihdyttämötimejä verkottumaan pohjoismaisella tasolla tai Baltian maihin taikka Venäjälle. Venäläiset yrittäjät osallistuivat suurin joukoin syksyllä 2012 Aalto yliopiston Slush-tapahtumaan Helsingissä. Tämä osoittaa, että he haluavat hakea Suomesta tukea ja uskottavuutta pyrkimyksilleen kansainvälistyä. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi hakeutumalla suomalaisten yrityskiihdyttämöjen kohdeyrityksiksi. Viro on pääministeritasolla ilmaissut kiinnostuksensa osallistua Suomen Vigon yrityskiihdyttämötoimintaan. Pohjoisen ulottuvuuden verkottumista ryhtyy tukemaan Pohjoismaiden ministerineuvoston alainen Nordic Innovation¹².

Euroopan komission kiihdyttämöohjelma kohdistuu perustamisvaiheessa jo olemassa oleviin yrityksiin, mikä korostaa koulutuspainotteista kiihdyttämötoimintaa. Rahoitustarve yrityksen perustamisvaiheessa on pieni. Kun kyseessä on pieni rahoitustuki, komissio kannattaa avustusmuotoista tukea.

Nykyiset Vigo-yrityskiihdyttämöt eivät ehkä nykymuodossaan ja toimintansa erilaisuudesta johtuen hyödy eivätkä ole kovin kiinnostuneet hakemaan tukea EU-ohjelmasta. Mutta koska niillä on ylivoimainen kokemus kiihdyttämötoiminnasta, ne voisivat perustaa tytäryhtiöitä tai solmia kumppanuuksia niiden kanssa, joiden toiminta soveltuisi EU:n kiihdyttämöstandardiin. Ne voisivat erikoistua esikiihdyttämötoimintaan, maantieteellisen alueen laajentamiseen (Venäjä, Pohjoismaat, Baltia) tai joidenkin saman alan suuryritysten innovaatioiden hyödyntämiseen ja uusien nettipalvelujen rakentamiseen niille.

Kiihdyttämötoimintaa lähellä olevat yrittäjyyttä edistävät yhteisöt, kuten Startup-Sauna, Protomo, Demola, Takomo, Business Kitchen, voisivat olla myös mahdollisia EU:n kiihdyttämötuen hakijoita.

Yrityskiihdyttämömalli Suomen näkökulmasta

Komissio tavoittelee yrityskiihdyttämöohjelmalla pitkälti samaa kuin Suomessa asetettiin Vigo-ohjelman tavoitteiksi. "Komission silmissä Suomen alkavien yritysten ekosysteemi toimii mallina, johon muualla Euroopassa pitäisi pyrkiä. Siksi Suomesta

12 www.nordicinnovation.com

halutaan asiantuntemusta ohjelman kehittämiseen ja ohjaukseen”, toteaa yrityskiihdyttämöaloitteesta komissiossa vastaava johtaja **Isidro Laso Ballesteros**¹³.

Kannustimet ovat kriittinen menestystekijä, jolla kokeneet sarjayrittäjät ja muut liike-elämän huippuammattilaiset saadaan hakeutumaan kiihdyttämötiimeihin. Samasta syystä yritykset voidaan saada hakeutumaan kiihdyttämöihin, mikä vaikuttaa yrityskiihdyttämöohjelman menestymiseen.

Julkisen rahoituksen vipuvaikutus voi olla merkittävä kannustin. Komissio on arvioinut yrityskohtaisen tuen tarpeeksi 50 000–150 000 euroa. Maailmalla eräiden johtavien kiihdyttämöjen kanavoimat investoinnit alkaviin yrityksiin ovat samaa suuruusluokkaa. Suomi myöntää julkisia tukia kiihdyttämötoimintaan, esimerkiksi Tekesin nuorten innovatiivisten yritysten tuet (NIY), tutkimus- ja kehittämis- tuet ja Avera:n pääomasijoitukset. Vastaavia ei muualta juuri löydy.

Komission alustavan suunnitelman mukaan avustus olisi kiihdyttämöohjelman rahoitusinstrumentti kiihdyttämöille ja kohdeyrityksille. Komissio on tottunut jakamaan avustuksia ja ne ovat myös kohdeyrityksille ja niihin sijoittaville mieluisin vaihtoehto. Tällöin julkinen sijoittaja ei ”syö” yksityisten sijoittajien omistusta. Toisaalta avustuksen kannustinvaikutus on vähäinen. Useiden tutkimusten mukaan ”ilmaista” rahaa pidetään ohjausvaikutukseltaan liian tehottomana verrattuna laina- tai pääomainstrumentteihin.

Suomessa kohdeyrityksille on käytössä kaikki kolme rahoitusinstrumenttia, Finnaveran oman pääoman ehtoinen sijoitus, Tekesin nuorten innovatiivisten yritysten avustus (NIY) ja tutkimus- ja kehittämislaina/avustus.

Paras kannustin huipputiimeille osallistua kiihdyttämötoimintaan on mahdollisuus sijoittaa valmennettaviin yrityksiin ja sen seurauksena ansaintamahdollisuus yrityksen arvonnousun myötä. Oman rahan käyttö sitouttaa työskentelemään yrityksen kasvun eteen ja tekee eron konsultteihin, jotka velottavat työstään yritystä. Vigo-kiihdyttämöiden tiimien keskeisiä valintakriteerejä on kokemus kasvuyrityksistä ja pääomasijoitustoiminnasta. Näiden lisäksi tärkeää on tiimin halu ja mahdollisuudet sijoittaa kohdeyrityksiin.

EU:n kiihdyttämöohjelma on Vigo-ohjelmaan verrattuna kevyempi, määrämukotoiseen koulutukseen painottuva, lyhytkestoisempi ja pienempään rahoitustukeen ja sijoituksiin perustuva. Suomen yrityskiihdyttämömalli on osoittanut kyntensä viimeistään nyt, kun sen lippulaivaksi noussut Supercell sai yli sadan miljoonan euron sijoituksen amerikkalaiselta pääomasijoittajalta. Kiihdyttämötoiminnan onnistuminen edellyttää myös sitä tukevaa ekosysteemiä. Siksi komissio kiinnittää huomiota ekosysteemin kehittämiseen ja vertailee parhaita käytäntöjä.

Suomen alkavien yritysten ekosysteemin evoluutio

Jyrki Kataisen hallituksen politiikassa on viimeisen vuoden aikana tapahtunut huomattavia muutoksia, joilla ekosysteemiä kehitetään. Hallituksen päätös

13 Directorate-General for Communication Networks, Content and Technology.

miljardiluokan pääomasijoitusrahasto-ohjelmasta ja samanaikaiset suorien yritystuki- kien leikkaukset merkitsevät käytännössä sitä, että avustusmuotoisista yritystuista siirrytään oman pääoman ehtoihin sijoituksiin. Viranomaisten tekemästä yrityskoh- taisesta päätöksenteosta siirrytään tukemaan yritysveltoisia yksityisiä pääomara- hastoja. Julkisen pääoman tarjonta on ollut hallituksen politiikkalinja jo lähes pari- kymmentä vuotta. Tästä on otettu askel verokannustimien suuntaan¹⁴, joilla tavoit- tetaan paljon suurempi yritysjoukko kuin suorilla yritystuilla. Siirtyminen rahasto- sijoituksiin suorista sijoituksista vastaa tutkijoiden käsityksiä hallituksen roolista pyssyttäytyä riittävän etäällä yritystason päätöksenteosta¹⁵.

Epäsymmetrisen mallin käyttöönotolla kannustetaan yksityisiä sijoittajia sijoit- tamaan alkaviin yrityksiin. Tämä tukee ekosysteemin kehittämistä suotuisaksi sijoittajille.

Tarjontapainotteisesta venture capital -politiikasta on Suomessa siirrytty tuke- maan kysyntää, mistä esimerkkinä on Vigo-yrityskiihdyttämöohjelma. Kokemus on osoittanut, että pelkkä rahan tarjoaminen alkaville yrityksille ei synnytä uusia kas- vuyrityksiä. Tarvitaan innostusta ja parhaiden kykyjen hakeutumista kasvuyrittä- jiksi ja huippuluokan kokeneita ammattilaisia heitä sparraamaan.

Kritiikkiä ja avoimia kysymyksiä

Euroopan komission suunnitelmat odottavat lopullista muotoutumista. Tässä vai- heessa herää monia kysymyksiä:

Mitä tapahtuu alkaville yrityksille kiihdyttämövaiheen jälkeen, onko EU:n/Euroo- pan investointirahaston rahoitusinstrumentit synkronoitu tukemaan yrityskiihdyt- tämön jälkeistä vaihetta niin, että rahoitusketju olisi yrityksen kannalta aukoton?

Jos yrityskiihdyttämötoiminta keskittyy komission aikaisempien ICT-tutkimusoh- jelmien tulosten hyödyntämiseen, rajaako se hyvien hakijoiden joukkoa?

Millaiset kriteerit komissio asettaa kiihdyttämöjen valinnalle, jotta vältetään komission ei-toivomien konsulttien pääsy kiihdyttämöohjelmaan?

Onko avustusmuotoinen tuki-instrumentti kannustinvaikutukseltaan tehokkain tapa tukea kiihdyttämötoimintaa?

Hyväksyykö EU poliittisesti sen, että kiihdyttämötoiminnan parhaat yritykset myydään amerikkalaisille sijoittajille siksi, että Euroopassa ei ole riittävästi aikaisen vaiheen riskisijoittajia ja että ICT-alan yritysten tärkein markkina on Yhdysvalloissa?

Komission yrityskiihdyttämöohjelmaa ei pidä rakentaa tyhjiössä. Siksi sen tulee valjastaa koko käytettävissä oleva politiikka-arsenaali tukemaan ja vahvistamaan alkavien yritysten ja niihin sijoittavien ekosysteemiä.

14 Vuonna 2013 voimaan tulleet t&k-verokannustin ja verokannustin bisnesenkeleille.

15 Alkavien yritysten pääomasijoitustoiminnan edistämisen siirtyessä Finnveralta Tekesille vuoden 2014 alusta.

Vigo yrityskiihdyttämöohjelma

Vigo on kiihdyttämöohjelma innovatiivisille nuorille yrityksille, joilla on kansainvälistä potentiaalia ja halu kasvaa nopeasti. Yrityskiihdyttämöt sijoittavat pääomaa ja osaamistaan kehittääkseen valitsemansa yritysaihiot riskisijoittajien kannalta sijoituskelpoisiksi. Yksityisen rahoituksen lähteenä ovat pääomasijoittajat, bisnesenkelit, rahatot ja kiihdyttämöt. Kiihdytettävien yritysten julkinen rahoitus perustuu mm. Tekesin, Finnveran ja Veraventuren rahoitukseen. Vigon kohdeyrityksiin oli vuoden 2012 loppuun mennessä kerätty yli 80 miljoonaa euroa yksityistä pääomaa. Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2009 käynnistämän Vigo-kiihdyttämöohjelman tavoitteena on luoda Suomeen uusia kasvuyrityksiä.

Kiihdyttämöt

Ohjelmassa toimii kymmenen kiihdyttämöä, joiden kehityssalkuissa on lähes 60 kasvuyritystä. Avainhenkilöt ovat sarjayrittäjiä, jotka osallistuvat aktiivisesti kohdeyritysten kehittämiseen ja rahoitusjärjestelyihin. Kiihdyttämöt valitsevat itse kohdeyritykset ja neuvottelevat sopimusten sisällöistä. Kiihdyttämö tulee osakkaaksi kohdeyritykseen suoralla tai rahastosijoituksella ja mahdollisella osaamispääomasijoituksella (sweat equity).

Kiihdyttämön avainhenkilöt osallistuvat aktiivisesti kohdeyrityksen strategiseen ja operatiiviseen työhön yrittäjätiimin jäseninä. Kiihdyttämöt jakavat näin liiketoiminnallisia ja taloudellisia riskejä sekä lisäävät yrityksen uskottavuutta.

Ansaintalogiikka perustuu kohdeyritysten arvonnousuun, joka on realisoitavissa, jos kiihdyttämö päättää irtaantua omistuksesta. Tämän lisäksi se voi saada yrityksiltä palkkion, jos siitä on sovittu. Kiihdytettävä yritys voi hakea Tekesiltä rahoitusta. Kiihdyttämövaihe kestää 18–24 kuukautta ja sen päättyessä yrityksellä tulee olla toiminnalliset ja rahoitukselliset valmiudet nopeaan kasvuun kansainvälisillä markkinoilla.

www.vigo.fi

Alueiden äkilliset rakennemuutokset haastavat kehittämispolitiikan

Rakennemuutos liittyy kiinteästi alueiden kehitykseen. Rakennemuutokselle on ominaista, että alueiden keskeiset resurssit väestö, työvoima, elinkeinot, talous ja osaaminen ovat jatkuvassa muutoksessa. Suomessa tämä kehitys voimistuu, sillä työikäinen väestö ja työvoima vähenevät 2010-luvulla lähes kaikkialla maassa. Ainoastaan suurimmissa kasvukeskuksissa on odotettavissa lievää kasvua. Talouden hidas kasvu ja julkisen sektorin rahoitusongelmat heikentävät alueiden resursseja ja voimistavat rakennemuutosta.

Monien reuna-alueiden ikä- ja elinkeinorakenne vinoutuu, kun resurssit keskittyvät keskusalueille. Niiden yritys rakenne kaventuu ja ne ovat riippuvaisia muutamien yritysten ja niiden verkoston toiminnasta. Maailmanmarkkinoiden ja talouden suhdanteiden muutosten vuoksi rakennemuutoksen vaikutukset saattavat tulla alueille äkillisinä, kun alueen suuryritys ja siihen verkostoituneet alihankkijat joutuvat supistamaan toimintaansa. Yksipuolisen elinkeinorakenteen alueet ovat kaikkein haavoittuvimpia eikä niillä ole aina kykyä uudistua. Niinpä monilla rakennemuutoksen kokeneilla alueilla kunta on nykyisin suurin työnantaja ja sosiaali- ja terveystalvelut ainoa kasvava toimiala. Äkillisten rakennemuutosten seurauksia on tärkeää hoitaa mutta rinnalla tulee edistää uutta luovaa rakennemuutosta.

Äkillisen rakennemuutoksen alueet 2007–2012

Rakennemuutos on olennainen osa alueiden elinkeinotoimintaa ja kehitystä, sillä sen myötä alueen elinkeino- ja yritystoiminta voi uudistua. Rakennemuutosta pidetään yleensä negatiivisena ilmiönä, koska alueelta katoaa yritystoimintaa tai alue menettää työvoimaansa jatkuvan muuttotappion myötä.

Valtioneuvosto voi nimetä äkillisen rakennemuutoksen alueiksi sellaiset alueet, joiden elinkeinorakenteet heikkenevät. Erityisesti metsäteollisuus on supistanut tuotantoaan ja on sulkenut toistakymmentä tehdasta vuosina 2005–2012. Myös metalli- ja konepajateollisuus sekä sähkötekninen teollisuus ovat globaalin kilpailun puristuksessa supistaneet tuotantoaan.

Supistamiset ovat yleensä kohdistuneet perinteisille teollisuusseuduille, joista useat ovat pienempiä kaupunkikeskuksia ja maaseutukeskuksia. Viime vuosina myös suuria keskuksia on joutunut rakennemuutoksen kouriin kuten Oulu, Jyväskylä ja Joensuu. Vuosina 2007–2012 äkillisen rakennemuutoksen alueita on nimetty 28. Meriteollisuus ja ICT-sektori on nimetty äkillisen rakennemuutoksen toimialoiksi.

Äkillisiä rakennemuutoksia eniten Itä- ja Pohjois-Suomessa

Äkillinen rakennemuutos on koskettanut pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomen alueita mutta suuntaus on havaittavissa muuallakin. Mukana on maakuntakeskuksia, pienempiä aluekeskuksia ja maaseutukeskuksia. Kaikille on yhteistä riippuvuus muuttamasta suuresta yrityksestä sekä julkisen sektorin työpaikoista ja rahoituksesta. Taulukoihin 1 ja 2 on koottu valtioneuvoston nimeämien äkillisen rakennemuutoksen alueilla tapahtuneita yritysten lakkauttamisia, supistamisia ja irtisanottujen määriä.

Paperi- ja metsäteollisuudessa (Taulukko 1) on irtisanottu lähes 7 500 henkilöä. Metsäteollisuuden lisäksi toimintojaan lakkauttaneita tai vähentäneitä teollisuuden sektoreita löytyy elektroniikkateollisuudesta, metallien valmistuksesta sekä kone- ja laitevalmistuksesta. Kahdeksan tehtaan leikkausten seurauksena irtisanottujen lukumäärä on lähes 10 000.

Taulukko 1. Äkillisen rakennemuutoksen alueet 2007–2012 (paperi- ja metsäteollisuus)

SEUTUKUNTA	KAUSI	IRTISANOTUT
Jämsän seutukunta UPM-Kymmene Oyj Paperitehdas Smead Paperisto Oy	2007–2008	349
Keuruun seutukunta UPM-Kymmene Oyj puunjalostustehdas Puhos Board Oy kuitulevytehdas Relicomp Oy kaapelitehdas	2007–2008	168
Lappeenrannan seutukunta UPM-Kymmene Oyj paperitehdas	2007–2008	350
Etelä-Pirkanmaan seutukunta UPM-Kymmene Oyj paperitehdas ja sellutehdas Kuitu Finland Oy	2007–2009	745
Kouvolan seutukunta UPM-Kymmene Oyj, Voikkaan paperitehdas Stora Enso Oyj paperitehdas	2007–2009	848
Itä-Lapin seutukunta Stora Enso Oyj sellutehdas	2008–2009	215
Imatran seutukunta Stora Enso Oyj Imatran tehtaas	2008–2010	250
Keski-Karjalan seutukunta mekaaninen puutuoteteollisuus, useita yrityksiä	2008 –2013	329
Koillis-Savon seutukunta Stromsdal Oyj kartonkitehdas	2008–2010	204
Kaskisen kaupunki Metsä-Botnia Oyj sellutehdas + alihankkijat	2009–2010	223
Kotka-Haminan seutukunta Stora Enso Oyj Summan paperitehdas Sunilan sellutehdas	2008–2011	770
Nivala-Haapajärven seutukunta Siikalatvan seutukunta Incap Furniture Oy huonekalutehdas + alihankkijat	2009–2011	323

Varkauden alue Stora Enso Oyj paperitehtaat Enics elektroniikkatehdas	2008–2011	373
Heinolan alue Karelia Parketti parkettitehdas ja useita puunjalostusyhtiöitä UPM-Kymmene Oyj vaneritehdas ja saha Reuman sairaala	2008–2011	497
Kajaanin seutukunta UPM-Kymmene Oyj paperitehdas Incap Oyj elektroniikkatehdas, Kajaani	2008–2011	665
Kouvolan seutukunta UPM-Kymmene Oyj paperitehtaat Stora Enso Oyj paperi- ja kartonkitehtaat Myllykoski Paper Oyj paperitehdas + metsäteollisuuden alihankkijat	2011–2012	658
Ylä-Pirkanmaan seutukunta Metsä Tissue Oy talouspaperitehdas Ruovesi Oy Visuveden saha	2011–2012	297
Äänekosken seutukunta M-Real paperitehdas ja alihankkintaverkosto	2011–2014	210

Taulukko 2. Äkillisen rakennemuutoksen alueet 2007–2011 (muut teollisuuden alat)

SEUTUKUNTA	KAUSI	IRTISANOTUT
Joensuun seutukunta Perlos Oyj, muovikuoria Nokian matkapuhelimiin	2007–2008	1650
Vakka-Suomen seutukunta Valmet Automotive Oy:n autotehdas	2007–2008	260
Saarijärvi-Viitasaaren seutukunta Efore Oyj + alihankkijat elektroniikkatehdas	2007–2008	157
Forssan seutukunta Helkama Forste Oy kylmälaitetehtas Finlayson Forssa Oy tekstiilitehdas Novart Oy keittiökalustetehtas	2008–2009	506
Salon seutukunta Nokia Oyj puhelintuotanto + alihankkijaverkosto	2009–2011	1975
Karkkilan kaupunki Moventas Santasalo Oy, teollisuusvaihteet	2012–2014	170
Oulun seutukunta Nokia, NSN, Accenture, alihankkijat	2012–2014	3750
Raaseporin seutukunta FNStell metallitehdas	2012–2014	390
Kemiön saari FNSteel metallitehdas	2012–2014	260

Tukitoimet purevat työttömyyteen

Äkillisen rakennemuutoksen alueilla työttömyys kasvaa voimakkaasti. Tukitoimien käynnistyttyä ja niiden onnistumisen myötä työttömyys alkaa laskea seuraavina vuosina ja seuraa koko maan työttömyyden kehittymistä. Vuoden 2009 taloustaantuma

ja sitä seuranneen hitaan talouskasvun jakson pitkittyminen on johtanut siihen, että työttömyys on pysynyt korkealla monissa seutukunnissa kuten Salossa, Oulussa, Varkaudessa ja Raaseporissa. Eniten työttömyys on vähentynyt vuosina 2006 - 2013 korkean työttömyyden seutukunnissa kuten Itä-Lapissa, Kajaanissa ja Keski-Karjalassa. Näiden alueiden työvoima on vähentynyt ikääntymisen myötä, mikä vähentänee työttömien määrää.

Suomessa on viime vuosina lopettanut toimintansa vuosittain 24 000 yritystä ja aloittanut 35 000 yritystä, joten yrityskanta on hieman kasvanut. Äkillisen rakennemuutoksen alueilla aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrä ja yrityskannan määrän muutos on noudattanut suurin piirtein koko maan kehitystä.

Äkillisen rakennemuutoksen toimintamalli ja tukitoimenpiteet

Työ- ja elinkeinoministeriö on kehittänyt toimintamallin, jolla äkillisiä rakennemuutoksia hoidetaan. Siinä painotetaan toimenpiteiden välitöntä käynnistämistä isojen irtisanomisten tapahduttua. Ministeriöiden edustajista koottu rakennemuutoksen reagointiryhmä koordinoi toimenpiteiden valmistelua ja informoi Suomen hallitusta tapahtuneesta.

Kohdealueen ELY-keskus organisoi alueellisen rakennemuutostyöryhmän, jossa ovat edustettuina kunnat, yritykset, työ- ja elinkeinotoimisto, alueelliset elinkeinoyhtiöt ja työntekijäjärjestöt. Tilanteen edellyttäessä valtioneuvosto nimeää paikkakunnan äkillisen rakennemuutoksen alueeksi ja irrottaa tarvittaviin toimenpiteisiin rahoituksen. Niiden avulla luodaan korvaavia työpaikkoja kahden kolmen vuoden ajan.

Äkillisen rakennemuutosalueen nimeämisessä on käytetty seuraavia kriteereitä ja arvioita:

- menetettävien työpaikkojen määrä on merkittävä ja vaikutukset alihankintaketjuun ovat suuret,
- työpaikkojen vähennys on vähintään 1,5 % alueen työpaikkamäärästä,
- arvio työttömyysasteen nousun määrästä, jos kaikki irtisanotut jäävät työttömiksi,
- arvio alueen tuotantorakenteen mahdollisuuksista uudistua ja tarjota uusia työpaikkoja,
- arvio rakennemuutoksen aiheuttamien ongelmien kestosta alueella.

Arviossa otetaan huomioon koko maan taloudellinen tilanne eikä reagoida pelkän suhdannetilanteen aiheuttamiin irtisanomisiin. Hallitusohjelmassa korostetaan ennakoivaa rakennemuutoksen hoitoa, jolloin nimeämiskriteereissä voidaan ottaa huomioon kerrannaisvaikutukset, jotka johtavat välittömiin työpaikkamenetyksiin alueella.

Toimintamallia on toteutettu Voikkaan paperitehtaan sulkemisesta (2006) lähtien. Alusta lähtien reagoitiin nopeasti ja käynnistettiin keskushallinnon ja alueiden toimijoiden yhteistyö. Toiminnan periaatteet ovat samat eri rakennemuutostilanteissa, mutta toimenpiteet vaihtelevat kohteena olevan yrityksen ja alueen resursien mukaan.

Aktiiviset yritykset

Eräissä tapauksissa toimintansa lopettava tai supistava yritys on aktiivisesti osallistunut rakennemuutoksen hoitoon. Näin on toimittu Kajaanissa, jossa paperitehtaan sulkenut UPM perusti uuden yhtiön entiselle tehdasalueelleen uusia yrityshankkeita varten. Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti vuonna 2009 Stora Enson kanssa menettelyn, jossa korostuu ennakkoiva toiminta. Ideana on, että toimenpiteet aloitetaan jo ennen yrityksen lopullisia päätöksiä irtisanomisista. Tavoitteena on saada tehdasalueelle uusia yrityksiä, jotka käynnistävät liiketoimintaa mahdollisimman pian. Kokemukset ovat olleet lupaavia ja ennakkoivaa toimintamallia kehitetään edelleen.

Rahoitustuki äkillisen rakennemuutoksen alueille

Äkillisen rakennemuutoksen alueelle voidaan osoittaa rahoitusta monista lähteistä. Rahoitusta on myönnetty yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden määrärahoista, työllisyysperusteisista investointimäärärahoista, rakennerahastojen joustovaroituksesta ja Euroopan globalisaatorahastosta. Finnvera on osallistunut rahoitukseen takauksin ja lainoin. Myös muutosturvaa, starttirahaa ja yksinyrittäjän palkkaamistukea on käytetty ja Suomen Teollisuussijoitus on investoinut alueiden yrityksiin.

Irtisanotuille työntekijöille on järjestetty koulutusta ja heitä on avustettu muilla työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä löytämään uusi työpaikka tai uusi ammatti. Alueellisesta näkökulmasta tärkeää on ollut vapautuneiden resurssien ja inhimillisen pääoman hyödyntäminen. Pois muuttanut, osaava työvoima voi olla rakennemuutosalueelle korvaamaton menetys.

Suurimmat avunsaajat Kaakkois-Suomi, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo

Suorat tuet vuosina 2007–2012 ovat olleet 250 miljoonaa euroa. Tästä rahoituksesta 50 miljoonaa euroa on kohdistunut Kaakkois-Suomeen. Seuraavaksi eniten rahoitusta ovat saaneet Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo. Suurimpia rahoituslähteitä olivat Euroopan unionin rakennerahastot ja yritystuet, joista rahoitusvaltuutta ELY-keskuksilla oli 150 miljoonaa euroa. Lisäksi meriteollisuus on saanut kohdennettua rahoitusta. Joensuun seudulle on myönnetty rahoitusta Euroopan globalisaatorahastosta mm. Perloksen lakkauttamisen jälkihoitoon. Salon seudulle on myönnetty vastaavaa rahoitusta Nokian toimintojen supistamisen myötä. Rakennemuutosalueilla on hyödynnetty aktiivisesti muutosturvamenettelyä. Suoraan yrityksille menevää tukea on myönnetty vuosina 2007 - 2012 lähes 100 miljoonaa euroa, joilla on aikaansaatua 800 yritykseen 4 100 uutta työpaikkaa ja liikevaihdon kasvua 850 miljoonaa euroa.

Toimintamallista entistä ennakkoivampi

Äkillisen rakennemuutoksen toimintamallia kehitetään ennakkoivampaan suuntaan siten, että eri hallinnonalojen ja paikallisten toimijoiden välistä yhteistyötä

vahvistetaan ja lisätään riskianalyysimenetelmien käyttöä. Ei riitä, että jo tapahuneita rakennemuutoksia hoidetaan vaan rinnalla tulee edistää uutta kasvua luovaa rakennemuutosta. Toimintamallin valmistelussa käytetään hyväksi kokemuksia, joita on saatu parhaista aluekohtaisista, äkilliseen rakennemuutokseen reagoivista toimintamalleista sekä meriteollisuustoimialan ja erityisesti ICT-klusterin rakennemuutoksen hoidosta.

Alue- ja elinkeinopoliittisena valmistelutyönä tehdään varautumissuunnitelmia. Kartoituksilla etsitään paikkakuntia ja toimialoja, joissa uutta kasvua luova rakennkehitys on pysähtynyt. Suunnitelmat voidaan tehdä alueittain ja toimialoittain tai klustereittain. Tähän tarvitaan uudentyypinen toimintamalli. Keskeistä on alueiden ja toimialojen jatkuva uudistuminen ja elinkeinorakenteen monipuolistaminen. Näihin kohdistetaan nopeita ja konkreettisia elinkeino-, innovaatio-, koulutustoimia sekä alue- ja työllisyystoimia.

Alueelliset elinkeinoyhtiöt keskittyvät yhä enemmän konkreettiseen tekemiseen. Ratkaisumallit ja liiketoimintaideat voidaan testata suunnittelun alkuvaiheessa ja keskeyttää toimimattomat kehitysideat. Yrityksiä sitoutetaan hoitamaan rakennemuutoksia siten, että kehitetään ennakoivaa yhteistyötä sekä yhteisrahoitus- ja rahastointimenetelmiä. Rahastomalleja kehitetään niin, että yritykset ja julkiset toimijat voisivat olla mukana samoissa rahastoissa. TEM-konsernin toimijoista Tekes, Finnvera, Teollisuussijoitus ja Finpro kytketään tiiviimmin rakennemuutostilanteiden hoitoon. Äkilliseen rakennemuutokseen reagoinnin toimintamallilla puututaan vain merkittäviin ja vaikutuksiltaan olennaisiin rakennemuutoksiin niin alueellisesti kuin toimialakohtaisestikin.

Rakennemuutos voi olla mahdollisuus

Toimenpiteet käynnistetään välittömästi ja niiden tulee olla riittävästi mitoitettuja ja konkreettisia. Pelkät konsulttiprojektit eivät auta vaan pitää tunnistaa elinkeinopoliittiset kehitysurat ja löydettävä investointihalukkaita yrityksiä. Näin tapahtui mm. Kajaanissa, Joensuussa ja Summassa.

Ripeät Työstä työhön -ratkaisut estävät työttömyyden nousun ja rakennemuutos voidaan kääntää mahdollisuudeksi. Etsitään ratkaisuja, jotka perustuvat seudun ominaisuuksiin ja vahvuuksiin. Rakennemuutoksen hoitoa varten tarvitaan alueen toimijoiden yhteistyöryhmä. Kuntien elinkeinoyhtiöiden rooli on osoittautunut ratkaisevaksi. Josek Joensuussa, Cursor Kotka-Haminassa ja Kainuun Etu Kajaanissa ovat toimineet ammattitaitoisesti ja tehokkaasti. Niillä seuduilla, joilla ei ole tehokasta elinkeinoyhtiötä, on ollut vaikeuksia saavuttaa tuloksia.

Yritysten sitoutuminen tärkeää

Yritysten vahva sitoutuminen rakennemuutoksen hoitoon ja yhteiskunnalliseen vastuunkantoon on välttämätöntä. Näin ovat tehneet UPM, Nokia ja Stora Enso. Sen sijaan pk-yritysten sitouttaminen rakennemuutostilanteessa ei juuri onnistu. Yhteydenotto alueen kaikkiin yrityksiin on osoittautunut tärkeäksi. Näin on voitu kartoittaa

niiden henkilöstötarpeita ja kasvupotentiaalia. Starttirahan avulla on saatu liikkeelle uusia yrityksiä mm. uusyrityskeskusmallilla ja Protomo-yrityshautomolla. Vanhoja rakenteita ei pidä ylläpitää keinotekoisesti vaan on pyrittävä satsaamaan aidosti kilpailukykyiseen yritystoimintaan ja karsittava pelkät tukien metsästäjät.

Kainuussa äkillinen rakennemuutos on käännetty mahdollisuudeksi

UPM lakkautti vuonna 2008 Kajaanin paperitehtaansa ja yli 500 työntekijää irtisanoittiin. Valtioneuvosto nimesi Kajaanin seudun äkillisen rakennemuutoksen alueeksi. Välittömästi perustettiin Kajaanin seudun rakennemuutostyöryhmä, johon tulivat mukaan maakuntayhtymän lisäksi alueen keskeiset toimijat Kainuun ELY-keskus, Kajaanin kaupunki, Kainuun Etu Oy, Kainuun yrittäjät, Finnvera sekä yrityksistä UPM ja Talvivaara.

Kajaanin paperitehtaan lakkautus oli ollut tunnistettu riski, minkä vuoksi osapuolten yhteistyö käynnistyi tehokkaasti. Irtisanomisten aiheuttamat ongelmat pyrittiin suunnitelmallisesti minimoimaan. Kainuun ELY-keskus, Kainuun Etu ja yritykset loivat nopeasti suunnitelman yritysten investointeja ja kehittämistä varten. Paperitehtaan alihankintayritysten kanssa etsittiin uusia markkina-alueita ja uudistettiin yritysten tuotteita. Yrityksissä oli valmisteltu noin 300 miljoonan euron edestä investointikohteita ja kehittämishankkeita.

Uutta yritystoimintaa entisen tilalle

Irtisanottujen työllistämisen ja koulutuksen ohella luotiin uutta yritystoimintaa paperitehtaan tiloihin. UPM aloitti yhdessä työryhmän kanssa mittavan Työstä työhön -ohjelman, johon kuului henkilöstön uudelleen koulutusta, starttirahoitusta oman yrityksen perustamista varten ja tehdastilojen kunnostaminen pienyritysten käyttöön. Vuoden 2009 lopussa Kajaanin Renforsin rannan yritysalueella työskenteli jo 200 henkilöä ja vuokrasopimuksia oli tehty 30 yrityksen kanssa. Alueella järjestettiin tammikuussa 2009 rekrytointi- ja koulutustapahtuma, joka veti yli 600 kävijää.

Tavoitteena oli alusta alkaen luoda monimuotoinen, yhteisöllisyyttä korostava yritysalue, jonka tarjoamat toimitilat ja yhteiset yrityspalvelut synnyttäisivät alueelle sijoittuvien yritysten välistä toimivaa yhteistyötä. Omaan identiteettiä alueelle luotiin tiedotuksella ja konseptisuunnitelmalla, jossa paneudutaan alueen toiminnallisuuteen, palveluihin, logistiikkaan sekä kaavoitukseen.

Kajaanin tehtaalla työttömyysuhan alaiseksi jääneestä 535 henkilöstä pari sataa oli helmikuussa 2009 ilman työ- tai opiskelupaikkaa. Uuden työpaikan UPM:n ulkopuolelta oli löytänyt 110 henkilöä, joista 70 sijoittui Renforsin rannan yrityksiin. Oman yrityksen perustaneita on noin 20 ja opiskelemaan on lähtenyt saman verran. Eläkeratkaisujen piirissä oli noin 150 henkilöä.

Monipuolinen yritysalue työllistää

Renforsin rannan yritysalue ylitti 535 työpaikan tavoitteensa vuoden 2012 lopussa ja on entistä paperitehdasta työllistävämpi ja monipuolisempi. Kunnostettuihin tiloihin

on kotiutunut yli 30 yritystä, joista 28 on uusia. Alueen suurin työllistäjä on S-ryhmän palvelukeskus, jossa työskentelee 200 henkilöä. Muita suuria työllistäjiä ovat Kajaaniwood, Kainuun Voima, Empower, Sotkamon Erikoispuhdistus ja Clean and Safe. Hyvän toimintaympäristön ansiosta yritysten määrä alueella on kasvussa ja siellä ennakoitaan työskentelevän viiden vuoden kuluttua lähes tuhat työntekijää. Yritykset voivat hyödyntää keskuksen asiakaspalvelua, yhteistyöverkostoja ja infrastruktuuria, tuotekehitystä, teknistä kehitystyötä, tiedonsiirtopalveluja ja ohjelmistopalveluja.

Paperi muuttui biteiksi Kainuussa

Kainuuseen on kehittymässä tietotekniikan yritys- ja tutkimusklusteri. Tieteen tietotekniikan keskus käynnisti vuonna 2012 Datakeskus CSC Kajaanin, joka tarjoaa Sisua ja Taito -supertietokoneillaan korkeakouluille, tutkimuslaitoksille ja yrityksille kestävän kehityksen periaatetta kunnioittavaa konesalipalvelua. Monet ovat nähneet ekotehokkaan toimintaympäristön ja modernin konesalitekniikan edut. Kainuun virkistävässä ilmastossa energiaa kuluttava jäähdytys on maksutonta. Datakeskustoimialalla on päästy hyvään kasvuvauhtiin ja tavoitteena on nousta kolmen suurimman datakeskusalueen joukkoon Euroopassa. Kainuu toimii koko Pohjois-Euroopan keskuksena informaatioteknologian ekotehokkuutta kehittävän The Green Grid -yhtyskonsortion palveluille.

TIVIT Oy:n palvelupaja Forge on digitaalisten palveluiden kehityslaboratorio, jonka avulla yritykset ja julkiset toimijat pääsevät kärkijoukoissa hyödyntämään digitaalisen murroksen mahdollisuuksia. Forge-yhteisössä ovat mukana keskeiset digitaalisiin palveluihin erikoistuneet yritykset.

Pilvipalvelut luovat uutta liiketoimintaa

Pilvipalvelutoiminnot ovat luoneet luovan talouden liiketoiminnalle suuret mahdollisuudet. Kainuu pyrkii olemaan Suomen johtava alue verkon kautta tapahtuvassa koulutuksessa, peliteollisuudessa, elokuvan, animaation, musiikki- ja äänituotannon ja median alueilla sekä muussa digitaalisessa kulttuurituotannossa. Koulutuksen, palvelinkeskusten, tietoliikenneyhteyksien ja osaavan työvoiman ansiosta Kainuu soveltuu hyvin luovan teollisuuden yrityksille. Tavoitteena on kaksinkertaistaa peliteollisuuden yritysten määrä kolmeenkymmeneen vuoden 2013 loppuun mennessä.

Äkillinen rakennemuutos Joensuun seudulla

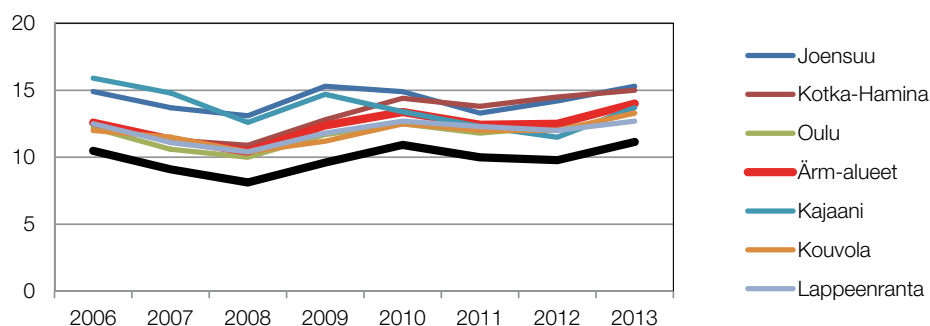
Joensuun seutukunta nimettiin äkillisen rakennemuutoksen alueeksi vuosiksi 2007 - 2008, kun Perlos Oy lopetti toimintansa ja irtisanoi 1 650 henkilöä. Irtisanomiset vaikuttivat myös Perloksen alihankkijoiden toimintaan. Rakennemuutoksen hallintaa varten perustettiin Pohjois-Karjalan TE-keskuksen (myöh. ELY-keskus) johdolla alueellinen rakennemuutostyöryhmä. Hyvällä toiminnalla ja tuolloin vallinneessa korkeasuhdanteessa Perlokselta irtisanotut työllistyivät hyvin, koska alueen yrityksissä oli kysyntää nuoresta ammattitaitoisesta työvoimasta. Avoimille työmarkkinoille

työllistyi yli 1 400 irtisanottua ja työttömäksi jäi vajaa 100 henkeä. Entisten perloslaisten perustamia uusia yrityksiä syntyi kolmisenkymmentä ja niissä oli yhteensä 50 työntekijää.

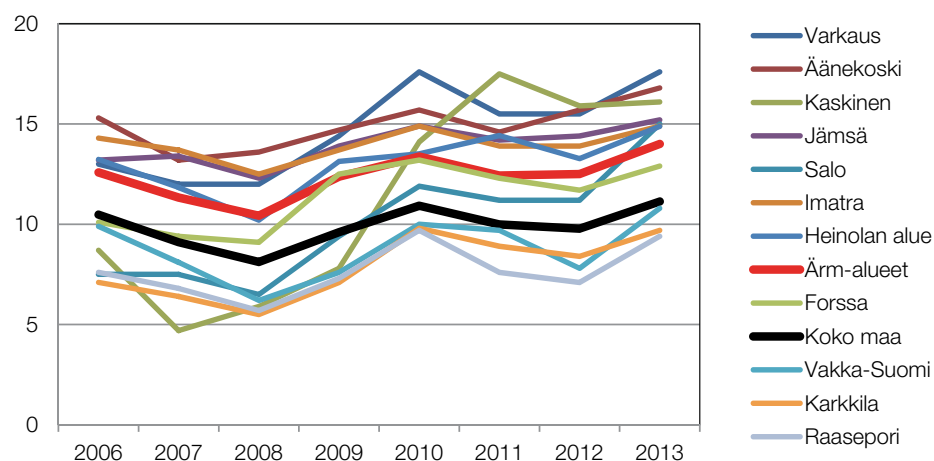
Yritysvalmennukseen osallistui vuonna 2007 noin 200 irtisanottua, joista osa perusti oman yrityksen. Uusien yritysten saaminen alueelle on ollut suuri haaste ja talouden taantuessa vuonna 2008 työttömyys alueella alkoi jälleen nousta. Tärkeimmät toimenpiteet rakennemuutoksen hoidossa ovat olleet yritystuet, Finnveran rahoitus, muutosturva ja Euroopan globalisaatiorahaston tuki.

Kuvio. Työttömyys äkillisen rakennemuutoksen alueilla 2006–2013, maaliskuu

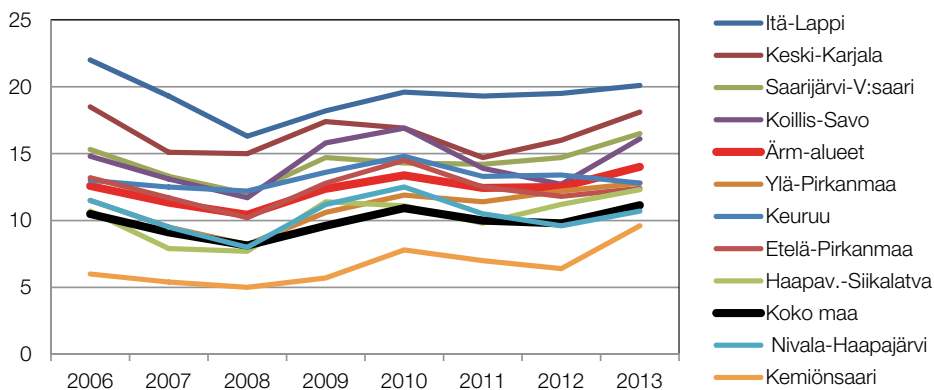
1) Suuret aluekeskukset, lähde: TEM, työnvälitystilastot

2) Pienet kaupunkialueet

3) Maaseutualueet

Lähteet

Äkillisen rakennemuutoksen alueet 2007 - 2011, TEM analyysseja 37/2011,

http://www.tem.fi/ajankohtaista/julkaisut/tem_analyysseja

Äkillisten rakennemuutosten hoito, kokemukset ja toimintamallin uudistamistarpeet, RARE-työryhmä 25.10. 2010

Rakennemuutosten hoitamisen toimintamalli, 23.4. 2013, Anssi Paasivirta

Rakennemuutoksen hoito Kajaanissa, vuosi UPM Kajaanin tehtaan sulkemisesta, 2009

Renforsin ranta yritysalue. Tiedote 2013

Pohjoismainen kasvuyrittäjäympäristö

Pohjoismainen kasvuyrittäjäkatsaus on ensimmäinen selvitys, joka vertailee kasvuyrittäjyyden toimintaympäristöä ja nuorten yritysten toteutunutta kasvua Tanskassa, Norjassa, Suomessa ja Ruotsissa. Katsauksen perusteella pohjoismainen kasvuyrittäjien toimintaympäristö kestää hyvin vertailun muihin maihin. Pohjoismaiden 602 nuorta kasvuyritystä loivat vuosina 2006 – 2009 lähes 30 000 uutta työpaikkaa. Suomen 92 nuorta kasvuyritystä loivat samalla aikavälillä yli seitsemän tuhatta uutta työpaikkaa. Pohjoismainen kasvuyrittäjyyden katsaus (The Nordic Growth Entrepreneurship Review¹⁶) julkaistiin joulukuussa 2012.

Kasvuyritykset työllistävät

Uudet nopeasti kasvavat yritykset ovat tärkeä elinkeinopolitiikan kohde, koska ne uudistavat elinkeinoelämää ja luovat työpaikkoja. Kasvuyritysten toimintaympäristöä kehittämällä luodaan yhteiskunnalle taloudellisia resursseja, joilla turvataan nykyisten ja tulevien kansalaisten hyvinvointi.

Huomattava osa uusista työpaikoista syntyy kasvuyrityksiin. Tämä käy ilmi mm. työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2012 julkaisemasta Kasvuyrittäjäkatsauksesta¹⁷. Kasvuyritykset luovat kansantalouteen vaihtuvuutta kehittäessään uusia palveluja, tuotteita ja liiketoimintamalleja. Kasvuhakuisten yritysten merkitystä markkinoiden toiminnalle ja kilpailulle ei voi vähätellä. Uudet, kasvua hakevat yritykset haastavat vanhoja toimintatapoja ja toimivat markkinataloudessa niin sanotun luovan tuhon moottorina.

Kasvu- ja startup-yritykset ovat erityisen tärkeitä Suomelle juuri nyt, kun useat toimialat muuttuvat. Uudet työpaikat syntyvät pääasiassa kasvavissa kotimaisissa pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Nykyisessä taloustilanteessa suuryritysten irtisanomisista ja toimintojen siirtämisestä ulkomaille aiheutuvaa työpaikkojen menetystä korvaamaan tarvitaan paljon uusia kasvuhakuisia yrityksiä.

Pohjoismainen kasvuyrittäjäpolitiikka

Kasvuyrittäjäpolitiikka on noussut painopisteeksi myös pohjoismaisessa yhteistyössä. Pohjoismaiden ministerineuvoston kolmivuotisessa hankkeessa (2011 – 2013) selvitettiin nuorten pohjoismaisten kasvuyrittäjien tilaa sekä toimintaympäristön vahvuuksia ja heikkouksia. Hanketta koordinoi työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisen Nordic Innovationin kanssa. Hankkeessa tuotetun Pohjoismaisen kasvuyrittäjyyden katsauksen 2012 (The Nordic Growth

16 The Nordic Growth Entrepreneurship Review 2012 https://www.tem.fi/files/35549/The_Nordic_Growth_Entrepreneurship_Review_2012.pdf

17 Kasvuyrittäjäkatsaus 2012, työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 20/2012 http://www.tem.fi/ajankohtaista/julkaisut/innovaatio/kasvuyrittäjäkatsaus_2012.97986.xhtml

Entrepreneurship Review 2012) taustalla oli yhteinen kiinnostus kasvuyrityksiä kohtaan sekä pohjoismaista yrittäjyyssympäristöä kuvaillut The Nordic Entrepreneurship Monitor 2010¹⁸. Siinä korostettiin uuden pohjoismaisen kasvuyrityksiä koskevan tiedon tuottamisen tärkeyttä. Kasvuyrityskatsauksen partnerikonsortiota johti Tanskan klusteriakatemia REG X ja Syddansk Universitet. Suomesta tutkimukseen osallistui ETLA. Tutkijaryhmä päätyi rajaamaan katsauksen kohteeksi nuoret kasvuyritykset eli ns. gasellyritykset. Selkeyden vuoksi näistä yrityksistä käytetään tässä artikkelissa nimitystä nuori kasvuyritys.

Pohjoismaissa on hyvä pohja kasvuyrittäjyydelle

Pohjoismaat ovat Pohjoismaisen kasvuyrittäjyyssatsauksen 2012 perusteella verrattain hyvä paikka perustaa yritys. Samaan tulokseen päätyi myös Pohjoismainen yrittäjyyssatsaus Nordic Entrepreneurship Monitor 2010. Yhteiskunnallinen ilmapii Pohjoismaissa tukee yrittäjyyttä uravaihtoehtona ja pohjoismaiset poliitikot pitävät sitä tärkeänä. Tämä näkyy myös Suomessa, jossa kaikki 2000-luvun hallitukset ovat pitäneet kasvuyrittäjyyttä keskeisenä elinkeinopolitiikan painopisteenä. Suhtautuminen on näkynyt pitkällä aikavälillä myös kaikkein kasvuhakuisimman startup-yrittäjyyden toimintaympäristössä, joka on kehittynyt merkittävästi viime vuosina.

Yrittäjyyskulttuurit yllättävät

Pohjoismainen yrittäjyyskulttuuri on vain hieman jäljessä kolmesta johtavasta maasta: Yhdysvalloista, Kanadasta ja Iso-Britanniasta. Erityisesti Suomi ja Islanti ovat viime vuosina onnistuneet muita Pohjoismaita paremmin kehittämään yrittäjyyskulttuuria ja -ilmapiiä. Nordic Entrepreneurship Monitorissa 2010 todettiin, että Suomesta puuttui vahva yrittäjyyskulttuuri. Vuoden 2012 yritysatsaus toteaa Suomen yrittäjyyskulttuurin olevan Islannin ohella Pohjoismaiden paras. Suomi on viime vuosina parantanut kaikista Pohjoismaista eniten juuri tällä saralla.

Pohjoismaiset vahvuudet

Pohjoismaat eivät kokonaisuutena jää katsauksen perusteella jälkeen maailman johtavien maiden yritysmpäristöistä. Yritystoiminnan hyvät perusedellytykset ovat johtaneet yrittäjyyden suosion nousuun ja saaneet sitä kautta suurempaa julkista huomiota. Viime vuosikymmeninä yrittäjyyden perusedellytykset Suomessa ja muissa Pohjoismaissa ovat kaiken kaikkiaan parantuneet ja kehitys on jatkunut myönteisenä. Vahvoja osa-alueita Pohjoismaissa ovat säädöspohja ja markkinoiden toimivuus, joissa Suomi on vertailun kolmen anglosaksisen maan kanssa samalla tasolla.

Katsauksen pohjalta voidaan todeta, että pohjoismainen kasvua hakevien yritysten toimintaympäristö kestää hyvin vertailun OECD-maiden kanssa. Pohjoismainen toimintaympäristö on katsauksen mittareilla lähes yhtä hyvä kuin kansainvälisenä

18 Nordic Entrepreneurship Monitor 2010, Pohjoismaiden ministerineuvosto, <http://www.norden.org/fi/julkaisut/julkaisut/2010-748>

kärkenä pidettyjen maiden ja selvästi parempi kuin Etelä-Euroopan maiden. Erityisesti tutkimus- ja kehittämistoiminta on Pohjoismaissa hyvällä tolalla.

Uuden yrityksen perustaminen on Pohjoismaissa verrattain helppoa ja edullista, konkurssin seuraukset ja taloudellinen riskit ovat myös verrattain alhaiset. Työmarkkinoiden sääntely on kehittynyt yritysten kannalta positiiviseen suuntaan, vaikka suuria maakohtaisia eroja löytyykin. Verotus on alue, jolla Pohjoismaat eroavat vertailumaista Yhdysvalloista, Isosta-Britanniasta ja Kanadasta. Verotuksella on vahva tausta pohjoismaisessa hyvinvointivaltioajattelussa. Toisaalta Suomen päätös alentaa yhteisöveroa tekee tällä osa-alueella Suomesta erityisen kilpailukykyisen. Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomi näyttää edukseen myös rahoituksen saatavuuden suhteen.

Suomessa on Pohjoismaiden paras yritysten toimintaympäristö, kun otetaan huomioon kaikki edellä mainitut osa-alueet: säädöspohja, markkinoiden toimivuus, rahoituksen saatavuus, tutkimus- ja kehittämistoiminta ja yrittäjyyskulttuuri. Suomi on parantanut huomattavasti yritysten toimintaympäristöä viimeisten kolmen neljän vuoden aikana. Suomen toimintaympäristö on selvityksen mukaan aavistuksen parempi kuin Yhdysvalloilla.

Palvelualoilla kasvuyrittäjyyttä

Nuoret pohjoismaiset kasvuyritykset toimivat useimmiten palvelualoilla. Pohjoismaiden välisiä eroja on havaittavissa, kun erotellaan korkean osaamisen ja matalan osaamisen palveluyritykset toisistaan. Tanskassa huomattavan iso osuus, lähes 60 prosenttia kaikista nuorista kasvuyrityksistä, toimii korkean osaamisen palveluissa. Vastaava luku Ruotsissa, Norjassa ja Suomessa on lähempänä 40 prosenttia. Suomen erityisenä huolena on, että valtaosa nuorista suomalaisista kasvuyrityksistä on paikallisesti toimivia, matalan osaamisen palveluyrityksiä.

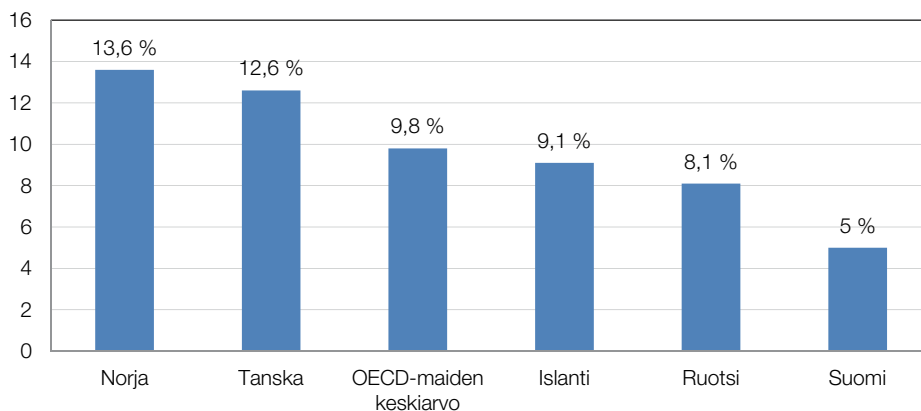
Suomalaisen kasvuyrittäjyyden paradoksi

Katsauksen pohjalta voidaan puhua *Suomen paradoksista* (vrt. Kasvuyrityskatsaus 2011¹⁹). Kun verrataan vuoden 2009 tilastoa aloittavien työnantajayritysten määrästä Pohjoismaissa ja OECD-maissa keskimäärin, huomataan Suomen jäävän hännän huijaksi. Norjassa ja Tanskassa perustettiin uusia, vähintään yhden hengen työllistäviä yrityksiä, suhteellisesti yli tuplasti enemmän kuin Suomessa ja merkittävästi enemmän kuin muissa OECD-maissa keskimäärin. Suomessa aloittavien työnantajayritysten määrä on suhteessa yrityskantaan katsauksen perusteella Pohjoismaiden alhaisin ja lähes puolet alhaisempi kuin OECD-maissa.

Työnantajayritykseksi tulkitaan tässä yhteydessä kaikki ne yritykset, joissa on vähintään yksi työntekijä.

19 Kasvuyrityskatsaus 2011, s. 38; Gordon Murray: A Policy Response to the Finnish Paradox. https://www.tem.fi/files/29659/TEM_Kasvuyrityskatsaus_2011.pdf

Uusien työnantajayritysten osuus kaikista työnantajayrityksistä
vuonna 2009

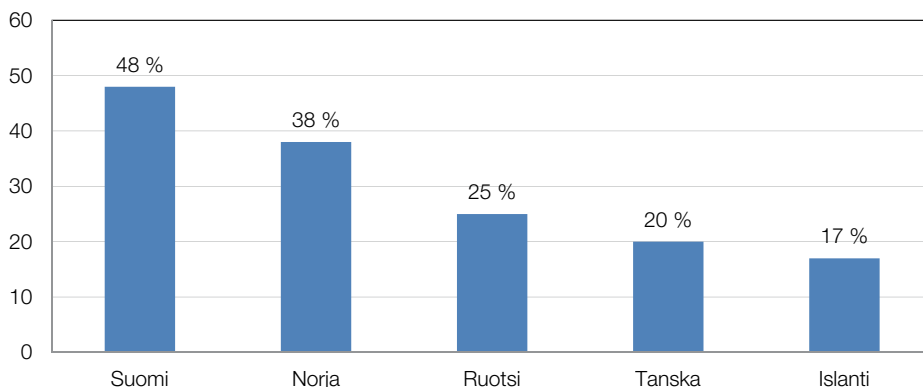

Lähde: Nordic Growth Entrepreneurship Review 2012

Kokonaisuutena pohjoismaisten nuorten kasvuyritysten määrä suhteessa yrityskantaan on kansainvälisesti vertaillen kohtuullinen. Erot maiden välillä ovat kuitenkin suuria. Suomi jää jälkeen tällä saralla OECD-maiden keskiarvosta eikä pärjää vertailussa Norjalle tai Ruotsille. Huolimatta siitä, että suomalaisten yritysten toimintaympäristö on katsauksen mukaan erinomainen, se ei näy uusien yritysten eikä nuorten kasvuyritysten määrässä. Vaikka tilanne vaikuttaa tilastojen valossa Suomen kohdalla huonolta, kokonaisuutta tarkasteltaessa tilanne on toinen.

Merkittävä ero löytyy siitä, kuinka suuriksi yritykset kasvavat. Suomessa aloittavien nuorten kasvuyritysten määrä on verrattain pieni, mutta ne kasvavat nopeammin ja suuremmiksi kuin pohjoismaiset vastineensa. Suomalaisten nuorten kasvuyritysten työllisyysvaikutukset ovat näin ollen keskimäärin merkittävästi suuremmat kuin muissa Pohjoismaissa. Suomessa yhteen nuoreen kasvuyritykseen syntyi keskimäärin 83 uutta työpaikkaa, kun vastaava luku oli Norjassa 50, Ruotsissa 41, Tanskassa 33 ja Islannissa 22. Lähes puolet Suomen nuorista kasvuyrityksistä, 48 prosenttia, kasvoi yli 50 henkeä työllistäväksi yritykseksi. Vastaava luku oli esimerkiksi Norjassa 38 muiden Pohjoismaiden jäädessä huomattavasti enemmän jälkeen. Tästä näkökulmasta Suomen haasteena ei ole yritysten kasvu vaan määrä.

Yli 50 henkeä työllistäviksi kasvaneiden nuorten kasvuyritysten osuus kasvukauden 2006 - 2009 lopussa (osuus kaikista nuorista kasvuyrityksistä)

Lähde: Nordic Growth Entrepreneurship Review 2012

Katsauksen tulosten pohjalta voidaan nähdä aiempien havaintojen suomalaisesta paradoksista²⁰ pitävän vielä jotakuinkin paikkansa. Suomen paradoksi tämän katsauksen perusteella on, että yritysten toimintaympäristö on verrattain hyvä ja uuden yrityksen perustaminen kohtuullisen helppoa. Yritykset myös kasvavat keskimäärin nopeammin ja suuremmiksi kuin muissa Pohjoismaissa. Tästä huolimatta uusia nuoria kasvuyrityksiä ei synny samalla mitalla kuin muualla Pohjolassa. Katsauksen pohjalta suomalaisen kasvuyrityspolitiikan yksi keskeinen tavoite tulisi olla kasvuyritysten määrän kasvattaminen, mutta samalla nykyiset yritysten hyvät kasvunäkymät tulisi kyetä säilyttämään ennallaan.

Tyytyväisyys tappaa kehityksen – kasvuyrityspolitiikan pohjoismaiset haasteet

Vaikka Pohjoismaainen kasvuyrityskatsaus 2012 maalaa nuorten pohjoismaisten kasvuyritysten toimintaympäristöstä varsin aurinkoista kuvaa, myös haasteita löytyy. Esiin nousee kolme keskeistä ongelmaa: harva pohjoismaainen nuori kasvuyritys kasvaa suureksi työllistäjäksi, yrittäjävalmiuksien taso ja rahoituksen saatavuus.

Nuoria kasvuyrityksiä syntyy Pohjoismaissa kiitettävästi, mutta harva niistä kasvaa suureksi työllistäjäksi. Kansainvälisille markkinoillekin suuntaa vain harva. Esimerkiksi 10 prosenttia Yhdysvaltojen yli 1 000 henkeä työllistävästä yrityksistä on alle 10 vuotta vanhoja. Vastaava prosentti Pohjoismaissa jää alle yhden. Luku on elinkeinoelämän uudistumisen näkökulmasta varsin alhainen. Vaikka Suomessa tilanne on parempi kuin muissa Pohjoismaissa, ovat uudet, merkittävästi uusia työpaikkoja luovat yritykset harvassa. Sama ongelma havaittiin jo The Nordic Entrepreneurship Monitorissa 2010.

20 Kasvuyrityskatsaus 2011, s. 38; Gordon Murray: A Policy Response to the Finnish Paradox. https://www.tem.fi/files/29659/TEM_Kasvuyrityskatsaus_2011.pdf

Selitys saattaa osittain löytyä nuorten kasvuyritysten yritysjohdosta ja yrittäjätiteistä. Niiden vähäinen kokemus ja vielä riittämätön osaaminen vaikeuttavat yritysten nostamista kansainväliseksi pelaajaksi ja sitä kautta kasvuun. Esimerkiksi Suomen nosteessa olevassa startup-yritysten kentässä ei ole ehtinyt syntyä isoa sarjayrittäjien massaa, josta aloittavat yritykset saisivat kipeästi kaipaamaansa osaamista yrityksensä kehittämiseen. Nykyisen trendin jatkuessa tilanne korjaantunee, mutta julkisen vallan toimenpiteillä tulisi helpottaa ulkopuolisen tiedon ja osaamisen saatavuutta nuorten kasvuyritysten käyttöön. Tämän kaltaisesta toiminnasta on esimerkkinä yrityskiihdyttämöohjelma Vigo.

Kasvuun liittyy olennaisesti yritysten rahoitus erityisesti kasvuvaiheessa. Katsauksen perusteella Pohjoismaat jäävät tällä saralla hieman jälkeen Yhdysvalloista, Isosta-Britanniasta ja Kanadasta. Tilanne on kuitenkin parempi kuin Manner-Euroopassa. Rahoituksen saatavuus on varhaisen vaiheen yrityksille kohtuullinen, mutta erityisesti toiminnan laajentamisvaiheessa yrityksillä on haasteita löytää rahoitusta. Suomessa ei tätä artikkelia kirjoitettaessa ole nuorten kasvuyritysten rahoituksen saatavuudessa suurta ongelmaa, mutta on pidettävä huoli siitä, että Suomen ja Pohjoismaiden yritysrahoitusympäristö pysyy elinvoimaisena. Pelkkä rahoitus harvoin kuitenkaan riittää. Erityisen tärkeää on varmistaa, että toimintansa aloittavat kasvuyritykset saavat käyttöönsä korkeatasoista osaamista.

Mitä sitten jatkossa – suosituksia pohjoismaiselle yhteistyölle

On selvää, että menestyviä kasvuyrityksiä tarvitaan lisää ja yhteispohjoismaista kasvuyrityspolitiikkaa tulee kehittää. Yritysten toimintaympäristö on Pohjoismaissa pitkälti samankaltainen ja se, mikä toimii muualla, voi toimia myös Suomessa. Pohjoismainen kasvuyrityskatsaus esittää useita suosituksia pohjoismaisen kasvuyrityspolitiikan kehittämiseksi.

Pitkällä aikavälillä on tärkeää lisätä kansainvälisesti vertailukelpoista tietoa kasvuyrityksistä. Tietoa tarvitaan myös sarjayrittäjistä, joilla on iso rooli toimivan kasvuyritysympäristön kehittämisessä. Erilaisten politiikkatoimien toimivuuden vertaileminen Pohjoismaiden kesken voi avata uusia ovia. Julkiset ja yksityiset toimijat ovat perinteisesti tehneet alueella hyvää yhteistyötä ja vastaavan yhteistyön kehittäminen pohjoismaisella tasolla voi luoda uusia mahdollisuuksia.

Pohjoismaisten yliopistojen ja korkeakoulujen tulisi tiivistää yhteistyötään. Niiden ja yritysten välinen yhteistyö nähdään tärkeäksi, kun pyritään rakentamaan maailmanluokan toimintaympäristöä nuorille kasvuyrityksille. Korkeakouluista ja yliopistoista toivotaan vahvempia kumppaneita kasvuyritysympäristön kehittämisessä ja uusien kasvuyritysten luomisessa. Korkeat panostukset tutkimukseen ja kehittämistoimintaan eivät toistaiseksi näy korkean osaamisen yritystoiminnan määrässä.

Pohjoismainen kasvuyrityskatsaus ehdottaa, että kasvuyritysympäristön kehittämiseksi luotaisiin yhteispohjoismainen kumppanuusverkosto. Mukana voisi olla pohjoismaisten rahastojen lisäksi suuryrityksiä, yliopistoja ja korkeakouluja,

sijoittajia sekä julkisen sektorin edustajia. Kumppaniverkoston tavoitteena olisi edesauttaa kasvuyritysten rahoituksessa ja paikata osaamispuutteita. Verkosto vaikuttaisi myös niiden osa-alueiden edelleen kehittämiseen, joissa Pohjoismaat ovat jo hyviä, kuten ympäristö- ja viestintäteknologian saralla. Kumppanuusverkoston ensimmäinen askel olisi pohjoismaisen yrittäjäyysfoorumin perustaminen. Sen erityisenä tehtävänä olisi kumppanuusverkoston toiminnan käynnistäminen. Foorumissa olisi mukana niin julkisen kuin yksityisen sektorin pohjoismaisia toimijoita.

Kasvuyritys

Kasvuyritys on yritys, jonka lähtötyöllisyys on vähintään 10 henkeä ja joka kasvaa seuraavan kolmen vuoden aikana keskimäärin vähintään 20 prosenttia vuodessa työllisyydellä mitattuna. Vähimmillään tämä tarkoittaa sitä, että kymmenen hengen yritys kasvaa kolmessa vuodessa 17,3 hengen yritykseksi.

Nuori kasvuyritys

Nuorella kasvuyrityksellä tarkoitetaan enintään kaksi vuotta toiminutta yritystä, joka kasvaa kolmen vuoden aikana vähintään 20 prosenttia vuodessa työllisyydellä mitattuna ja jossa työskentelee vähintään 10 henkeä tarkastelujakson alussa. Nuorista kasvuyrityksistä käytetään joskus myös nimitystä gasellyyritys.

Startup-yritys

Monitulkintainen termi viittaa toimintansa alkuvaiheessa oleviin yrityksiin, jotka pyrkivät nopeaan kasvuun kansainvälisillä markkinoilla tarjoamalla asiakkailleen innovatiivisia ratkaisuja tai sovelluksia. Nopea kasvu edellyttää, että liiketoimintaidea voidaan monistaa ja skaalata. Nopea kasvu vaatii usein myös ulkopuolista rahoitusta. Startup-yritykset toimivat usein viestintäteknologian ja mobiilisovellusten parissa.

Pohjoismaisen kasvuyrityskatsauksen

(The Nordic Growth Entrepreneurship Review 2012) kirjoittajat

Glenda Napier, REG X - The Danish Cluster Academy, the University of Southern Denmark, Tanska

Petri Rouvinen, ETLA Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Suomi

Dan Johansson, Dalarna University, HUI Research, Ruotsi

Thorvald Finnbjörnsson, The Icelandic Centre for Research (RANNIS), Islanti

Espen Solberg, Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education (NIFU)

Katrine Pedersen, the Danish Business Authority (DBA), Tanska

Yritystukitutkimus on hyvä investointi

Yritystoiminta on yritysten välistä kilpailua asiakkaista. Kilpailu pakottaa kehittämään tuotteita ja liiketoimintaa kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Kilpailu on siten kehityksen tae. Kilpailija voi nykyisin olla viereisessä liikehuoneistossa tai Kiinassa tai verkon kautta missä tahansa. Kilpailun hyöty kuitenkin säilyy. Sen estäminen näyttää olevan talouden kehityksen kannalta väärä toimi. Yritystuki suosii tukea saavaa yritystä ja siten se puuttuu markkinoilla tapahtuvaan kilpailuun. Tukea annetaan merkittäviä määriä meillä Suomessa ja kaikissa kehittyneissä maissa. Onko tämä sen yleisyydestä huolimatta väärä toimi?

Mikä on yritystuki?

Yritystukea säätelee Euroopan unionin lainsäädäntö ja globaalisti Maailman kauppajärjestön (WTO) säännöt. Näissä säännöissä tuella tarkoitetaan:

1. rahoitusta, jota valtio tai muu julkinen taho, kuten kunnat, myöntää markkinaehtoista rahoitusta edullisemmin,
2. rahoitusta, joka annetaan valikoivasti eli kaikki yritykset eivät voi saada rahallista tukea.

EU-ajattelussa täsmennetään vielä seuraavasti:

3. rahoitusta, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua,
4. rahoitusta, joka saattaa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Tuetun rahoituksen muotoja on monia, kuten suora rahallinen tuki, tuettu laina, takaus, pääomasijoitus ja verotuki. Verotuki tarkoittaa yleistä verotasoa alhaisempaa verotasoa, joka on valikoidusti kohdistettu. Tukea on myös esimerkiksi alihinnoittelu. Lainsäädännön määrittelemien tukien lisäksi tukikustannuksia voivat olla mm. yritystukijärjestelmän tai yrityspalvelujärjestelmän kustannukset.

Mitä tiedämme tukimääristä?

Euroopan komissio valvoo tukien käyttöä EU:n jäsenmaissa ja kerää vuosittain tiedot kaikista yritystuista ja niiden määristä. Työ- ja elinkeinoministeriö kerää tämän aineiston komissiolle. Tiedämme, että Suomessa on noin 70 tukiohjelmaa. Tukikeskustelussa esiintyy kuitenkin suurempia kokonaisuuksia. Puhumme esimerkiksi innovaatiotuista, joilla tarkoitetaan kaikkia Tekesin tukivälineitä tai investointituista, jotka viittaavat yrityksen kehittämisavustuskokonaisuuteen tai energiatuista, jossa jälleen on useampia välineitä.

Työ- ja elinkeinoministeriön Yritystukiselvityksen²¹ taulukossa on yksi tapa luokitella tuet ja niiden määrät. Siinä on 17 tukitoimenpidettä, joista useat sisältävät monta tukivälinettä.

Euroopan komissiolle raportoitavat tiedot sisältävät kattavasti yritystuet. Raportin mukaan yritystukia myönnettiin Suomessa miljardin euron arvosta v. 2011, mikä oli 0,56 % bruttokansantuotteesta. Tällä määrällä Suomi sijoittui hieman EU-maiden keskiarvon yläpuolelle yritystukien antajana. Luku on pienempi kuin oheisen taulukon summa. Se johtuu siitä, että komissiolle ei raportoida rakennerahastoista saatavia rahasummia eikä de minimis -tukia²². Taulukko kertoo komissiolle tehtävää raportointia osuvammin Suomen tukimäärän. EU-maiden väliseen vertailuun se ei kuitenkaan käy. Tukia myönnettiin 1 200 milj. euroa vuonna 2011 ja 1 300 milj. euroa vuonna 2012.

Tukimäärinä näkee esitettävän myös paljon näitä suurempia lukuja. Niihin on sisällytetty takauksia ja lainoja nimellisarvostaan eikä pelkkää laskennallista tukiosuutta kuten taulukossa ja Euroopan komissiolle tehtävässä raportoinnissa tehdään. Lukuihin on voitu sisällyttää myös verotukia, joita yrityksille myönnetään noin 7 mrd. euron arvosta. Monet niistä ovat ”vakiintunutta” verotusta ja ehkä vaikeasti tueksi mielletäviä, mutta silti valikoidusti kohdistettuja alennuksia yleisestä verotuksesta. Euroopan komissio pitää yritystukena vain hyvin pientä osaa tästä määrästä.

Seuraavaan taulukkoon on verotuista sisällytetty ainoastaan energiaverotuki, koska se on hyvin selvästi energiantensiiviselle teollisuudelle suunnattu veron alennus. Pääomasijoituksia ei sisälly taulukkoon, koska niistä ei kokonaisuutena syntynyt tuottoja ylittäviä kustannuksia. Samasta syystä vientitakuiden tukimäärä on nolla. Taulukko koskee suoraan valtion kassasta annettuja tukia. Näiden lisäksi kunnat tukevat yrityksiä. Ne myöntävät lainoja, takauksia ja rakentavat toimitiloja yrityksille. Näyttää kuitenkin siltä, että kuntien tuet ovat vähäisiä. Kunnat myöntävät takauksia ja lainoja pääasiassa kunnan omistamille kiinteistöyhtiöille ja vuokraavat tiloja eteenpäin markkinahinnoin. Kuntien rooli on suuri yrityspalveluissa. Tukien myöntämisessä ja yritysneuvonnassa työskentelee yli 4 000 henkeä, joiden pelkät palkkakustannuksensa ovat noin 350 milj. euroa. Kunnat maksavat tästä noin 250 milj. euroa ja valtio 100 milj. euroa.

21 Yritystukiselvitys (2012) http://www.tem.fi/files/32573/TEMjul_7_2012_web.pdf

22 De minimis -asetuksen puitteissa yritykselle on mahdollista maksaa tukea enintään 200 000 euroa kolmen verovuoden aikana.

Yritystuet, milj. euroa

Tukimuoto	2011	2012
Yrityksen kehittämisavustus	135	125
Kuljetustuki	5	7
Starttiraha	40	32
Tekesin t&k-rahoitus yrityksille	270	258
Kansainvälistymisavustus	19	18
Finprolle myönnettävä tuki	22	22
Finnveran luottotappiokorvaus ja korkotuki	39	41
Vientitakuut	-	-
Telakoiden innovaatiotuki	15	16
Palkkatuki (yrityksissä työskenteleville)	72	95
Työllisyysperusteinen investointituki	16	4
MMM:n mikroyritystuki	50	50
Tuki kauppa-aluksille	79	81
Varustamoiden ympäristöinvestointituki	30	-
Energiaverotuki (energiaintensiiviselle teollisuudelle)	320	400
Energiatuki (investointituki)	100	50
Syöttötariffi	-	100
Kaikki yhteensä	1 212	1 299

Tukien vaikutukset

Tuen myöntäjät haluavat luonnollisesti tietää tuen vaikutuksista ja ne ovat siihen myös pakotettuja. Laissa yritystukien yleisistä ehdoista (1997) säädetään ensinnäkin, että tuet täytyy säätää vain määrääjäksi. Usein ne seuraavat EU:n rahoituskehityksen kestoa, joka on 7 vuotta. Toiseksi laki säätää, että tuesta vastaavan ministeriön on seurattava, miten tuelle asetettavat tavoitteet toteutuvat. Kolmanneksi laki määrää, että tuen tehokkuutta toimeenpanossa ja sen vaikuttavuutta on arvioitava säännöllisesti. Näiden arviointien on määrä olla perusteena päätökselle siitä, onko tuki edelleen tarpeen ja jos se on, tarvitaanko muutoksia tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi.

Tukivälineitä on arvioitu säännöllisesti ja arviointeja on paljon. Niistä tuoreimpien tuloksia on lyhyesti kuvattu jo mainitussa työ- ja elinkeinoministeriön Yritystukiselvityksessä. Arvioinnit ovat kohdistuneet yksittäiseen tukiohjelmaan tai toimenpiteeseen. Arviointi on perustunut aineistoon, joka on kerätty kyselyin ja haastatteleamalla tukien antajia ja tukia saaneiden yritysten edustajia. Lisäksi on analysoitu tukia saaneiden yritysten ilmoittamia lukuja, jotka koskevat investointeja, työvoimaa, liikevaihtoa jne. Tällaiseen aineistoon perustuvassa arvioinnissa ei ole ollut mahdollista vastata tukiarvioinnissa oleelliseen kysymykseen ”olisiko tämä kaikki tapahtunut myös ilman tukea”.

Arvioinneissa on vaikuttavuutta yleensä arvioitu varovaisesti. Useimmiten vaikuttavuuden on kuitenkin nähty olevan halutun mukainen. Lähes poikkeuksetta

tukea on esitetty jatkettavaksi. Tukiohjelmat ovatkin useimmiten pitkäikäisiä. Tällaisella aineistolla on ymmärrettävästi pystytty paljon paremmin arvioimaan tuen toimeenpanon hallinnollista tehokkuutta. Parannusehdotukset ovat myös painottuneet tähän puoleen eivätkä niinkään vaikuttavuuden parantamiseen.

Laaja tietopohja hyödyttää arviointia

Aineiston laatu on estänyt luotettavan vaikuttavuusarvioinnin. Tämä este on kuitenkin nopeasti poistumassa. Tilastokeskus on kymmenen vuoden ajan kerännyt yritystukitietokantaan²³ yrityskohtaista tukiaineistoa suhteellisen kattavasti. Tukitiedot voidaan yhdistää Tilastokeskuksen yritysrekisterin, tilinpäätöstilaston ja tutkimus- ja kehitystilaston tietoihin. Tällainen aineisto on erinomainen ja jopa poikkeuksellinen pohja yritystukien arvioinnille. Vastaavaa ei juuri löydy muista EU-maista. Aineisto tekee mahdolliseksi muodostaa vertailuryhmiä, jolloin tukia saaneita yrityksiä voidaan verrata yrityksiin, jotka eivät ole saaneet tukia. Tällöin tuohon yllä esitettyyn kysymykseen voidaan jo vastata. Aineisto antaa mahdollisuuden arvioida tukijärjestelmän vaikuttavuutta koko talouteen ja myös kilpailuasetelmaan, joka on tärkein yritystoiminnan kehitystä ylläpitävä voima. Aineisto antaa siis mahdollisuuden parantaa oleellisesti arvioinnin laatua.

Suomessa on helppo vastata Euroopan komission osoittamaan haluun tehostaa yritystukien arviointia ja parantaa niiden laatua. Komissio haluaisi jäsenmaiden arvioivan yritystukia laadukkailla menetelmillä. Se haluaa jäsenmaiden myös korjaavan yritystukipolitiikkaansa arviointien tulosten mukaisesti. Tämän vastapainona komissio pystyisi nopeuttamaan ja yksinkertaistamaan yritystukivalvontaansa.

Tutkimus kyseenalaistaa tukien hyödyt

Työ- ja elinkeinoministeriö on teettänyt tukiarviointeja, joissa on käytetty edistyksellisiä ekonometrisiä menetelmiä ja hyödynnetty Tilastokeskuksen aineistoja. Näitä kehittyneitä menetelmiä soveltava merkittävä tutkimus yritystukien vaikutuksesta tuottavuuteen on äskettäin valmistunut. Siinä arvioitiin tukien vaikutusta tukea saaneen yrityksen tuottavuuskehitykseen ja tuen vaikutusta toimialojen tuottavuuden kehitykseen. Kehitys toimialoilla kuvaa hyvin koko talouden kehitystä.

Tutkimuksen mukaan tutkimus- ja kehittämistuella, työllisyystuella tai investointituella ei voida osoittaa olevan tuottavuutta lisäävää vaikutusta tukia saaneissa yrityksissä tai niiden toimialoilla. Tulos viittaa päinvastaiseen kehitykseen. Tuilla näyttäisi olevan koko talouden tuottavuuskasvua heikentävä vaikutus. Tulos viittaa siihen, että tuilla suorastaan hidastetaan talouden rakenteen muuttumista. Alhaisen tuottavuuden yritykset, jotka kilpailun paineessa pienenisivät ja lopulta häviäisivät, pysyvät tuen kannattelemana toiminnassa kauemmin kuin ilman tukia. Tämä pidättelee työvoiman siirtymistä kilpailussa hyvin pärjänneisiin yrityksiin. Siinä yritysjoukossa, joka ei saa tukea, tämä heikkojen poistuminen näyttää olevan nopeampaa.

23 Yritystukitilasto <http://tilastokeskus.fi/til/yri.html>

Epäilemättä tukien arvioinnista ei ole viimeistä sanaa vielä lausuttu. Tieto kumuloituu ja tarkentuu tulevaisuudessakin. Silti arvoinnit vakuuttavasti osoittavat, että tuilla myös Suomessa on vahingollisia vaikutuksia. Tämä ei ole yllätys. EU-kilpailulainsäädäntökin ensisijaisesti kieltää valtiontuet niiden kilpailua ja kauppaa häiritsevien vaikutusten takia ja myöntää sitten lukuisia poikkeuksia tähän. Koko tukijärjestelmä on tasapainoilua näiden haitallisten vaikutusten ja tuilla haettujen myönnteisten vaikutusten välillä. Kehittyvä arviointi auttaa meitä asettamaan tasapainokohdan aiempaa tarkemmin.

Tukien myöntämisperusteet

Tuen perustelun tulisi olla tukevalla pohjalla, jotta tasapainokohta olisi helpompi löytää. Pelkästään se ottaisi huomioon haitalliset vaikutukset. Euroopan komissio kutsuu tätä ex ante -arvioinniksi, jossa arvioidaan tuen soveltuvuus EU-sääntöihin. Keskeistä on, että tuen kilpailua ja kauppaa häiritsevät vaikutukset ovat mahdollisimman pienet. Kilpailun häiritsemisen katsotaan vähentävän talouden tehokkuutta, koska se ohjaa investointeja ja työvoimaa väärin kohteisiin.

Tuilla lienee aina kaksi perustetta tai tavoitetta – poliittinen ja se peruste, joka kuitenkin sallii tuen. Jälkimmäisen perusteen voisi ajatella olevan määräävän, jos talouden tehokkuutta pidetään ensisijaisena tavoitteena. Ehkä on helppo ymmärtää, että tuki, joka pidemminkin parantaa kuin häiritsee markkinoiden toimintaa, on sallittua ja jopa tarpeen. Markkinat eivät nimittäin aina toimi hyvin.

Markkinoiden huonoon toimivuuteen liittyviä pääperusteluja yritystuille on kaksi ja vain kaksi:

1. rahoitusmarkkinoiden (pankkien) kykenemättömyys arvioida hankkeita ja yrityksiä ja siten ohjata rahoitusta oikeisiin kohteisiin (perustelu erityisesti investointituille) ja
2. markkinoiden kykenemättömyys muodostaa oikea hinta yhteiskunnalle syntyville hyödyille ja kustannuksille eli ns. ulkoisvaikutuksille (perusteluna erityisesti tutkimus- ja kehittämistuelle ja ympäristötuille).

Kolmas oikeutettuna pidetty perustelu on sukua markkinoiden toiminnan korjaamiselle eli on pystyttävä vastaamaan muiden maiden tukipolitiikkaan. Näin pyritään tasoittamaan pelikenttää eli kilpailuasetelmaa (erityisesti vientitakuiden ja monien toimialatukien perustelu).

Työ- ja elinkeinoministeriön Yritystukiselvitys luokitteli tuet poliittisten ja näiden kolmen tehokkuusperustelun mukaisesti seuraavalla tavalla:

1. Tukien jakauma poliittisten perustelujen mukaisesti:
2. Tukien jakauma tehokkuusperustelujen mukaisesti:

Perustelu	Milj. euroa	Osuus, %
Toimialojen edistäminen	444	36
T&k&i-politiikka	270	22
Aluepolitiikka	145	12
Työllisyyspolitiikka	128	11
Yrityspolitiikka	125	10
Energiapolitiikka	100	8
Yhteensä	1 212	100

Perustelu	Milj. Euroa	Osuus, %
Ulkoisvaikutus	415	34
Muu	352	29
Kilpailuasetelma	342	28
Rahoitusmarkkinapuute	103	8
Yhteensä	1 212	100

Rivi *Muu* tarkoittaa tukia, joita ei voi perustella kolmella mainitulla tehokkuusperustelulla. Nämä ovat aluepolitiikalla (kuljetustuki, investointitukia) ja työllisyydellä (palkkatuki, kauppa-alustuki) perusteltuja tukia. Runsas neljännes tästä tukimäärästä on tehokkuusmielessä heikosti perusteltua tukea.

Pitäähkö yrityksiä tukea?

Edellä todetut sallitut tukiperustelut antaisivat ainakin oikeuden tukea yrityksiä. Tarvitaan kuitenkin lisäperusteluja, miksi tukea tarvitaan markkinoiden huonon toiminnan korjaamiseen. Ensinnäkin väite rahoitusmarkkinoiden huonosta toimivuudesta tai ulkoisvaikutuksen ja epäreilun kilpailuasetelman olemassaolosta pitäisi pystyä varmistamaan.

Edellinen taulukkokin osoittaa, että vain pientä osaa tuista voidaan perustella rahamarkkinoiden huonolla toiminnalla, rahoitusmarkkinapuutteella. Suomessa on kehittyneet rahoitusmarkkinat, joilla on monipuolinen rahoitusvälineiden tarjonta. Kaikki yritykset eivät luonnollisesti saa haluamaansa rahoitusta, mutta senkin arviointi on rahamarkkinoiden/pankkien tehtävä. Niiden pitää valikoida hyvät hankkeet huonoista. Jos ne siihen pystyvät, markkinat toimivat hyvin. Ongelma koskee erityisesti aloittavia ja aivan erityisesti aloittavia korkean teknologian yrityksiä. Niiden arviointi on rahoittajalle vaikeaa²⁴. Ja toki rahamarkkinoiden myllerrykset, kuten viimeisin rahoitusmarkkinakriisi, merkitsevät väliaikaisesti tarpeettomia rahoitusongelmia myös hyvissä hankkeissa.

Innovaatiotoiminnan tukeminen kannattaa

Innovaatioiden tukeminen on eräs ilmeinen kohde, jossa tuki kannattaa. Tästä syystä yrityksiä pitää tukea niiden innovaatiotoiminnassa. Se tuo tuottoa yhteiskunnalle.

24 Luottomarkkinoiden epätäydellisydet ja pk-yritysten rahoitusympäristö Suomessa: Hyytinen, Pajarinen, 2005

Mutta siinäkin on toteutuksen oltava oikea. Välineen oikealla valinnalla voidaan säästää tai tuhlaa rahaa. Aluepolitiikalla ja työllisyyspolitiikalla perustellut tuet eivät täytä tehokkuusvaatimuksia. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö alueita ja työllisyyttä pitäisi tukea. Mutta se voi tarkoittaa sitä, että yritystuki on huono tai vasta toiseksi paras keino tukea alueita tai työllisyyttä. Jotkut yritystuet ovat talousvai-
kutuksiltaan hyviä, jotkut huonoja. Talouden tehokkuuden ja myös valtiontalou-
den näkökulmasta on tärkeää poimia huonot tuet pois. Tähän tarvitaan asiantunte-
musta. Yritystukitutkimuksen tukeminen ainakin on hyvä investointi.

Seudullinen yrityspalveluverkosto kattaa koko maan

Yritysassiakkaiden palvelutarpeisiin ei aina voida tehokkaasti vastata yksittäisten yrityspalveluja tarjoavien organisaatioiden palveluilla. Seudullisilla yrityspalveluilla pyritään siihen, että yritysasiakkaille tarjotaan niiden tarvitsemat palvelut riippumatta palvelujen taustaorganisaatiosta. Hyvällä yhteistyöllä eri organisaatioiden yrityspalvelut voivat tarjota yrityksille juuri niiden tarpeisiin sovitettuja kokonaisvaltaisia palveluja. Parhaimmillaan tämä tuo asiakkaalle merkittävää lisäarvoa. Työ- ja elinkeinoministeriö tukee ja vahvistaa seudullista yrityspalvelujen yhteistyötä.

Palvelutarpeen tunnistaminen

Yrityspalvelun tulee lähteä siitä, että asiakkaiden palvelutarpeet tunnistetaan. Julkiset yrityspalvelut on rakennettu pitkälti siten, että kutakin tarvetta kuten tuotekehitystä, investointeja, toimitiloja tai henkilöstön rekrytointia varten on rakennettu oma palvelu. Julkisten yrityspalvelujen sirpaleisuutta on lisännyt se, että valtio ja kunnat ovat kehittäneet palveluja erilaisista lähtökohdista. Palvelukokonaisuus näyttäytyy yrityksille usein hajanaisena.

Seudulliset Kehittämisyhtiöt SEKES ry:n kanssa on toteutettu hanke, joka tukee seudullisten yrityspalveluiden tavoitteita. Työ- ja elinkeinoministeriön on koordinoanut SeutuYp-tukihanketta, jonka tavoitteena on ollut yhteistyösopimuksilla saada kaikki julkisia yrityspalveluja tarjoavat toimijat osallistumaan yrityspalveluverkoston. Asiakkaille halutaan tarjota aiempaa kattavampia ja vaikuttavampia palvelukokonaisuuksia. Tavoitteena on ollut seudullisesti koota yrityspalvelut, poistaa palvelutarjonnan päällekkäisyydet ja kehittää toimijoiden yhteistyötä palvelemaan asiakkaita ja yhteistyökumppaneita entistä paremmin.

Seudulliset yrityspalvelut tuovat palvelut lähelle

Seudullinen yrityspalveluverkosto kattaa koko maan ja siihen kuuluu 68 seutua eli kaikki viisitoista ELY-keskusalueetta. Keskeisiä toimijoita ovat kuntien seudulliset kehittämissyhtiöt ja muut kehittämisorganisaatiot, ELY-keskukset, työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimistot), Finnvera, Uusyrityskeskukset ja ProAgria Keskukset. Muita palveluntuottajia ovat teknologiakeskukset, verotoimistot, yrityshautomot, oppilaitokset ja alueelliset yrittäjäjärjestöt.

Asiakas saa seudullisesta yrityspalvelusta neuvontaa yritystoiminnan käynnistämiseen ja kehittämiseen. Tarvittaessa hänet ohjataan erityisasiantuntijoiden palveluihin. Yrityspalveluorganisaatiot voivat tarjota palvelut samassa toimipisteessä tai hajautetusti toimijoiden verkostoyhteistyönä. Tärkeintä on, että palvelu löytyy helposti ja läheltä, ja että asiakas voi luottaa saavansa korkeatasoista ja asiantuntevaa

palvelua. Seudulliset yrityspalvelut ovat keskeinen osa Yritys-Suomen valtakunnallista henkilökohtaisen yrityspalvelun verkostoa.

Yrityspalvelujen yhteistyön hyödyistä asiakkaille on lukuisia myönteisiä kokemuksia. Yritysten perustajille suunnatuista, useiden organisaatioiden tarjoamista palveluista on hyviä esimerkkejä eri puolilta Suomea. Turun Yrityspalvelukeskus Potkuriin, Vantaan Leija-yrityspalveluun ja Pirkanmaan Yrittäjyyden maailmaan Tampereella ovat samoihin tiloihin sijoittuneet ne keskeiset organisaatiot, jotka voivat tarjota yrittäjäksi aikovalle tai aloittavalle yrittäjälle hänen tarvitsemiaan palveluja. Aloittavien yritysten lisäksi näistä yhden luukun -palvelupisteistä tarjotaan monipuolista asiantuntemusta myös jo toimiville yrityksille.

Yhteistyö auttaa rakennemuutosalueita

Elinkeinojen rakennemuutostilanteissa verkostoyhteistyö on osoittautunut hyödylliseksi. Salossa on koettu mittava elinkeinorakenteen muutos Nokian toimintojen alasajon seurauksena. Keskeiset toimijat Salon kaupunki, Varsinais-Suomen ELY-keskus, TE-toimisto ja elinkeinoyhtiö Yritys-Salo toimivat tiiviissä yhteistyössä. Näiden pysyvien organisaatioiden lisäksi Nokialta irtisanotun henkilöstön tilanteiden ratkaisemiseksi on perustettu Salon Voimala -projektiorganisaatio. Protomo-toimintamallilla pyritään synnyttämään uutta liiketoimintaa.

Yhteistyö on tuottanut konkreettisia tuloksia. Lääkevalmistaja Orion on perustanut uuden logistiikkakeskuksensa Nokian tehtaalta vapautuneisiin tiloihin. Keskus työllistää alkuvaiheessa 100 henkeä ja rekrytoitavasta henkilöstöstä suuri osa on entisiä Nokian työntekijöitä. Salossa rakennemuutosta hoitavat hallinnolliset organisaatiot on ikään kuin häivytetty taustalle ja toimenpiteitä toteutetaan seudullisena yrityspalveluyhteistyönä, eräänlaisena *Salon rakennemuutospalveluna*.

Pilkington Automotiven autolasitehdas lopetti alkuvuodesta 2013 Ylöjärven tuotantolaitoksensa, mikä merkitsi työpaikan menetystä 250 työntekijälle. Pirkanmaalla ELY-keskus, TE-toimisto, Ensimetri-yrityspalvelu, Ylöjärven kaupunki ja Ylöjärven yrityspalvelu ryhtyivät hoitamaan rakennemuutosta tiiviissä yhteistyössä. Verkostoyhteistyöllä suurimmalle osalle irtisanotuista on tilanteeseen löydetty myönteinen ratkaisu. Osa on siirtynyt uuteen palkkatyöhön ja osa yrittäjiksi. Rakennemuutoksen seuraukset on Ylöjärven aluemarkkinoinnissa käännetty positiiviseksi mahdollisuudeksi. Entiset Pilkington Automotiven ammattitaitoiset työntekijät ovat osallistuneet alueen markkinointiin ja uusia yrityksiä houkutellaan sijoittumaan alueelle. Osaavan työvoiman saatavuus on yritysten ja alueiden yhä keskeisempi kilpailutekijä.

Investointeja Imatralla

Seudullisesta yrityspalveluyhteistyöstä uusien investointien ja uuden tuotannon synnyttämisessä on hyviä esimerkkejä monilta alueilta. Holiday Club Resorts avasi vuonna 2011 Imatralla uuden, oheispalveluineen lähes 300 henkeä työllistävän kylpylän, joka lienee matkailualan laajin Pohjoismaissa viime vuosina tehty investointi.

Tetra Pak puolestaan perusti Imatralla vuonna 2012 elintarvikkeiden pakkauksia valmistavan tuotantolaitoksen, joka työllistää alkuvaiheessa 50 henkeä.

Yrityspalveluja tarjoavat organisaatiot edistivät yhdessä Imatralla toteutettuja investointeja. Keskeisiä toimijoita olivat Imatran kaupunki, Imatran seudun Kehitysyhtiö KEHY, Kaakkois-Suomen ELY-keskus ja TE-toimisto. Tetra Pakin sijoittumista avitettiin niin, että kaupunki ja KEHY vastasivat toimitilajärjestelyistä, KEHY muusta sijoittumispalvelusta ja TE-toimisto uuden henkilöstön rekrytoinneista mm. nuorten työllistämishankkeella ja rekrytointikoulutuksella. On todennäköistä, että toimijoiden yhteistyöllä uuden yritystoiminnan sijoittumista autettiin tehokkaammin kuin että jokainen palveluorganisaatio olisi tarjonnut yrityksille palvelujaan muista riippumatta.

Yrityspalveluverkoston työ tuo tuloksia

Yrityspalveluverkoston yhteistyöstä on saatu konkreettisia tuloksia, mikä on yhteistyön eräs keskeinen tavoite. Asiakkaiden tarpeet rakennemuutostilanteissa ja uuden tuotannon synnyttämisessä ovat olleet laajempia kuin mihin yksikään organisaatio olisi yksin voinut vastata. Esimerkeissä on yhteistä myös se, ettei yhteistyössä ole kahliuduttu hallinnollisiin raja-aitoihin kuten elinkeino-, työvoima tai osaamisen kehittämisen palveluihin. Asiakkaiden tarpeet tai ratkaisujen avaimet eivät noudattele hallinnollisia tai organisatorisia rajoja. Resurssit ja ratkaisut ovat enenevässä määrin verkostoissa, eivät yksittäisissä organisaatioissa ja niiden palveluissa.

Alueiden tahtotila ratkaisee

Yrityspalvelujen yhteistyö on ennen kaikkea alueellista toimintaa. Sen onnistuminen tai epäonnistuminen riippuu alueiden ja seutujen omasta tahtotilasta. Yhteistyöhön ei voi pakottaa. Keskeinen yhteistyön onnistumisen edellytys on, halutaanko asiakasta palvella kokonaisvaltaisesti tämän tarpeista käsin. Vai ohjaako toimintaa vahvemmin oman organisaation aseman varmistaminen ja toiminnan pönkittäminen, jolloin yhteistyö näyttäytyy parhaimmillaankin vain puheissa ja pönäköissä julkilausumissa. Yhteistyön mahdollistamat konkreettiset asiakashyödyt jäävät tällöin saavuttamatta.

Työ- ja elinkeinoministeriö haluaa omalta osaltaan ja TEM-konsernin organisaatioiden kautta vahvistaa seudullisten yrityspalvelujen yhteistyötä. ELY-keskukset ja TE-toimistot ovat seudullisen verkoston ydintoimijoita, kuten myös Finnvera ja Tekes. Valtakunnallisella tasolla TEM:n vastuulla on Yritys-Suomen palvelukokonaisuuden kehitystyö. Yritys-Suomen verkkopalvelut²⁵, sen seudulliset palvelusivustot ja Yritys-Suomen puhelinpalvelut tukevat koko palveluverkostoa. Seudulliset yrityspalvelut ovat keskeinen osa Yritys-Suomen valtakunnallista henkilökoh-taisen yrityspalvelun verkostoa.

25 www.yrityssuomi.fi

Työ- ja elinkeinotoimistot palvelevat yrittäjiä

Työ- ja elinkeinotoimistojen palvelujen (TE-palvelut) kehitystyössä pyritään vahvistamaan yritys- ja työnantajanäkökulmaa ja korostamaan kumppanuuksia. TE-toimistojen keskeisin tehtävä on turvata yrityksille osaavan työvoiman saatavuus. Tästä syystä työvoimapalveluja kehitetään osana TE-toimistojen yrityspalveluja, esimerkiksi rekrytointipalvelu. Tavoitteena myös on, että ELY-keskusten yritysten kehittämispalvelut tulisivat vastaisuudessa ainakin osin TE-toimistojen käyttöön.

TE-palvelut ovat merkittävä mahdollisuus koko yrityspalvelujen kehitystyölle. TE-palvelujen verkosto kattaa koko maan ja palveluissa työskentelee yli 3 000 asiantuntijaa. Yritysassiakaskontaktien määrät ovat suuremmat kuin muilla organisaatioilla ja niissä välittyy paljon tietoa asiakkaista ja heidän palvelutarpeistaan. Näiden tunnistaminen ja valjastaminen koko yrityspalveluverkoston hyödyksi on tärkeä TE-palvelujen yrityspalvelun kehitystyön kohde. Jatkuva muutos haastaa kaikki palvelutoimijat ja haasteisiin pystytään vastaamaan entistä tavoitteellisemmalla yhteistyöllä.

Mitä on kasvuyritysten taustalla?

Kasvuyritykset ovat olleet viime aikoina poliittisessa keskiössä. Etenkin heikkenevän työllisyyden aikoina näistä yrityksistä toivotaan monilla aloilla suunnannäyttäjää. Myös tulevan talouskehityksen kannalta kasvuyritykset luovat sen perustan jolta yrityksillä on mahdollisuus ponnistaa maailmanmaineeseen. Mutta mitä löytyykään kasvun takaa?

Artikkelissa kuvataan aluksi kauden 2008–2011 kasvuyrityksiä ja nuoria kasvuyrityksiä eli gaselleja tilastojen valossa. Tarkastelun yritykset täyttävät teknisesti ottaen kasvuyritysten määritelmän, mutta kasvu saattaa johtua esimerkiksi konsernijärjestelystä.

Artikkelin loppuosassa pureudutaan kasvun taustatekijöihin eli mitä löytyy ripeän kasvun takaa. Kasvun taustalla vaikuttavat usein fuusiot ja konsernisuhde. Lisäksi pohditaan aitoa kasvua ja jaotellaan kasvuyrityksiä tästä näkökulmasta.

Kasvuyrityksiä voidaan lähestyä monella eri tavalla. Yleensä kriteerinä käytetään henkilöstön kasvua. Tosin yritystoiminnan kasvua voidaan yhtä hyvin mitata liikevaihdolla. Perusmäärittelyn mukaan kasvua katsotaan kolmen vuoden ajanjaksolla ja sitä mitataan keskimäärin vuotta kohden.

Suomen kokoisessa kansantaloudessa varsinaisten kasvuyritysten määrä on rajallinen. Tulevaisuuden hyvinvointimme kannalta on kuitenkin oleellista luoda ja ylläpitää kasvuyrittämisen kannalta kilpailukykyinen toimintaympäristö.

Haasteena kasvuyritysten tunnistaminen

Kasvuyritysten syntyä ja toimintaa pidetään yhteiskunnan kannalta yleensä erittäin toivottavana. Kasvuyritykset luovat kasvukautenaan merkittävästi työpaikkoja talouteen. Usein nämä eivät kuitenkaan pysty kompensoimaan muissa yrityksissä samanaikaisesti väheneviä työpaikkoja.

Kasvuyritysten tunnistaminen on keskeistä myös siksi, että niitä voitaisiin auttaa etenkin toiminnan alkutaipaleella. Kasvuyritysten tukeminen muodossa tai toisessa julkisin varoin on yleistä useissa länsimaissa, myös Suomessa.

Suomi on profiloitunut korkean koulutustason ja innovaatiotoiminnan maaksi ja saavuttanut kansainvälisiä kärkisijoja vertailuissa. Suomen kannalta olisi oleellisen tärkeää, että korkeakoulujärjestelmämme hedelmät voitaisiin hyödyntää innovaatioiden kautta jalostuviksi tuotteiksi maailmanmarkkinoille. Kasvuyrityksillä olisi luonteva paikka tässä ketjussa.

Kasvuyrityksen määritelmä

OECD:n ja Eurostatin mukaan kasvuyrityksen työllisyys ajanjakson alussa on vähintään 10 henkeä ja seuraavan kolmen vuoden aikana henkilöstön keskimääräinen kasvu ylittää 20 % vuositasolla.

Oheisia eri kriteerein tehtyjä kasvuyrityslaskelmia tulkittaessa on hyvä muistaa, että niissä ei ole otettu huomioon yritysten rakenteissa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia, esim. fuusioita. Kasvuyritysten rajallinen määrä Suomessa vaikeuttaa osaltaan ilmiön tarkempaa analyysiä.

Oheiset laskelmat perustuvat Tilastokeskuksen rekisteriaineistoihin. Ne kattavat yritykset, joiden henkilöstön lukumäärä oli vähintään kymmenen vuonna 2008 ja jotka toimivat aktiivisesti myös vuonna 2011. Keskimääräinen vuosikasvu kaudella oli lisäksi vähintään 20 prosenttia. Vertailuissa on käytetty myös kausien 2006–2009 ja 2007–2010 yrityksiä. Aineisto kattaa laajalti yksityisen sektorin toimialat Suomessa.

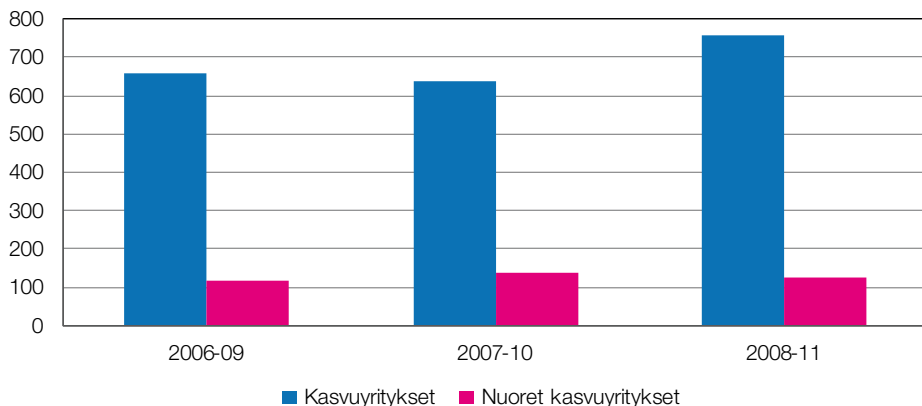
Kasvuyritysten määrä lisääntynyt

Kasvuyrityksiä tarkastellaan kolmella eri kasvukaudella eli vuosina 2006–2009 ja 2007–2010 sekä 2008–2011 kasvaneita yrityksiä. Kaudella 2008–2011 Suomessa oli 760 kasvuyritystä. Kasvuyritysten määrä on lisääntynyt, sillä edellisillä kasvukausilla kasvuyritysten määrä jäi selvästi pienemmäksi, 650 yrityksen tuntumaan.

Usein kasvuyrityksistä tarkastellaan erikseen nuoria, alle viisi vuotta vanhoja yrityksiä eli ns. gaselleja. Nuoret kasvuyritykset ovat erityisen tärkeitä yritysdynamiikan ja yrityskentän uusiutumisen kannalta. Niiden avulla voidaan arvioida yritysten toimintaympäristön tarjoamia kasvumahdollisuuksia ja edellytyksiä.

Nuorten kasvuyritysten määrä Suomessa on vähäinen, vain reilut sata yritystä. Kuitenkin näiden merkitys taloudelle saattaa olla merkittävä. Menestyvät nuoret yritykset toimivat edelläkävijöinä ja suunnannäyttäjinä muille yrittäjille ja yrityksille. Hyvänä esimerkkinä on Suomessa viime vuosina menestynyt peliteollisuuteen liittyvä yritystoiminta.

Kuvio 1. Kasvuyritysten ja nuorten kasvuyritysten lukumäärät eri kasvukausilla

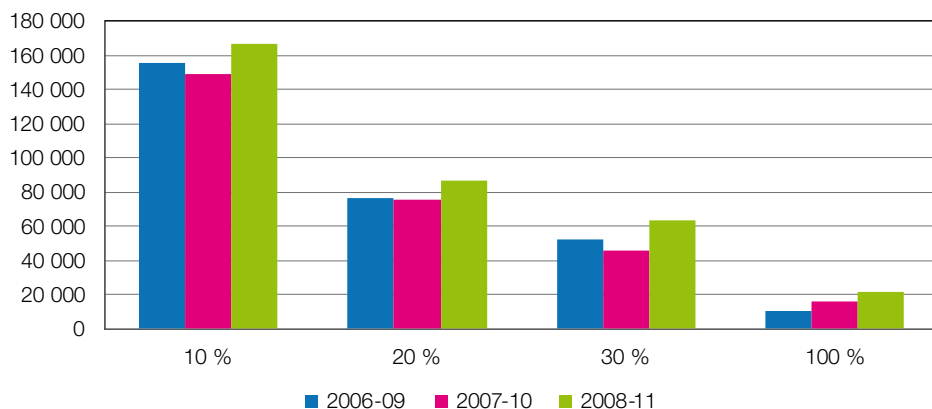
Lähde. Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Henkilöstömäärä vaihtelee kasvukriteerin mukaan

Ripeästi kasvavia yrityksiä ja niiden työllisyyttä on haarukoitu kuviossa 2 erilaisilla kasvuvauhdeilla. Kolmen vuoden aikana keskimäärin kymmenen prosentin henkilöstökasvuun ylittäneet yritykset olivat huomattavia työllistäjiä työllistäessään noin 160 000 henkilöä. Kun vuosittaista kasvukriteeriä tiukennetaan yleisesti käytettyyn 20 prosenttiin, henkilöstön määrä laskee puoleen eli noin 80 000:een.

Räjähdysmäisen eli vuosittain 100 prosenttiin yltävän kasvun yritysten määrä Suomessa on noin parikymmentä. Nämä yritykset ovat lähes kaikki konserniyrityksiä, joiden kasvuun vaikuttaa huomattavasti konsernin sisäiset järjestelyt eikä niinkään aito liiketoiminnan kasvu.

Kuvio 2. Henkilöstön määrä kasvukauden lopussa eri kasvuvauhdeilla (alkutila 10 henk.)

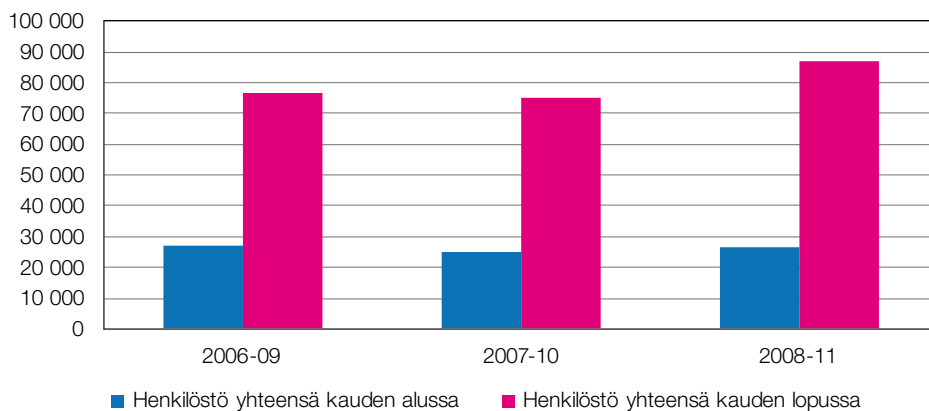
Lähde. Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Kasvuyritykset työllistävät

Jo määritelmän mukaan kasvuyritysten henkilöstömäärät ovat kasvu-uralla. Myös kokonaisuutena arvioiden kasvuyritysten työllisyysvaikutukset ovat merkittäviä. Henkilöstön vähintään 20 prosentin keskikasvu kolmen vuoden aikana kohotti kasvuyritysten henkilöstömäärän vajaasta 27 000 henkilöstä vuonna 2008 reiluun 87 000:een vuonna 2011.

Henkilöstö lisääntyi siis ajanjaksolla 60 000 hengellä. Henkilöstön kasvu oli ripeämpää vuosina 2008–2011 kuin kahdella aiemmalla kasvukaudella. On kuitenkin huomattava, että yritysten kasvun taustalla on usein konsernin sisäiset yritysjärjestelyt tai fuusiot, joka ei välttämättä liity toiminnan aitoon kasvuun. Tätä on tutkittu tarkemmin artikkelin loppuosassa.

Kuvio 3. Henkilöstömäärän kehitys kasvuyrityksissä eri kasvukausilla.

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Kasvuyritykset yleisimpiä informaatiosektorilla

Kasvuyritysten suhteellinen merkitys on selvästi suurin informaatio- ja viestintäsektorilla sekä sosiaali- ja terveystaloudessa. Kasvuyritysten osuus kummankin toimialan henkilöstöstä oli 15 prosentin tuntumassa, kun kaikilla toimialoilla se oli keskimäärin reilut 6 prosenttia.

Suomen elinkeinorakenne on huomattavan teollisuusvetoinen. Kasvuyritysten osuus teollisuudessa oli kuitenkin varsin vaatimaton, muutama prosentti toimialan henkilöstöstä tai liikevaihdosta.

Työllisyyden kannalta merkittävät palvelualat tarjoavat yleisesti hyvän alustan kasvuyrityksille. Kasvuyritysten henkilöstö ylitti kymmenen prosenttia toimialan henkilöstöstä hallinto- ja tukipalveluissa, joihin kuuluu muun muassa turvallisuus ja vartiointipalvelut, työllistämistoimistot ja matkatoimistot. Valtaosasta kasvua vastasivat työllistämistoimistot, jotka harjoittavat pääasiassa henkilöstön vuokraustointia. Toimiala on tilastoinnin näkökulmasta varsin hankala ja sitä on selitetty tarkemmin alla.

Työllistämistoiminta

Työllistämistoimintaan kuuluu työnvälitystoiminta, työvoiman vuokraus ja muut henkilöstön hankintapalvelut.

Työnvälitystoimintaan kuuluu henkilöarviointi ja valinta, headhunterit, henkilöstön uudelleensijoituspalvelut ja monentyyppinen työvoiman välitys.

Toimialan toiminnan keskeisestä osasta vastaa työvoiman vuokrauspalvelut, joihin kuuluvat henkilöstöpalvelut ja henkilöstön monenmuotoinen vuokraustoiminta. Työmarkkinoiden ja henkilöstön rekrytointikäytäntöjen muutokset heijastuvat yksityiseen työvoiman vuokraustoimintaan. Yksityiset toimijat ovat vahvistaneet asemiaan markkinoilla, mikä on lisännyt toimialan kasvupotentiaalia.

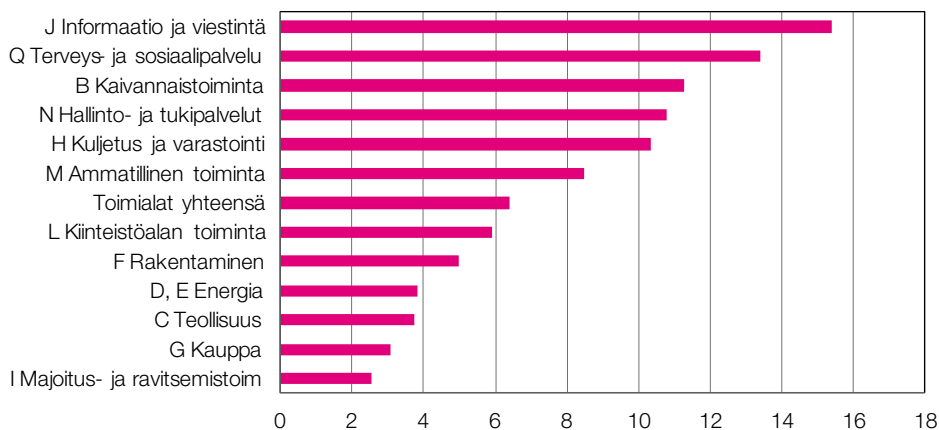
Vuonna 2011 toimialalla toimi 65 kasvuyritystä, joissa työskenteli lähes 20 prosenttia koko toimialan työllisistä. Työllistämistoiminta on toimialan tilastoinnin kannalta ongelmallinen. Vuokrattava työvoima luetaan pääosin työvoiman vuokrauksessa toimivien yritysten henkilöstöksi, vaikka työvoima työskenteleekin muilla toimialoilla, kuten kaupassa tai rakennusallalla.

Henkilöstön vuokraustoiminnan raju kasvu näkyy koko toimialan henkilöstön kasvuna. Toimialan poikkeuksellinen rakenne on hyvä pitää mielessä artikkelin sisältöä tulkittaessa. Toimiala hallinto ja tukipalvelut – johon myös työvoiman vuokraus kuuluu – erottuu usein analyysissä vahvana kasvuyritysten suhteen. Tähän vaikuttaa keskeisesti työllistämistoiminnan ja etenkin työvoiman vuokraustoiminnan ripeä kasvu.

Yrityspalveluja tuottavat yritykset kuten tekniset palvelut, mainospalvelut, kirjanpito ja lakiasiat kuuluvat luokkaan ammatillinen toiminta. Myös näillä toimialoilla kasvuyritysten osuus henkilöstöstä on ollut merkittävää. Kuljetuksen ja varastoinnin vahva osuus kasvuyritysten henkilöstöstä selittyy pitkälti yritysjärjestelyistä eikä tältä osin edusta aitoa kasvua.

Myös yhdeksi tulevaisuuden kasvualaksi povatussa kaivostoiminnassa kasvuyritykset työllistivät reilun kymmenesosan toimialan henkilöstöstä. Tosin yritysten määrä toimialalla on varsin pieni.

Kuvio 4. Kasvuyritysten 2008–2011 osuus toimialan henkilöstöstä.

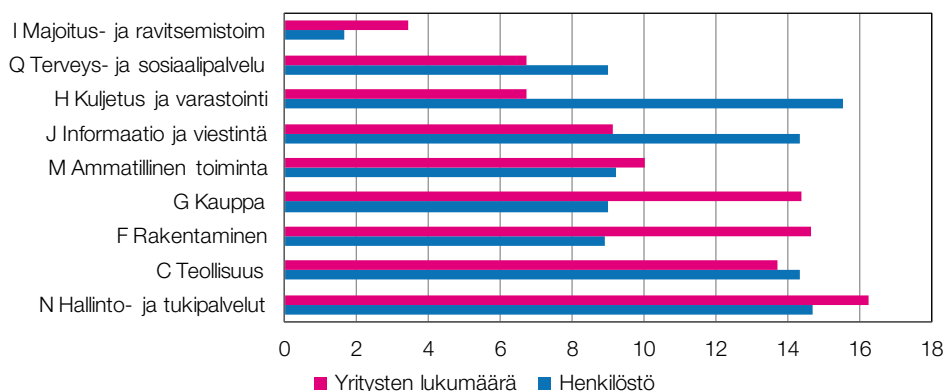
Lähde. Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Valtaosa kasvuyrityksistä palvelualoilla

Merkittävä osa eli lähes puolet vuosien 2008 - 2011 kasvuyrityksistä sijoittui perinteisille toimialoille teollisuuteen, kauppaan ja rakentamiseen. Kullakin toimialalla oli toistasataa kasvuyritystä. Tärkein toimialaryhmä oli hallinto- ja tukipalvelut noin 16 prosentin osuudellaan. Puolet tämän toimialan kasvuyrityksistä harjoitti työllistämistoimintaa.

Monet talouden dynaamisimmat alat tuottavat ja kehittävät uusia palveluita. Ei liene valtava yllätys, että yrityspalveluita ja informaatiopalveluita tuottavilla toimialoilla kasvuyrityksien määrä oli huomattava, yhteensä lähes 150. Kasvuyritysten henkilöstöllä mitattuna informaatiiosektorin merkitys korostuu.

Kuvio 5. Kasvuyritysten jakauma toimialoittain 2011

Lähde. Tilastokeskus, yritysrekisteri.

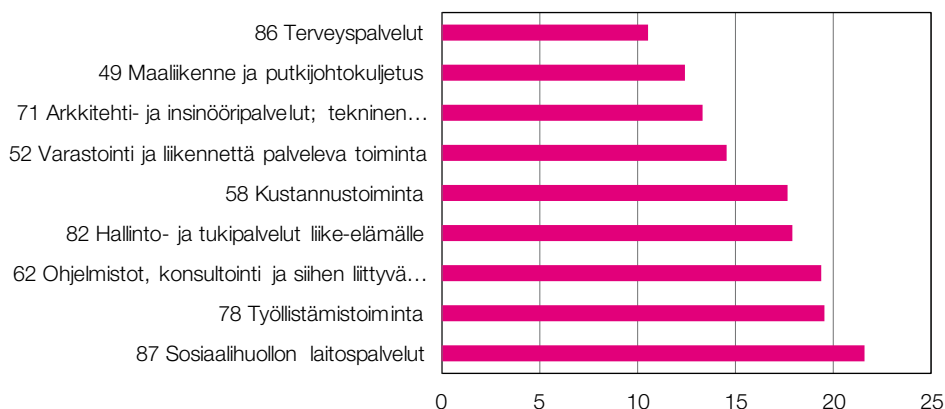
Palveluissa vanhka kasvualusta

Tarkemmalla toimialatasolla (2-numero) kasvuyritykset painottuvat henkilöstöllä mitattuna kuvion 6 mukaisesti toimialoihin. Kunnat ovat yhä useammin siirtäneet toimintojaan yksityisille palvelutuottajille, mikä on lisännyt kasvuyritysten työsrakaa. Sosiaalihuollon laitospalveluissa noin viidennes yritysten henkilöstöstä työskenteli kasvuyrityksissä. Sosiaali- ja terveystalveluissa toimi kasvukaudella 2008 - 2011 noin 50 kasvuyritystä.

Osaamisintensiivisten palvelujen tuotanto ja näihin liittyvät innovaatiot tarjoavat usein hyvän kasvupotentiaalin näihin erikoistuneille yrityksille. Ohjelmistojä konsultointia tuottavien yritysten henkilöstöstä lähes 20 prosenttia työskenteli kasvuyrityksissä.

Myös hallinto- ja tukipalveluiden liike-elämälle - kuten sihteeripalvelut, perintä- ja luottotietopalvelut, messut yms. - tuotanto on vahvasti kasvuyritysten käsissä, sillä noin 18 prosenttia henkilöstöstä työskenteli kasvuyrityksissä.

Kuvio 6. Kasvuyritysten henkilöstön osuus toimialan henkilöstöstä 2011, tärkeimpiä toimialoja 2-numerotasolla.

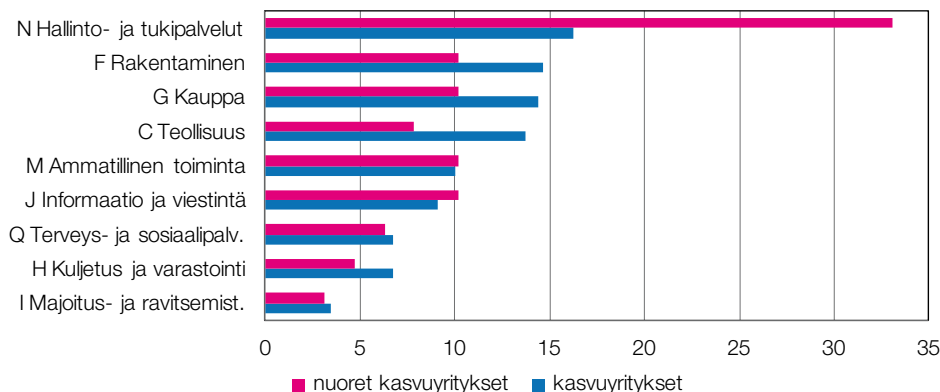
Lähde. Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Nuoria kasvuyrityksiä reilut sata

Nuoria alle viisi vuotta vanhoja kasvuyrityksiä eli gaselleja oli Suomessa jaksolla 2008-2011 noin 130 eli 17 prosenttia kasvuyrityksistä. Nuoret kasvuyritykset sijoituivat selvästi yleisimmin hallinto- ja tukipalveluihin ja siellä nimenomaan työvoiman vuokraustoimintaan.

Perinteiset toimialat kuten teollisuus, rakentaminen, kauppa ja kuljetus sekä varastointi eivät houkuttelleet yhtä yleisesti nuoria ripeästi kasvavia yrityksiä. Vahvasti osaamisintensiiviset toimialat, kuten informaatio ja viestintä sekä yrityspalveluista koostuva ammatillinen toiminta ovat vauhdittaneet myös nuoria yrityksiä kasvuun. Nuorten kasvuyritysten ja kasvuyritysten osuudet näillä aloilla olivat jatkuvinkin yhtä suuret.

Kuvio 7. Kasvuyritysten ja nuorten kasvuyritysten jakauma 2011.

Lähde. Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Nuoret kasvuyritykset eri kasvukauden alun henkilöstökriteereillä

Nuorille kasvuyrityksille etenkin kasvukauden alun kymmenen hengen työllisyys on tiukka vaade. Seuraavassa määritelmää on tältä osin lievennetty ja tutkittu nuoria kasvuyrityksiä, jotka kasvun alussa työllistävät vähintään kolme ja vähintään viisi henkilöä.

Nuoria kasvuyrityksiä Suomessa oli 130, kun kasvukauden alun henkilöstö oli vähintään kymmenen. Kun henkilöstön määrä kasvukauden alussa oli vähintään viisi, nuoria kasvuyrityksiä oli 360. Kun henkilöstön määrä kasvukauden alussa on vähintään kolme, nuoria kasvuyrityksiä oli jo lähes 770.

Nuoret kasvuyritykset työllistivät vuoden 2011 lopussa 10 000 henkilöä eli noin kolme kertaa enemmän kuin kasvukauden alussa. Kun tarkastelun lähtötasoksi asetetaan kolmen henkilön työllisyys, nuoret kasvuyritykset työllistivät kasvukauden lopussa 20 000 henkilöä.

Aidon kasvun jäljillä

Edellä esiteltiin tilastojen valossa kasvuyrityksiä Suomessa. Kasvuyrityksiksi luetaan ne yritykset, jotka täyttävät kasvuyritysten kriteerit. Kasvun taustalla voi kuitenkin olla monenlaisia tekijöitä, esimerkiksi konsernin sisäisten yritysjärjestelyjen tai fuusioiden seurauksena yrityksen henkilöstömäärä voi moninkertaistua hetkessä. Tällöin yrityksen henkilöstö kasvaa tavallaan keinotekoisesti eikä kasvu välttämättä perustu tuotteiden tai brändin aitoon kysyntään.

Orgaaninen kasvu noudattelee yleensä tasaisempaa polkua ja on markkinavetoista. Kasvua edesauttavat yrityksen hyvät verkostot ja asiakassuhteet sekä markkinoita houkuttelevat tuotteet. Tällöin useiden kymmenien prosenttien vuosikasvut ovat mahdollisia ja yrityksillä on mahdollisuus ponnistaa myös maailmanmarkkinoille.

On oleellista, että aidot kasvuyritykset voidaan tunnistaa ja että tukipolitiikan avulla näitä yrityksiä voidaan tarpeen mukaan auttaa ainakin kasvun alkutaipaleella. Hyvän kasvupotentiaalin omaavat yritykset ovat kansantalouden selkäranka.

Kasvuyritysten profiileja

Yritysten kasvu voi tapahtua joko tasaisesti tai kertarytinällä. Taulukossa 1 on tyytely näitä tapauksia fiktiivisten yritysesimerkkien valossa. Ensimmäiset viisi yritystä ovat kasvaneet hypäten ja kerralla varsin paljon.

Näiden tapausten taustalla on tyypillisesti fuusioita tai konsernin sisäisiä järjestelyjä, jolloin yritys vastaanottaa henkilöstöä järjestelyn seurauksena. Usein henkilöstön kasvu on tällöin kertaluonteisesti varsin huomattavaa, jopa tuhansia henkilöitä.

Taulukon alempi osa edustaa yritysjoukkoa, jotka ehkä mielletään kasvuyrityksiksi. Kasvu on tyypillisesti melko tasaista koko kasvuajanjakson ajan - henkilöstön vähintään 20 prosentin keskimääräinen vuosikasvu toteutuu. Tasaisen kasvun yritykset ovat tyypillisesti myös pienempiä kuin hypäten suureksi kasvavat yritykset.

Taulukko 1. Esimerkkejä yritysten erilaisista henkilöstömäärän kasvuprofiileista

Hypäten					
	2008	2009	2010	2011	Muutos
Yritys 1	75	1600	1800	1900	1825
Yritys 2	70	2000	2000	2000	1930
Yritys 3	78	250	860	950	872
Yritys 4	600	700	750	2200	1600
Yritys 5	1500	4600	4700	4700	3200
Tasaisesti suuremmaksi					
	2008	2009	2010	2011	Muutos
Yritys 1	11	13	17	22	11
Yritys 2	28	32	37	51	23
Yritys 3	52	67	76	99	47
Yritys 4	120	145	159	208	88
Yritys 5	301	360	422	520	219

Kasvuyritysten henkilöstöstä 75 prosenttia konserniyrityksissä

Yritysten vahvan kasvun taustalla voi olla hyvin monenlaisia tekijöitä. Orgaaninen kasvu edellyttää usein yritykseltä uusia innovaatioihin perustuvia kilpailukykyisiä tuotteita, joilla voi erottua massamarkkinoista. Tämä on tärkeää etenkin kun volyyymiin perustuvien tuotteiden markkinoilla kilpailu on kireää ja tuotanto on valunut halvan kustannustason maihin.

Konserniin kuuluvat yritykset hyötyvät mikäli yritysryhmän toiminta, tuotteet ja brändi ovat vahvoja ja kilpailukykyisiä. Konserniyrityksillä on tällöin hyvät mahdollisuudet huomattavaan tuotannon kasvuun. Kasvuyrityksiin lukeutuva konserniyritys

voi kuitenkin kasvaa esimerkiksi konsernin sisäisten yritysjärjestelyiden kautta. Tällöin kasvun taustatekijät eivät välttämättä ole markkinavetoisia.

Taulukko 2. Kasvuyritykset konsernisuhteen mukaan, prosentteina.

	Yritykset	Henkilöstö		Liikevaihto milj. €	
		2008	2011	2008	2011
Kyllä	41	65	74	80	85
Ei	59	35	26	20	15
Yhteensä	100	100	100	100	100
Yhteensä	758	26 600	87 121	6 989	18 152

Lähde: Tilastokeskus, yrityсреkisteri.

Ripeästi kasvavien yritysten kuuluminen konserniin on varsin tavallista, sillä noin 40 prosenttia kasvukauden 2008–2011 kasvuyrityksistä kuului konserniin. Näiden kasvuyritysten osuus tuotannon volyymistä on kuitenkin huomattavasti suurempi, sillä ne vastasivat 75 prosenttia kasvuyritysten henkilöstöstä ja 85 prosenttia liikevaihdosta vuonna 2011.

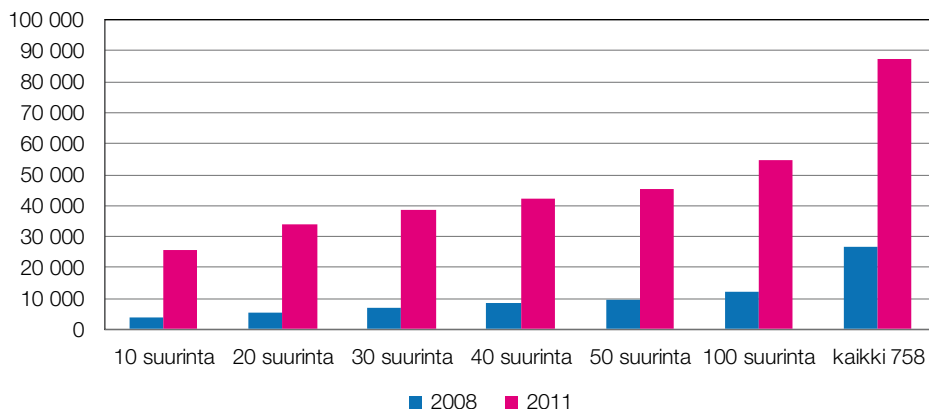
Suurimmat kasvuyritykset dominoivat

Suurien kasvuyritysten merkitys suhteessa 758 kasvuyrityksen kantaan on huomattava. Kasvuyritysten rakennetta avataan seuraavassa vertaamalla suurimpien kasvuyritysten profilia ja merkitystä suhteessa kaikkiin kasvuyrityksiin.

Kuviossa 8 henkilöstöllä mitattuna tärkeimpien kasvuyritysten merkitystä – 10 suurinta... 100 suurinta – on verrattu kaikkien kasvuyritysten henkilöstöön kasvukauden alussa 2008 ja lopussa 2011.

Suurten kasvuyritysten merkitys on keskeinen. Kymmenen suurimman kasvuyrityksen henkilöstö kasvukauden lopussa oli 25 000 eli noin 30 prosenttia kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä. 50 suurinta kasvuyritystä työllisti 45 000 henkeä eli puolet kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä.

Kuvio 8. Suurimpien kauden 2008–2011 kasvuyritysten henkilöstön kehitys.

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Suurimmat kasvuyritykset lähes aina konsernissa

Suurimmat kasvuyritykset siis hallitsevat kasvuyritysten kenttää henkilöstöllä mitattuna. Mutta miten usein taustalla on konsernisuhde, joka saattaa selittää huomattavaa hyppäyksittäin tapahtuvaa kasvua?

Suuret kasvuyritykset kuuluvat erittäin yleisesti konserniin. Kymmenen suurinta kuuluvat kaikki ja sadasta suurimmastakin reilut 80 prosenttia kuuluu konserniin. Konsernien merkitys korostuu, kun tarkastellaan yritysten henkilöstöä. Sadan suurimman kasvuyrityksen henkilöstöstä yli 90 prosenttia kuului konserniin.

Kasvua fuusioilla

Yritysten väliset fuusiot ovat tyypillinen tapa keskittää ja tehostaa toimintoja kilpailukyvyyn kohentamiseksi. Fuusion yhteydessä henkilöstön ja tuotannon muutokset voivat olla rajuja; saava osapuoli voi moninkertaistaa tuotantonsa, kun toinen yritys lopettaa toimintansa kokonaan.

Fuusioilla on luonnollisesti yhteys myös kasvuyritysten esiintymiseen. Vuosina 2009–2011 fuusioissa oli osallisena lähes 150 yritystä eli 19 prosenttia kasvuyrityksistä. Useat yritykset ovat olleet osallisia fuusioihin useampaankin kertaan, sillä ajanjaksolla tilastoitiin 350 fuusiota.

Vuosina 2009 ja 2010 kasvuyrityksiin tehtiin fuusioita useammin kuin vuonna 2011. Vuosina 2009 ja 2010 fuusiossa oli osallisena noin 18 prosenttia kasvuyrityksistä. Valtaosa fuusioista tehtiin palvelualoilla.

Aidon kasvun jäljillä

Lopuksi yhteenvetona taulukossa 3 kasvuyritykset jaotellaan sen mukaan, ovatko ne olleet mukana fuusioissa, ovatko ne ulkomaisessa omistuksessa tai konsernisuhteessa. Jäljelle jäävä yli 400 kasvuyrityksen joukko on siis kotimaisessa omistuksessa, ei kuulu konserniin tai ollut osallisena fuusioissa. Tässä näitä yrityksiä

kutsutaan aidon kasvun yrityksiksi. Toki aitoa kasvua on myös konserneihin kuuluvissa tai yritysfuusioihin osallistuneissa yrityksissä, mutta usein näin tapahtunut kasvu on puhtaasti teknistä yritysjärjestelyistä johtuvaa ja kasvun taustatekijöiden täsmällinen määrittely hankalaa.

Taulukko 3. Kasvuyritykset eri ominaisuuksien mukaan, osuudet.

	Yritysten määrä	Henkilöstö		Muutos 2011/08	Liikevaihto milj €	
		2008	2011		2008	2011
Kasvuyrityksiä	758	26600	87121	60521	6988	18151
	%	%	%	%	%	%
Fuusiot	19	37	52	59	59	69
Ulkomaalaisomistus (ei fuusiota)	7	10	7	6	11	6
Konsernissa (ei fuusiota, ei ulkomaista omistusta)	19	22	17	15	13	12
Aito' kasvu	55	32	24	20	17	13
Ei konsernisuhdetta, ei fuusiota						
yhteensä	100	100	100	100	100	100

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Fuusioissa oli kasvukaudella mukana 19 prosenttia kasvuyrityksistä. Nämä yritykset edustivat vuonna 2008 kasvukauden alussa 37 prosenttia henkilöstöstä, mutta kasvukauden lopussa 52 prosenttia henkilöstöstä. Sen sijaan ulkomaisessa omistuksessa ja konsernisuhteessa (ilman fuusioita) olevien yritysten henkilöstön osuus kasvuyrityksistä laski. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että nimenomaan yritysfuusiot selittävät huomattavan osan kasvuyritysten henkilöstön kasvusta.

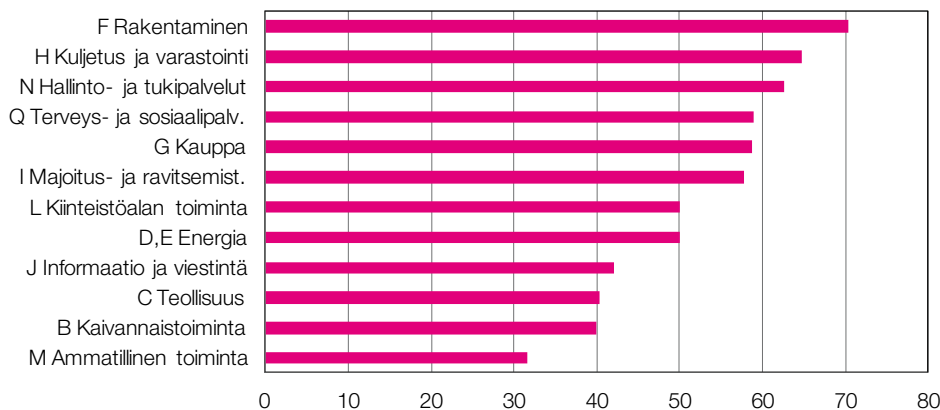
Aidon kasvun yritykset edustivat yrityksistä 55 prosenttia, mutta osuus henkilöstöstä vuonna 2011 oli vain neljännes. Aidon kasvun yritykset edustivat viidesosaa kasvuyritysten henkilöstön lisäyksestä.

Aitoja kasvuyrityksiä eniten rakentamisessa

Noin 70 prosenttia rakennusalan kasvuyrityksistä oli itsenäisiä kotimaisia yrityksiä, jotka eivät kuuluneet konserniin tai olleet osallisena fuusiossa. Kuljetuksessa ja varastoinnissa sekä hallinto- ja tukipalveluissa toimivista kasvuyrityksistä yli 60 prosenttia oli aitoja.

Toisaalta ammatillisen ja kaivannaistoiminnan, teollisuuden sekä informaatiosektorin yrityksistä vain 30–40 prosenttia oli aitoja kasvuyrityksiä. Valtaosa näiden toimialojen yrityksistä oli osallisena fuusioissa tai konserneissa, mikä vauhditti näiden yritysten kasvua.

Kuvio 9. Aitojen (ks. määritelmä yllä) kasvuyritysten osuus kaikista kasvuyrityksistä kaudella 2008–2011 toimialoittain.

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri.

Kasvun taustalla myös kansainvälistyminen ja yritystuet

Julkinen sektori tukee yritystoimintaa Suomessa monin eri tavoin, kuten verohelpotuksin ja myöntämällä rahallista tukea sekä lainoja. Monimuotoisen tukipolitiikan tavoitteena on helpottaa ja edesauttaa yritystoimintaa etenkin sen alkutaipaleella tai kriittisessä kasvuvaiheessa. Viime vuosien talouden notkahdukset ovat vain lisänneet yritystukien merkitystä ja heikko taloustilanne lienee lisännyt selvästi tukea tarvitsevien yritysten määrää.

Kansallisesta ja talouspoliittisesta näkökulmasta on toivottavaa, että mahdollisimman moni kasvuyritys menestyy kansainvälisesti maailmanmarkkinoilla. Ulkomailla toimivat ja kilpailukykyiset yritykset tuovat ja luovat hyvinvointia Suomeen ja ovat kansallinen ylpeydenaihe. Suomi on perinteisesti ollut vahva tietotekniikassa ja sen sovelluksissa sekä monentyyppisessä koneisiin ja laitteisiin perustuvassa tuotannossa.

Yritystoiminnan kasvua haetaan usein ulkomailta. Mahdollisuudet menestyä ovat olemassa, jos tuotekonsepti on kilpailukykyinen ja toimialan näkymät suotuisat. Globaali toimintaympäristö on kuitenkin pienille kasvuyrityksille aivan erilainen markkina kuin kotimaa. Kaikkien toimialojen - kuten monien palvelujen - tuotanto ei myöskään sovellu yhtä helposti kansainvälisille markkinoille.

Joka kymmenes kasvuyritys ulkomaisessa omistuksessa

Parhaimmillaan ulkomainen omistuspohja tarjoaa toimivalle yritykselle monia etuja, kuten rahoitusta, osaamisen ja tietotaidon siirtoa konsernin sisällä ja helpomman väylän ulkomaanmarkkinoille. Näin ulkomainen omistus voi tarjota yrityksille oivallisen kasvualustan. Ulkomaisessa omistuksessa toimivat yritykset ovat jo lähtökohdiltaan kansainvälisiä. On selvää, että yritysten kansainvälistyminen viennillä ja

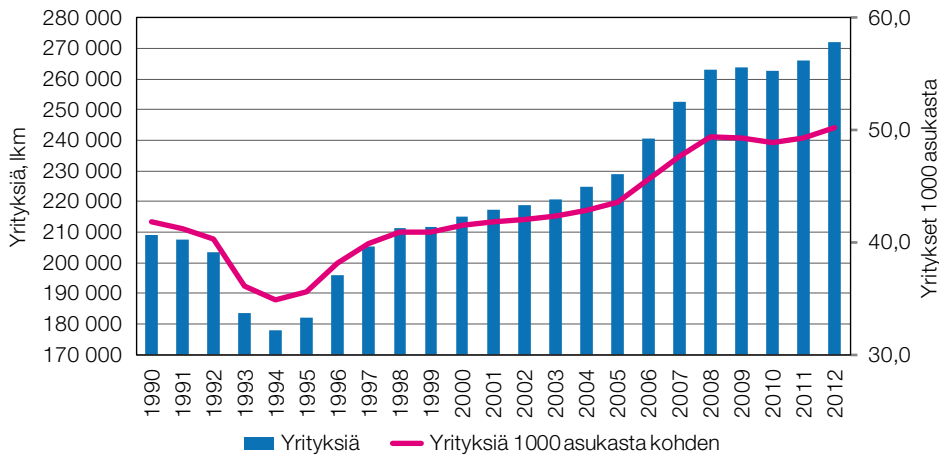
omistuspohjalla mitaten kulkee käsi kädessä. Olemassa olevat vientikanavat ulkomaille helpottavat vientiponnisteluja ja edesauttavat kasvua.

Suomi ei kuitenkaan erityisesti houkuttele ulkomaista pääomaa. Kansainväliset sijoitukset Suomeen ovat viime vuosina olleet melko vaatimattomia, huomattavasti pienempiä kuin suomalaisyritysten investoinnit ulkomaille. Ulkomaisessa omistuksessa yritykset ovat tiiviimmin integroituneet globaaliin talouteen ja kasvuun. Toisaalta ne ovat ehkä haavoittuvampia yrityksen päätösvallan ollessa ulkomailla.

Yritykset ja yrittäjät Suomessa

Tähän osioon on päivitetty aikaisemmissa työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemissa yrittäjyyskatsauksissa esiintyneet keskeiset yrityksiä ja yrittäjiä koskevat tilastotiedot. Useissa kuvioissa ja taulukoissa tiedot esitetään aikasarjojen muodossa, jolloin myös kehitystrendit tulevat näkyviin. Osion on koonnut Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lithin tuottamasta aineistosta Pertti Hämäläinen työ- ja elinkeinoministeriö, työllisyys- ja yrittäjyysosasto.

Yritysten lukumäärän kehitys 1990–2012 pl. alkutuotannon yritykset

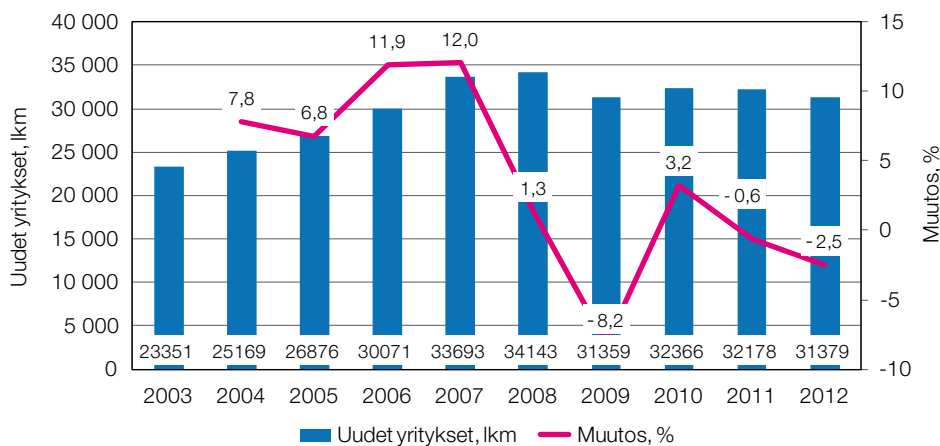

Lähteet: Yritys- ja toimipaikkarekisteri ja väestötilasto, Tilastokeskus; vuotta 2012 koskeva ennuste TEM

Ks. yllä olevaan kuvioon liittyvä alaviite.²⁶

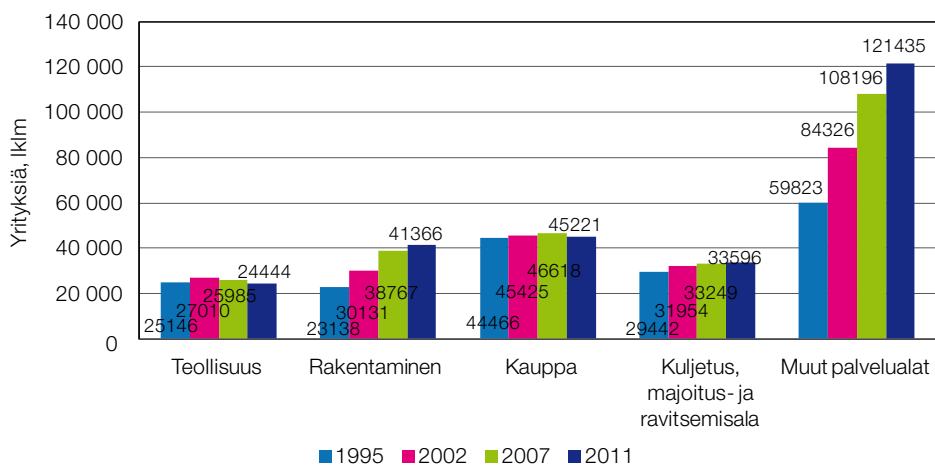
²⁶ Yritysrekisterin vuositilastoon kuuluvat yritykset, jotka ovat toimineet tilastovuonna yli puoli vuotta ja jotka työllistävät enemmän kuin puoli henkilöä vuosityöllisyyden käsitteellä mitaten tai muodostivat liikevaihtoa yli kutakin vuotta koskeva alarajan (v. 2011 10 340 euroa)

Uusien yritysten perustamisilmoitukset kaupparekisteriin 2003–2012

Lähde: PRH:n kaupparekisterin tilastot

Yritykset päätoimialoittain 1995, 2002, 2007 ja 2011 (pl. alkutuotanto)

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yritykset henkilöstön suuruusluokittain 2011 (pl. alkutuotanto)

Yrityskoko	Yrityksiä, lkm	Osuus yrityksistä, %	Osuushenkilöstöstä, %	Osuus liikevaihdosta, %
Pienet yritykset, alle 50 henkilöä				
- alle 2 henkilöä	176 177	66,2	7,4	5,3
- 2 – 9 henkilöä	71 608	26,9	17,9	11,6
- 10 – 49 henkilöä	15 175	5,7	20,6	17,6
Keskisuuret yritykset, 50 – 249 henkilöä	2 479	0,9	17,2	16,2
Suuret yritykset, vähintään 250 henkilöä	623	0,2	37,0	49,4
Yhteensä	266 062	100,0	100,0	100,0

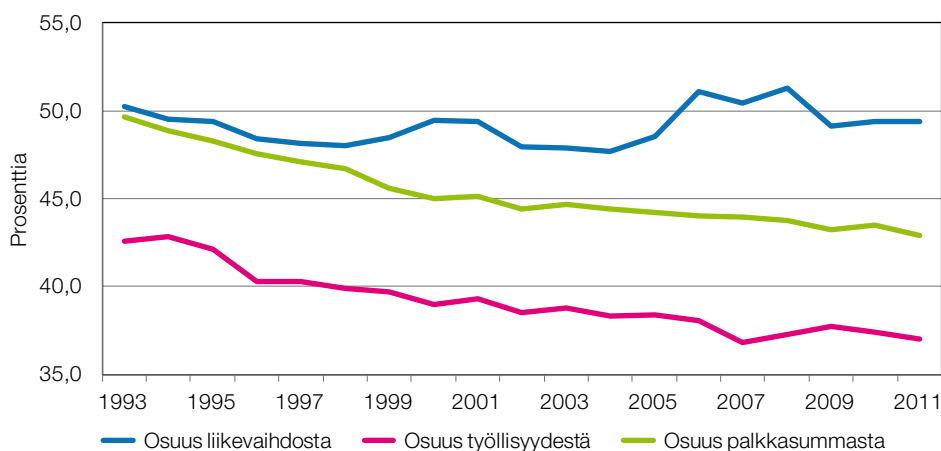
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yritysten, henkilöstön ja liikevaihdon määrän muutokset yritysten kokoluokittain vuosina 2007–2011 (pl. alkutuotanto)

Yrityskoko	Yritysten määrän kasvu, lkm	Yritysten määrän kasvu, %	Henkilöstön kasvu, %	Liikevaihdon kasvu, %
Pienet yritykset, alle 50 henkilöä				
- alle 2 henkilöä	11 266	6,8	7,7	13,3
- 2–9 henkilöä	1 473	2,1	2,0	-5,9
- 10–49 henkilöä	600	4,1	3,2	3,2
Keskisuuret yritykset, 50 – 249 henkilöä	83	3,5	0,9	-8,3
Suuret yritykset, vähintään 250 henkilöä	-18	-2,8	-3,4	-9,3
Yhteensä	13 404	5,3	0,4	-5,7

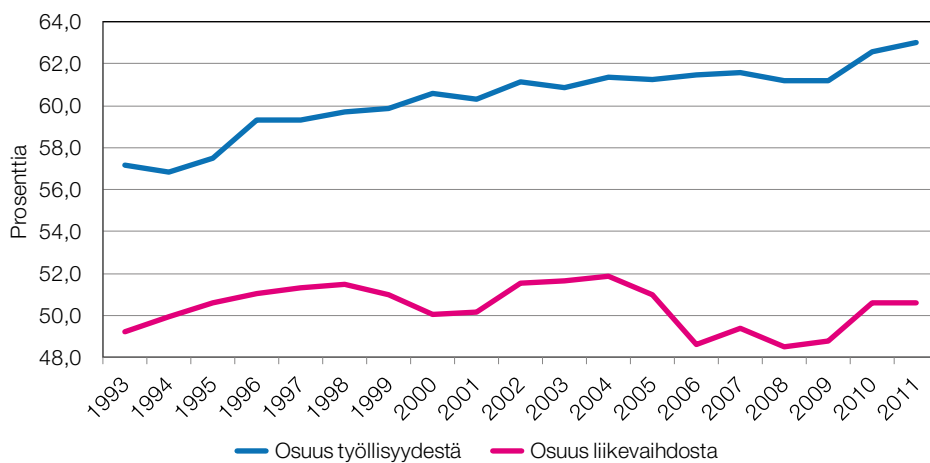
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Suurten yli 250 henkilön yritysten osuus yritysten liikevaihdosta, työllistyydestä ja palkkasummasta 1993–2011, prosenttia

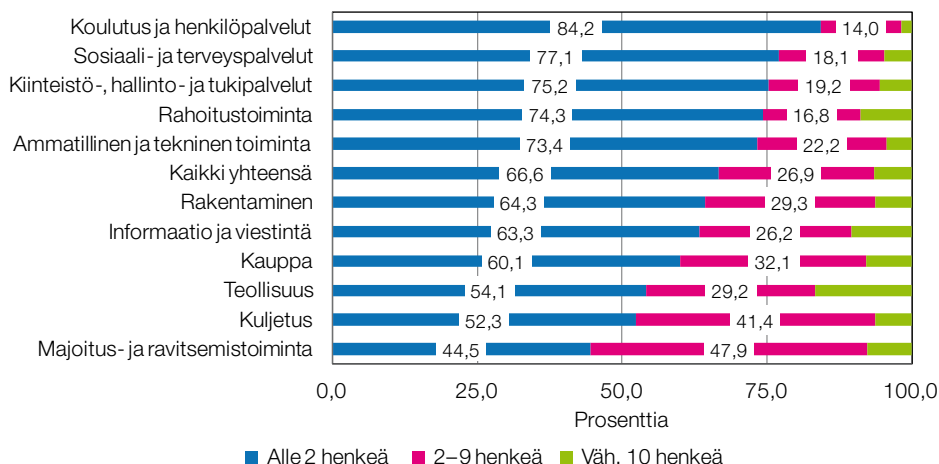
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Pk-yritysten osuus kaikkien yritysten henkilöstöstä ja liikevaihdosta 1993-2011 (pl. alkutuotanto)

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yritykset päätoimialoittain ja henkilöstön kokoluokittain 2011 (pl. alkutuotanto), prosenttia

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Aloittaneet ja lopettaneet yritykset 1995–2012 (pl. alkutuotanto)

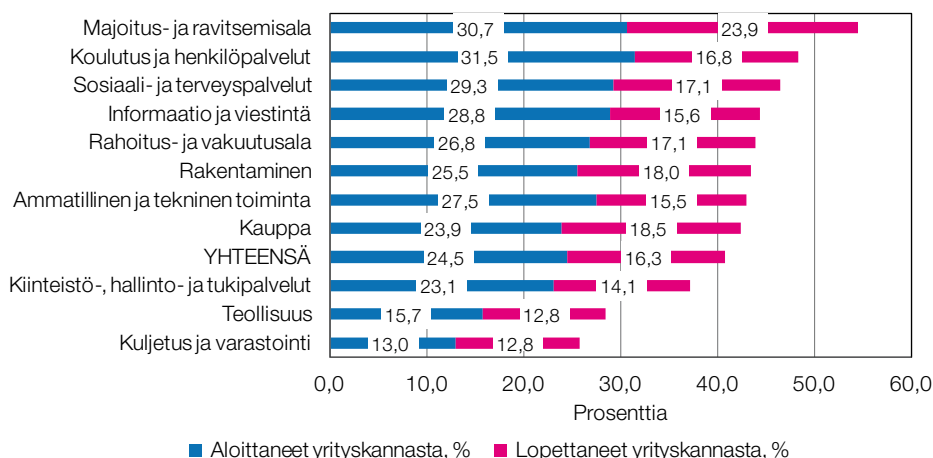
	Aloittaneet yritykset, lkm	Lopettaneet yritykset, lkm	Nettolisäys, lkm	Yrityskannan vaihtuvuus, %
1995	27 196	15 059	12 137	19,5
1996	24 946	16 234	8 712	18,1
1997	25 857	15 795	10 062	17,5
1998	24 415	19 098	5 317	17,6
1999	23 123	19 638	3 485	17,0
2000	23 498	20 044	3 454	17,1
2001	22 750	19 952	2 798	16,6
2002	23 071	19 398	3 673	16,4
2003	25 720	20 156	5 564	17,1
2004	27 458	21 457	6 001	17,9
2005	29 144	20 681	8 463	17,8
2006	32 104	21 612	10 492	18,5
2007	34 393	22 504	11 889	18,8
2008	33 564	26 296	7 268	19,0
2009	30 102	25 231	4 871	17,4
2010	32 165	20 848	11 317	16,3
2011	31 503	23 669	7 834	16,4
2012	30 073	22 512	7 561	15,3

Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Ks. yllä olevaan taulukkoon liittyvä alaviite.²⁷

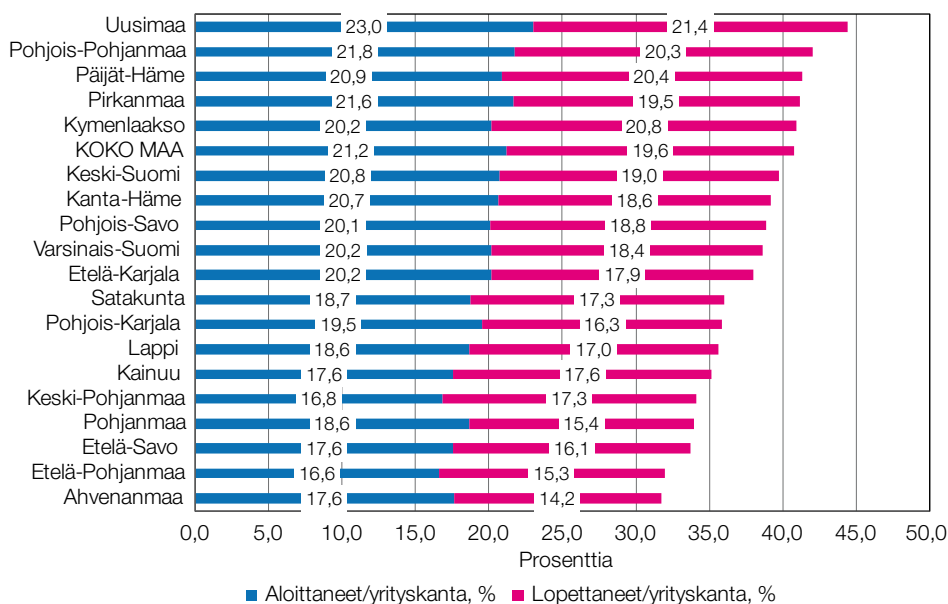
27 Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tilastoissa yritys merkitään aloittaneeksi silloin, kun siitä tulee arvonlisäverovelvollinen tai työnantaja. Yritys kirjautuu tilastoon aloittaneeksi myös yhtiöittämisen tai fuusion seurauksena tai toiminimuotoisen yrityksen muuttuessa yhtiömuotoiseksi, jolloin se saa uuden yritystunnuksen. Yritys katsotaan lopettaneeksi, kun se lakkaa toimimasta sekä työnantajana että arvonlisäverovelvollisena, ja vanha yritystunnuksen lopetetaan. Toimintansa lopettaneeksi yritys voidaan katsoa myös silloin, kun se sulautuu toiseen yritykseen. Yli 18 kuukauden toimimattomuuden jälkeen aktivoituva yritys määritetään uudestaan aloittaneeksi ja edeltävä lopetustieto jää voimaan. Mikäli lopettaneeksi merkitty yritys aktivoituu ennen 18 kuukauden ajan täyttymistä, lopetustieto kumotaan ja yritys katsotaan toimivaksi koko ajanjaksolla.

Yrityskannan vaihtuvuus eri toimialoilla: tammikuu 2010-kesäkuu 2012 (pl. alkutuotanto), prosenttia

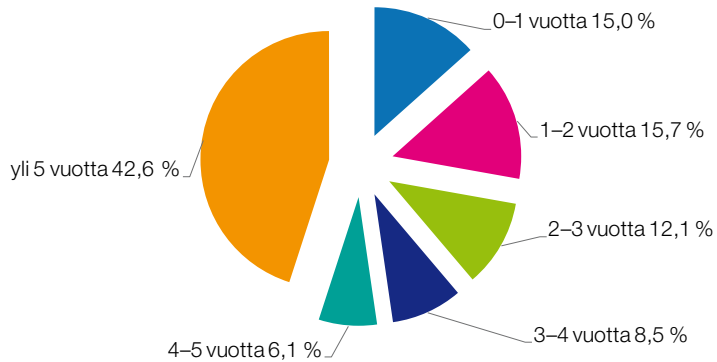
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yrityskannan vaihtuvuus maakunnittain (pl. alkutuotanto) 2010-12, prosenttia

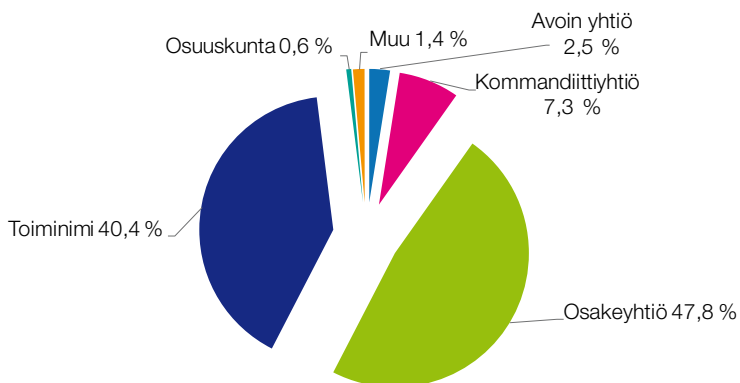
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Vuonna 2011 toimintansa lopettaneet yritykset toiminta-ajan mukaan, prosenttia yrityksistä

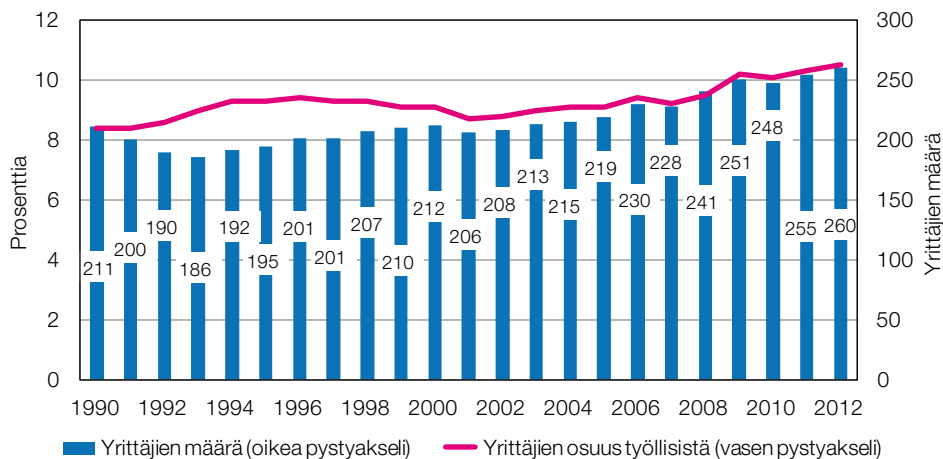
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yritykset Suomessa oikeudellisen muodon mukaan 2012 (pl. alkutuotanto)

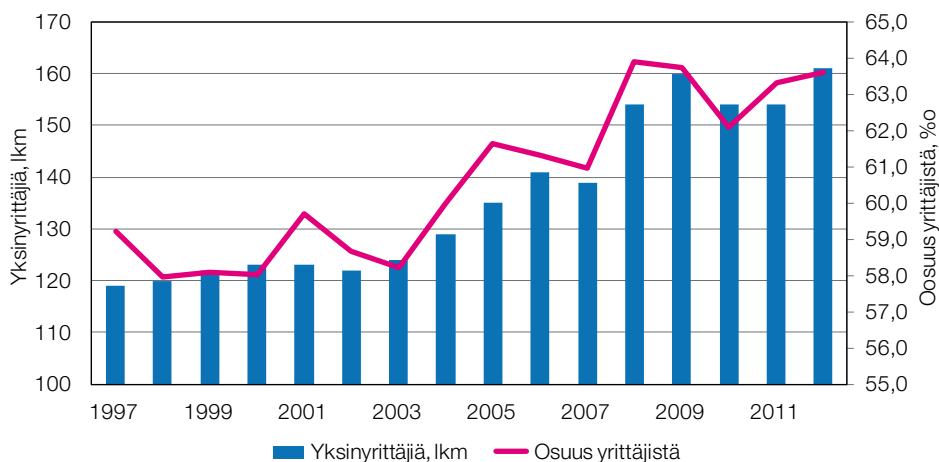
Lähde: Yritys- ja toimipaikkarekisteri, Tilastokeskus

Yrittäjien määrä (pl. alkutuotanto ja avustavat perheenjäsenet) ja osuus työllisistä 1990–2012

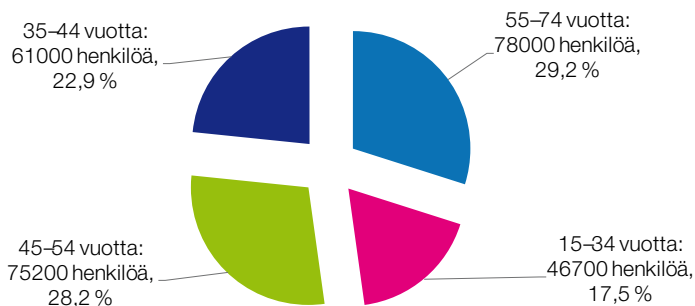
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Yksinyrittäjien määrä (pl. alkutuotanto ja avustavat perheenjäsenet) ja osuus kaikista yrittäjistä 1997–2012

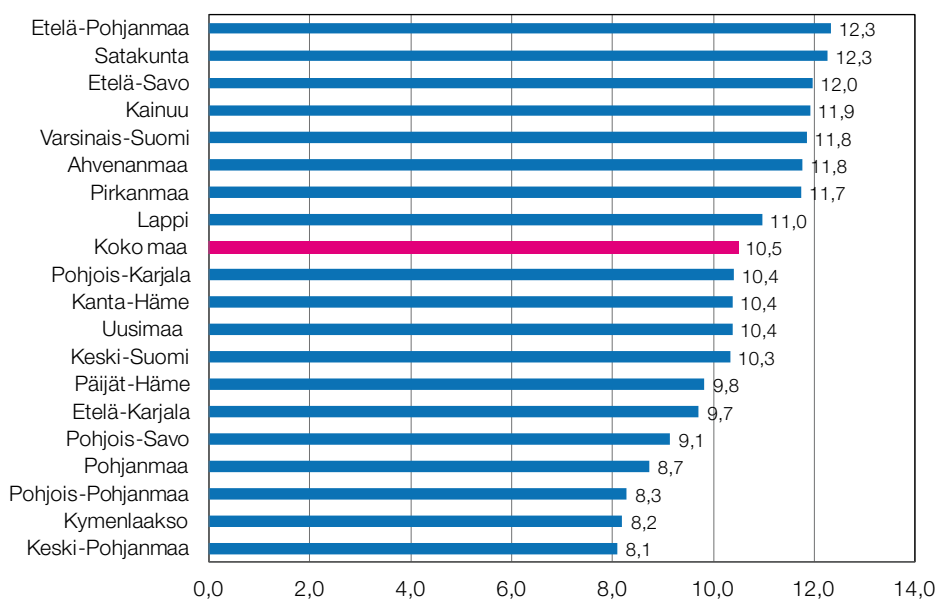
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Yrittäjien määrä ja osuus ikäryhmittäin ilman avustavia perheenjäseniä (pl. alkutuotanto) 2012

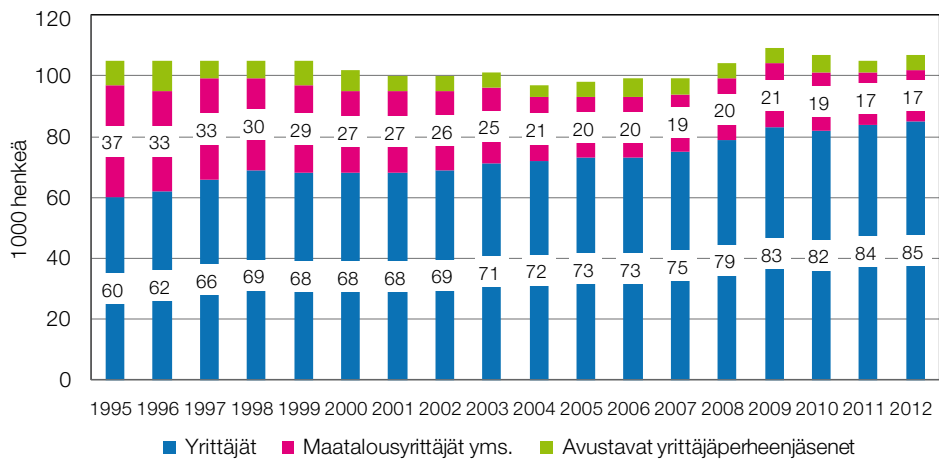
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Yrittäjien (pl. alkutuotanto) osuus työllisistä maakunnittain 2012, prosenttia

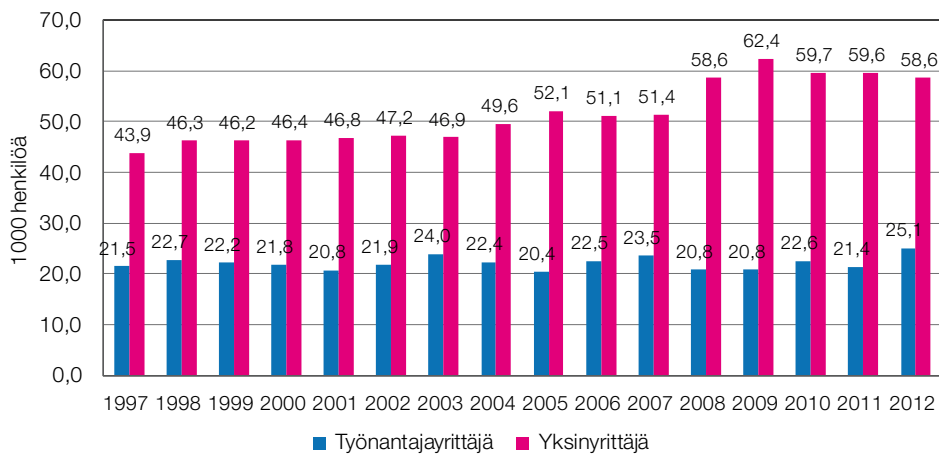
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Naisyrittäjien kokonaismäärä jaettuna yrittäjiin, maatalousyrittäjiin ja avustaviin yrittäjäperheenjäseniin 1995–2012, 1000 henkilöä

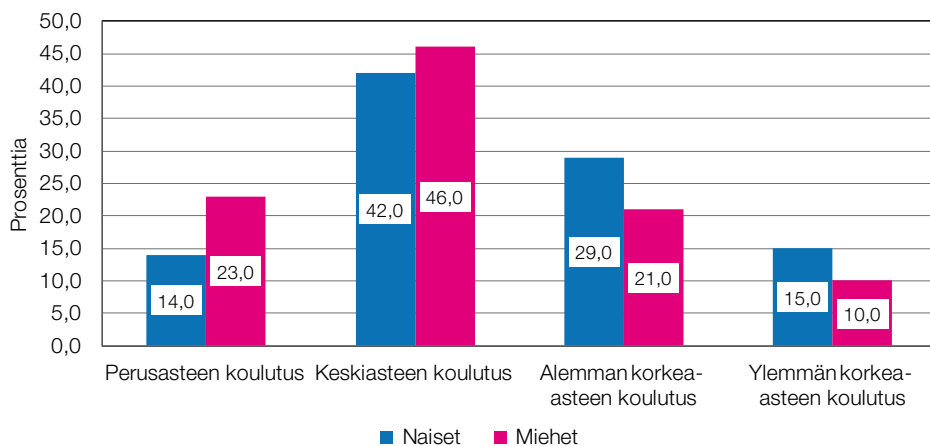
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Naisten työnantaja- ja yksinyrittäjien määrän kehitys 1997–2012, 1000 henkilöä

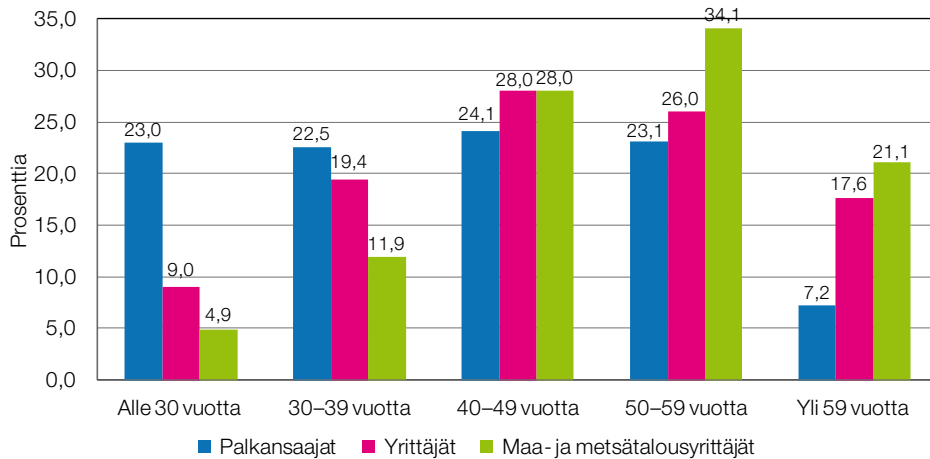
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Nais- ja miesyrittäjien koulutustaso (pl. alkutuotanto) 2011

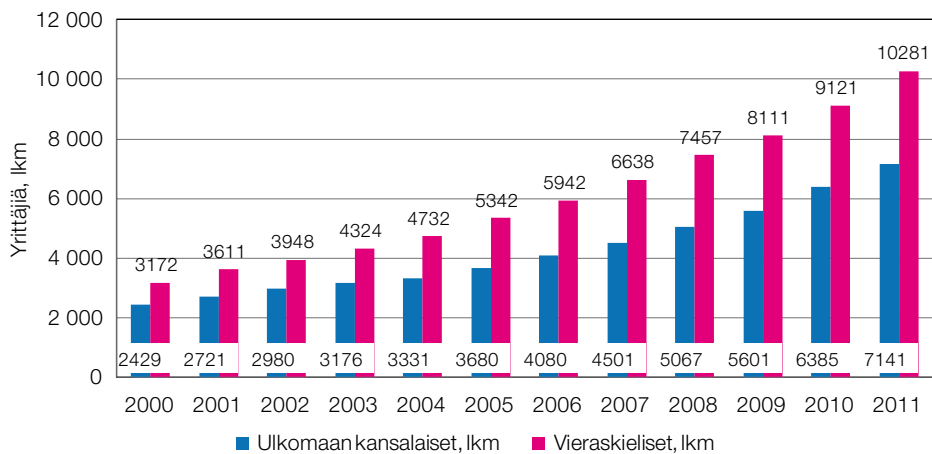
Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Palkansaajien, yrittäjien sekä maa- ja metsätalousyrittäjien ikäjakauma 2012, prosenttia

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Ulkomaalaistaustaiset yrittäjät kansalaisuuden ja kielen mukaan 2000–2011

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Kasvuyrityksiä koskevia tilastotietoja

Seppo Kangaspunta

työ- ja elinkeinoministeriö, tieto-osasto

Seuraavat yritysten kasvua erittelevät kuvat ja taulukot perustuvat pääosin Tilastokeskuksen kasvutietokantaan.²⁸ Tietokannan avulla voidaan eritellä kauden alussa vähintään kolme henkeä työllistäneiden yritysten lukumäärä-, henkilöstö-, liikevaihto-, jalostusarvo- yms. tietoja yritysten kasvunopeuden mukaan kolmelta kaudella 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011. Useimpia tietoja voidaan eritellä toimialoittain ja ELY-keskusalueittain. Pääpaino tarkastelussa on kasvuyrityksissä, mutta kasvutietokannan avulla yritysten kasvua voidaan tarkastella myös väljempien kriteerien pohjalta. Kasvuyrityksiä voidaan verrata muihin vähintään kolme tai kymmenen henkeä työllistäneisiin ja esim. alle 10 % tai vähintään 10 %, mutta alle 20 % kasvaneisiin yrityksiin. Kasvuyrityksiä koskevien tietojen suhteuttamiseksi paremmin yrityskehityksen kokonaisuuteen kuviin sisältyy usein tietoja myös kaikista Yritystietorekisterin yrityksistä.

28 Osa tietokannasta on avoimesti käytettävissä: <http://www2.toimialaonline.fi/>.

Kuvissa ja taulukoissa käytettyjä käsitteitä

Aloittanut yritys. Yritys, joka ei ollut Tilastokeskuksen yritysrekisterissä kauden 1. vuonna, mutta oli siellä kauden viimeisenä vuonna.

Lopettanut yritys. Yritys, joka oli yritysrekisterissä kauden 1. vuonna, mutta ei enää viimeisenä vuonna.

Jatkanut yritys. Yritys, joka oli yritysrekisterissä kauden 1. ja viimeisenä vuonna.

Kasvutietokannan yritykset. Jatkaneet, kauden 1. vuonna vähintään kolme henkeä työllistäneet yritykset pois lukien toimialat Maatalous, metsätalous ja kalatalous, Rahoitus- ja vakuutustoiminta, Julkinen hallinto ja maanpuolustus ja pakollinen sosiaalivakuutustoiminta, Koulutus.

Muut yritykset. Kauden alussa alle kolme henkeä työllistäneet jatkaneet yritykset kasvutietokannan toimialoilta sekä kaikki jatkaneet yritykset toimialoilla, jotka eivät sisälly kasvutietokantaan.

Kasvuyritys. Yritys, jonka henkilöstö oli kauden 1. vuonna vähintään 10 ja henkilöstö kasvoi kaudella keskimäärin vähintään 20 % vuodessa

Kasvunopeusprosentti tarkoittaa keskimääräistä vuotuista henkilöstön kasvuprosenttia kaudella.

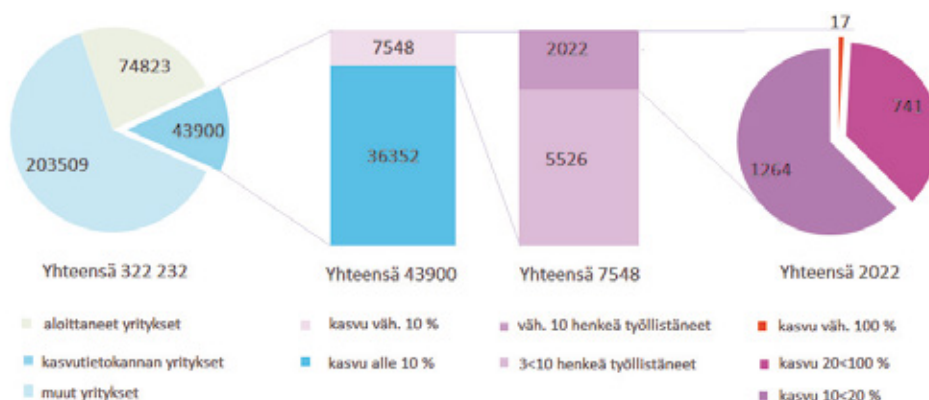
Ulkomaalaisomisteinen yritys. Yritys, jonka omistuksesta tai äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti yhden ulkomaisen tahon hallussa.

HUOM! Kun kuvia ja taulukoita tarkastellaan ja verrataan niitä tilasto-osan muihin kuviin, on syytä olla tarkkana mitä yritysjoukkoa kyseiset tiedot koskevat. Toisin sanoen, missä määrin niissä tarkastellaan kaikkia Yritysrekisterin yrityksiä ja missä määrin vain sen osaa: ovatko mukana kaikki toimialat vai vain osa toimialoista, ovatko mukana kaiken kokoiset yritykset vai ainoastaan esim. vähintään kolme henkeä työllistäneet yritykset. On myös syytä huomata, että kasvuyritystarkastelun yhteydessä käytetty, tarkastelukaudella aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten laskentatapa eroaa tavasta, jolla aloittaneet ja lopettaneet yritykset normaalisti lasketaan.

Kasvuyritysten lukumäärä

Kauden 2008–2011 lopussa oli 322 232 yritystä. Näistä oli kauden alussa vähintään kolme henkeä työllistäneitä kasvutietokantaan sisältyviä yrityksiä 43 900 kpl (13,6 %). Näistä valtaosan keskimääräinen henkilöstön vuosikasvu kaudella oli alle 10 %. Yrityksiä, jotka kasvoivat keskimäärin vähintään 10 % vuodessa, oli 7 548 kpl (2,3 % Yritysrekisterin yrityksistä). Näistä puolestaan 2 022 oli sellaisia, jotka työllistivät kauden alussa vähintään kymmenen henkeä (0,63 % Yritysrekisterin yrityksistä). Kasvuyrityksiä oli 758 kpl, mikä on 0,24 % Yritysrekisterin yrityksistä. Näistä 17 oli sellaisia, joiden keskimääräinen kasvu oli kaudella vähintään 100 % vuodessa.²⁹

Kuva 1. Yritysrekisterin yritysten lukumäärä ja kasvutietokannan yritysten lukumäärän erittely yritysten kasvunopeuden ja henkilöstön kokoluokan perusteella kauden 2008–2011 lopussa.

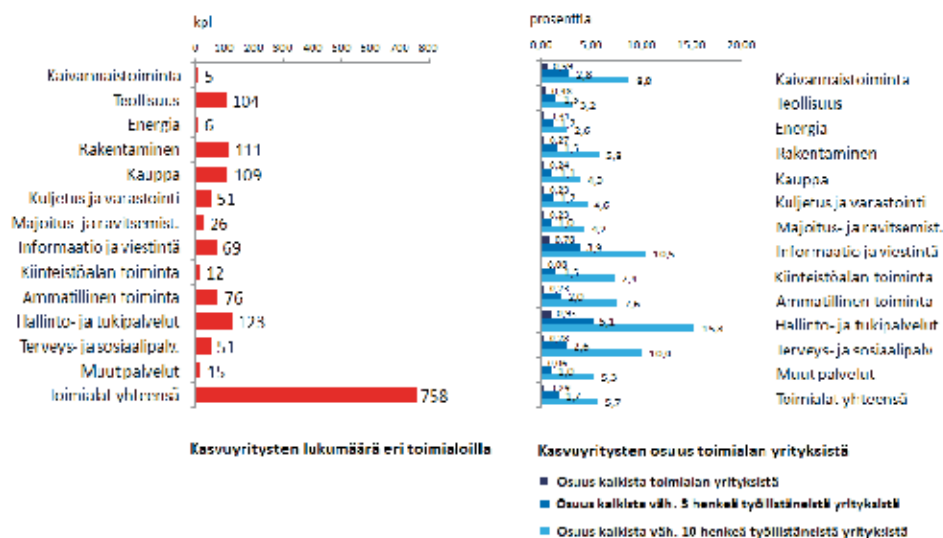

Noin 59 % kasvuyrityksistä keskittyi kaudella 2008–2011 neljälle toimialalle, jotka ovat Hallinto- ja tukipalvelut, Rakentaminen, Kauppa ja Teollisuus. Suhteellisesti eniten kasvuyrityksiä oli toimialoilla Hallinto- ja tukipalvelut (0,93 % kaikista toimialan yrityksistä, 5,1 % vähintään kolme henkeä työllistäneistä yrityksistä ja 15,3 % vähintään 10 henkeä työllistäneistä toimialan yrityksistä), Informaatio- ja viestintä (0,78 %, 3,9 % ja 10,5 %) ja Kaivannaistoiminta (0,59 %, 2,8 % ja 8,8 %). (Kuva 2).

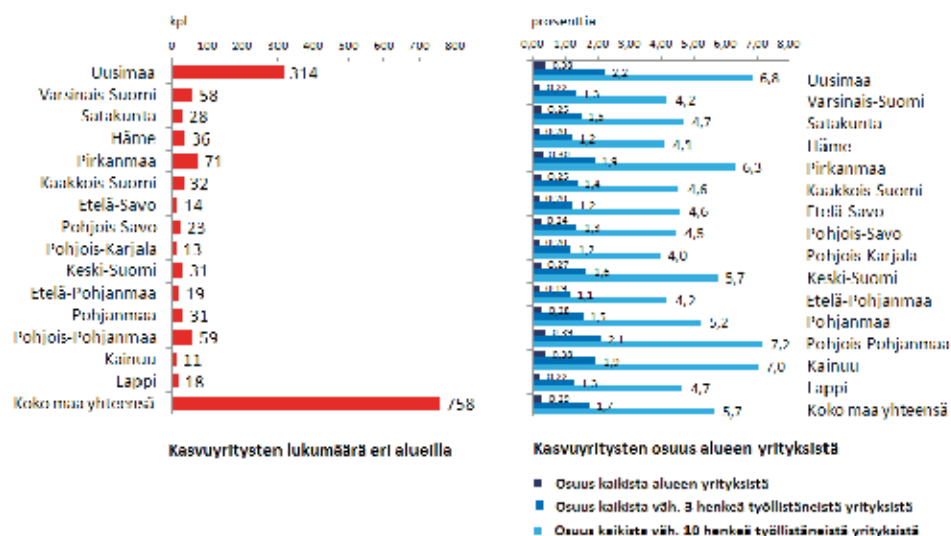
Kasvuyrityksiä oli Uudellamaalla 314 kpl, mikä on noin 41 % kaikista kasvuyrityksistä. Pirkanmaalla kasvuyrityksiä oli 71 kpl (9 %), Pohjois-Pohjanmaalla 59 kpl (vajaat 8 %) ja Varsinais-Suomessa 58 kpl (vajaat 8 %). Muilla alueilla kasvuyrityksiä oli 11 Kainuussa ja 36 kpl Hämeessä. Kasvuyritysten osuus alueen yrityksistä oli keskimääräistä suurempi Pohjois-Pohjanmaalla, Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Kainuussa. (Kuva 3.)

²⁹ Kasvutietokannan mukaan Suomessa oli kasvukaudella 2008 - 011 liikevaihdon kasvun perusteella määriteltyjä kasvuyrityksiä (henkilöstö kasvukauden alussa vähintään 10 ja liikevaihdon keskimääräinen vuosikasvu vähintään 20 %) yhteensä 1004 kpl. Näistä 50 oli sellaisia, joiden kasvu oli vähintään 100 %.

Kuva 2. Kasvuyritysten lukumäärä ja osuus yrityksistä toimialoittain kauden 2008–2011 lopussa.

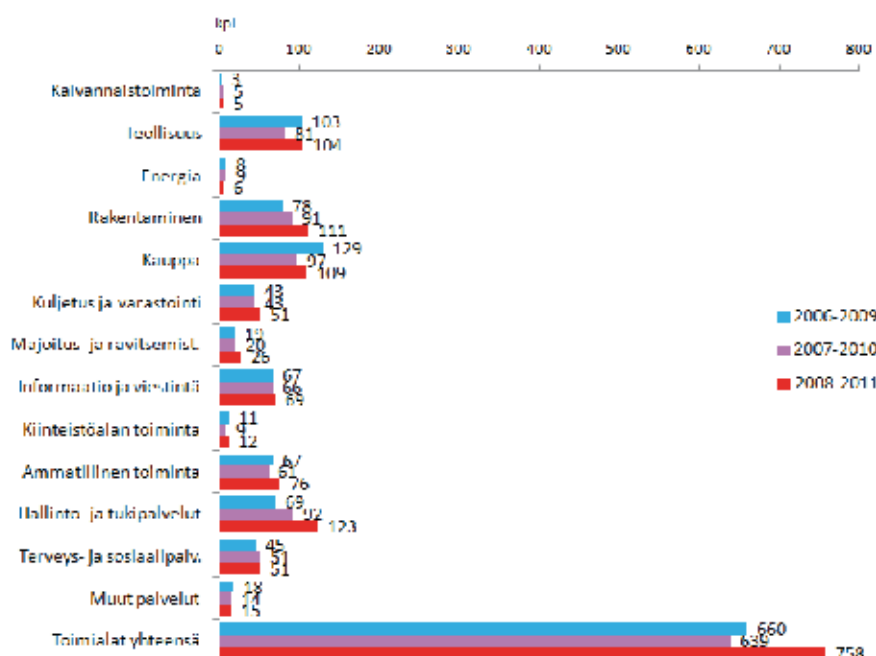
Kuva 3. Kasvuyritysten lukumäärä ja osuus yrityksistä ELY-keskusalueittain³⁰ kauden 2008–2011 lopussa.

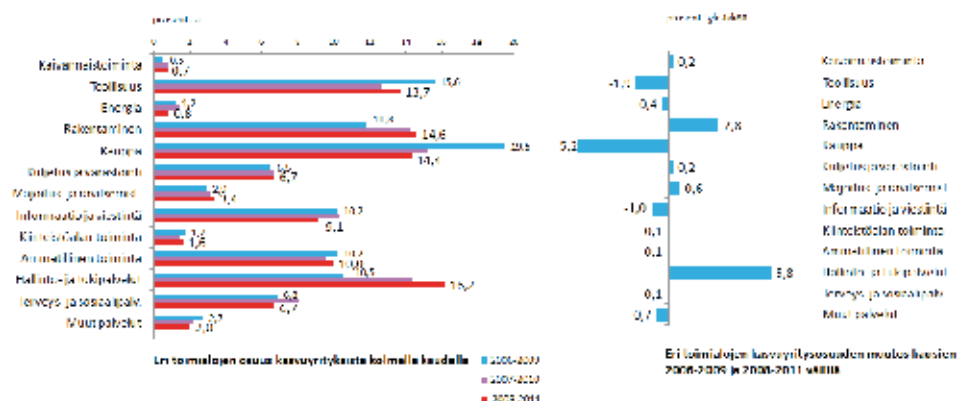
³⁰ Yrityksen kohdistaminen alueille ei ole ongelmattonta, koska yrityksellä voi olla useita toimipaikkoja eri alueille. Tässä yksitoimipaikkainen yritys on sijoitettu ELY-keskukseen sijaintikunnan perusteella. Monitoimipaikkainen yritys on sijoitettu siihen ELY-keskukseen, jossa yrityksellä on eniten henkilöstöä.

Kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välisenä aikana kasvuyritysten lukumäärä lisääntyi noin sadalla yrityksellä. Toimialojen Hallinto- ja tukipalvelut ja Rakentaminen osuudet kasvuyrityksistä kasvoivat ja erityisesti kaupan ja teollisuuden toimialojen osuudet pienenivät (Kuva 4a ja 4b).

Kuva 4a. Kasvuyritysten lukumäärä toimialoittain kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011.

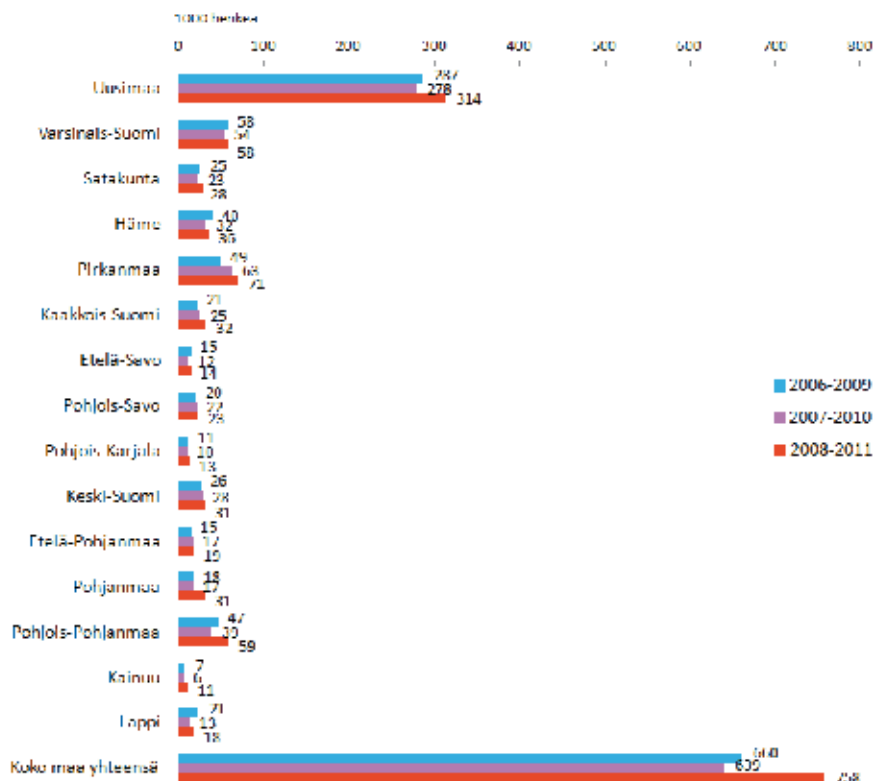

Kuva 4b. Eri toimialojen osuudet kasvuyrityksistä kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011 sekä osuuden muutos kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä.

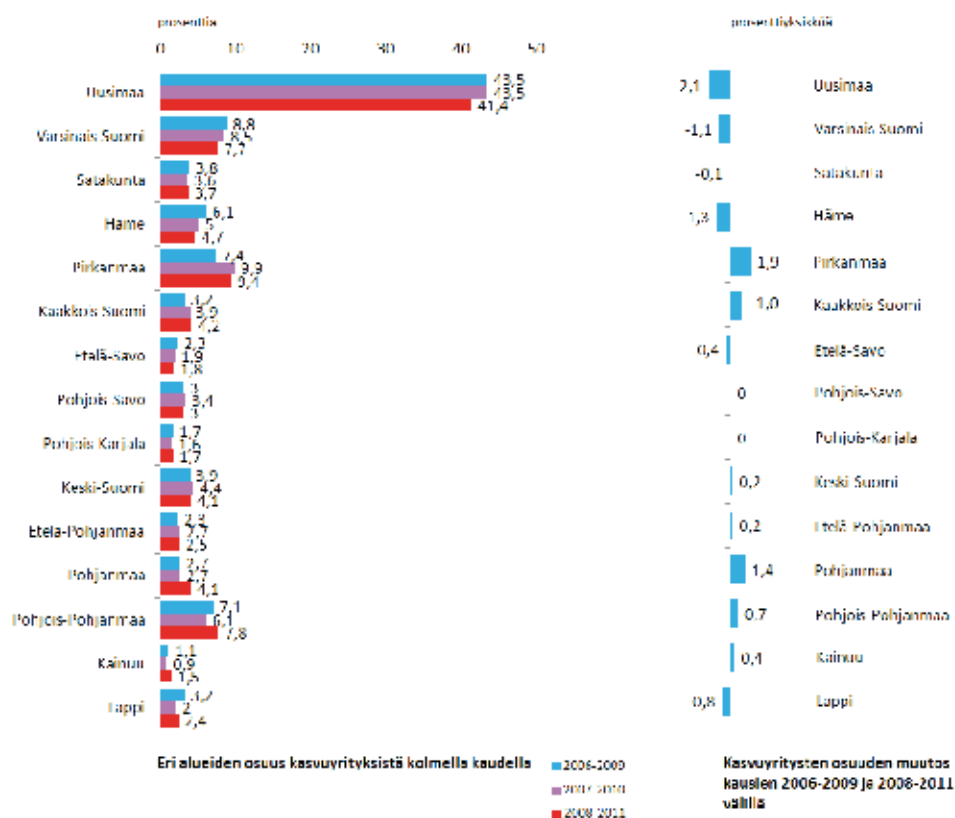

Muutokset alueiden kasvuyritysosuuksissa eivät olleet suuria. Osuuttaan lisäsivät eniten Pirkanmaa (1,9 %-yksikköä/22 yritystä) ja Pohjanmaa (1,4 %-yksikköä/13 yritystä). Uudenmaan osuus pieneni 2,1 prosenttiyksiköllä, vaikka siellä kasvuyritysten lukumäärä lisäytyi määrällisesti eniten eli 27:llä yrityksellä (Kuva 5a ja 5b).

Kuva 5a. Kasvuyritysten lukumäärä ELY-keskusalueittain kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011.

Kuva 5b. Eri alueiden osuudet kasvuyrityksistä kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011 sekä osuuden muutos kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä.

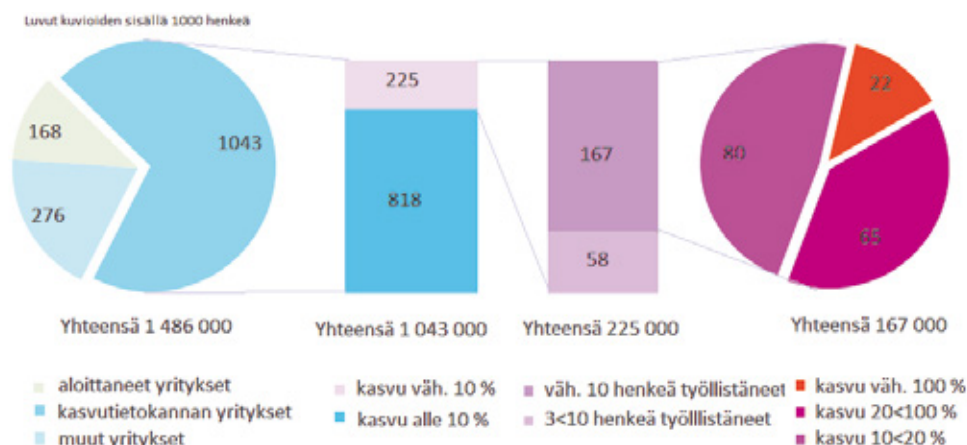

Kasvuyritysten henkilöstö³¹

Kauden 2008–2011 lopussa Yritysrekisterin kaikkien yritysten henkilöstö oli 1,486 miljoonaa. Kauden alussa kasvurekisteriin kuuluneiden, vähintään kolme henkeä työllistäneiden yritysten osuus oli siitä noin 1,04 miljoonaa (70,2 %). Tästä valtaosa eli 818 000 oli yrityksissä, jotka kasvoivat kaudella keskimäärin alle 10 % vuodessa. Yli 10 % vuodessa kasvaneiden yritysten henkilöstö oli 225 000 (15,4 % Yritysrekisterin yritysten henkilöstöstä). Tästä puolestaan 167 000 oli yrityksissä, jotka työllistivät kauden alussa vähintään 10 henkeä. Varsinaisten kasvuyritysten henkilöstö oli 87 000 henkeä, mikä on noin 5,9 % Yritysrekisterin yritysten henkilöstöstä. Kaikkein nopeimmin kasvaneiden yritysten yhteenlaskettu henkilöstö oli 22 000 (1,5 % Yritysrekisterin yritystenhenkilöstöstä).

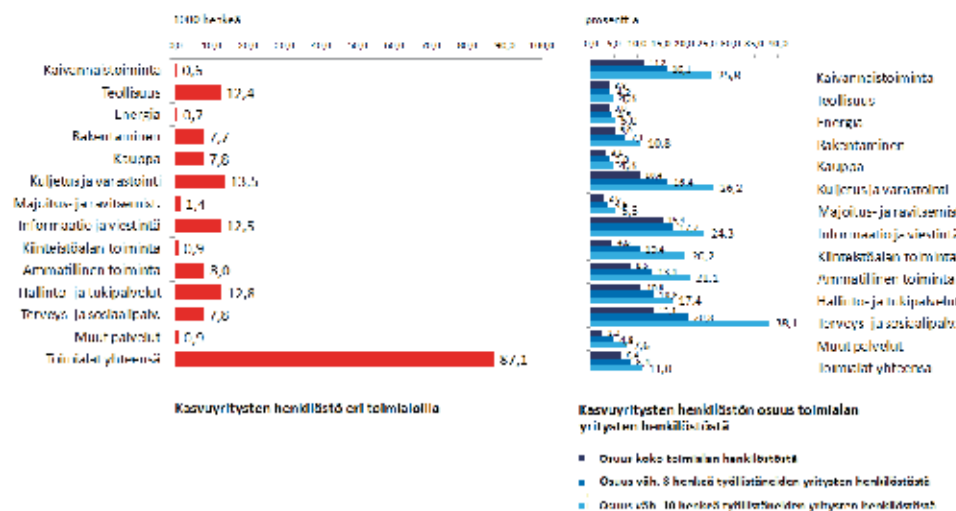
31 Aineistossa henkilöstömäärä on muunnettu kokovuosityöllisiksi. Esim. puolipäiväinen työntekijä vastaa puolta henkilöä ja kaksi puolivuotista työntekijää ja vastaa yhtä kokovuosityöllistä.

Kuva 6. Yritysrekisterin yritysten henkilöstön kokonaismäärä ja kasvutietokannan yritysten henkilöstön kokonaismääränerittely yritysten kasvunopeuden ja henkilöstön kokoluokan perusteella kauden 2008–2011 lopussa.

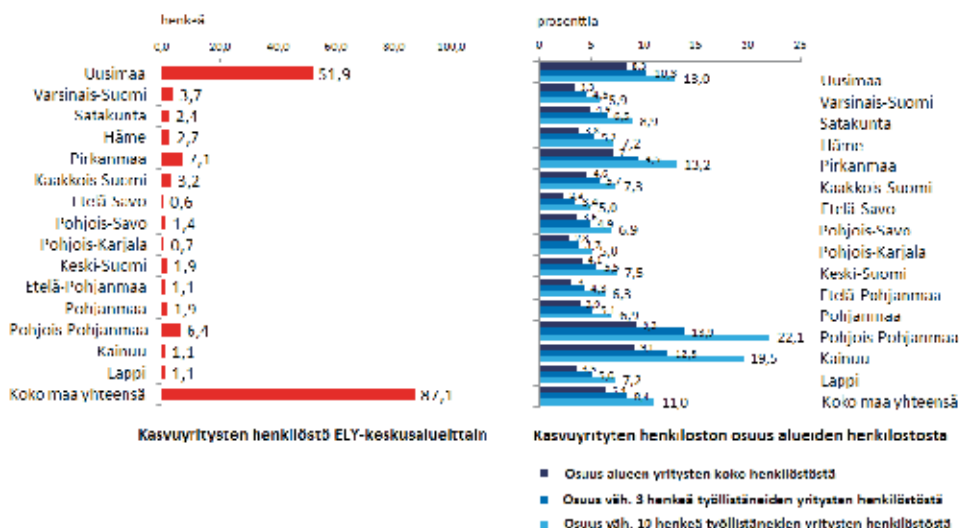
Kasvuyritysten henkilöstöstä niukasti yli puolet (51 %) oli kauden 2008–2011 lopussa toimialoilla Kuljetus ja varastointi, Hallinto- ja tukipalvelut, Informaatio ja viestintä sekä Teollisuus. Näillä toimialoilla teollisuutta lukuun ottamatta kasvuyritysten henkilöstön osuus alan henkilöstöstä oli myös selvästi keskimääräistä suurempi. Osuus oli keskimääräistä suurempi erityisesti toimialalla Terveys- ja sosiaalipalvelut. Myös kaivannaistoiminnassa kasvuyritysten osuus alan henkilöstöstä oli selvästi keskimääräistä suurempi (Kuva 7).

Kuva 7. Kasvuyritysten henkilöstö toimialoittain ja sen osuus toimialan henkilöstöstä kauden 2008–2011 lopussa.

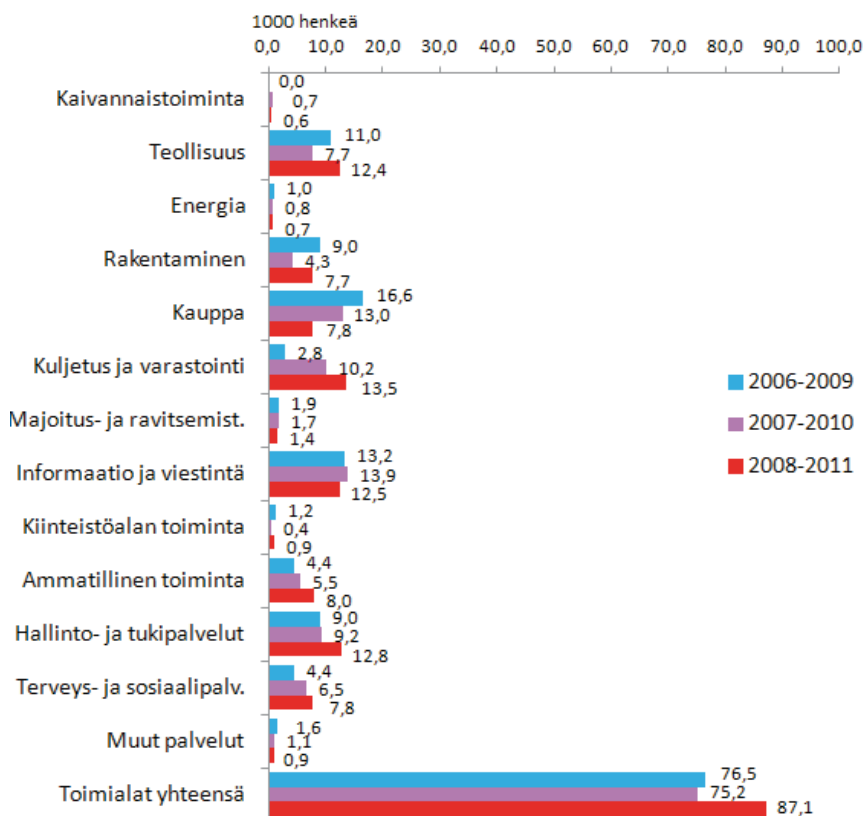
Noin 75 % kasvuyritysten henkilöstöstä työskenteli Uudellamaalla, Pirkanmaalla tai Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevilla yrityksillä. Uusmaalaisen kasvuyritysten henkilöstö (51 900) yksinään oli 60 prosenttia kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä. Kasvuyritysten osuus alueen henkilöstöstä oli näiden alueiden lisäksi keskimääräistä korkeampi myös Kainuussa (Kuva 8).

Kuva 8. Kasvuyritysten henkilöstö ELY-keskusalueittain ja sen osuus alueen henkilöstöstä kauden 2008–2011 lopussa.

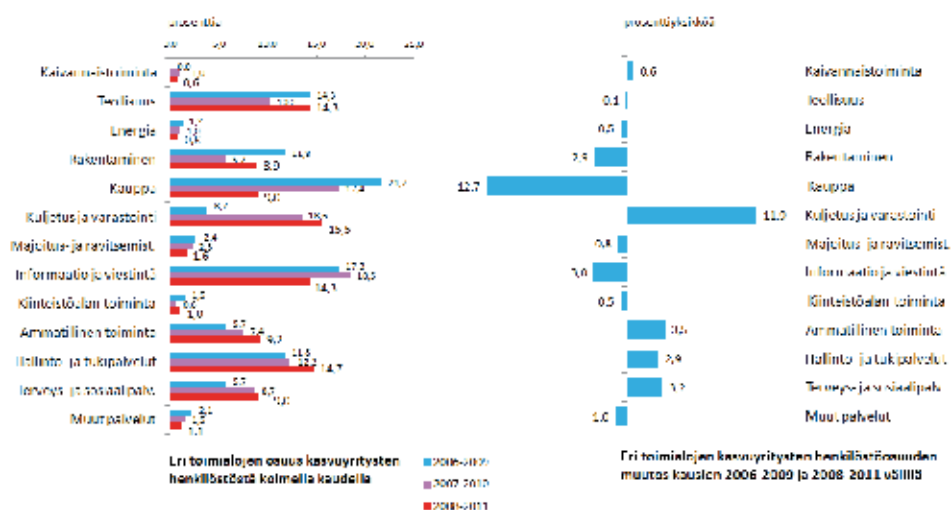

Kasvuyritysten henkilöstö kasvoi kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä 10 600 hengellä. Toimialoista henkilöstöosuuttaan lisäsi erityisesti toimiala Kuljetus ja varastointi. Kaupan alalla kasvuyritysten henkilöstö ja sen osuus kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä pienenivät voimakkaimmin (Kuva 9a ja 9b).

Kuva 9a. Kasvuyritysten henkilöstö toimialoittain kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011.

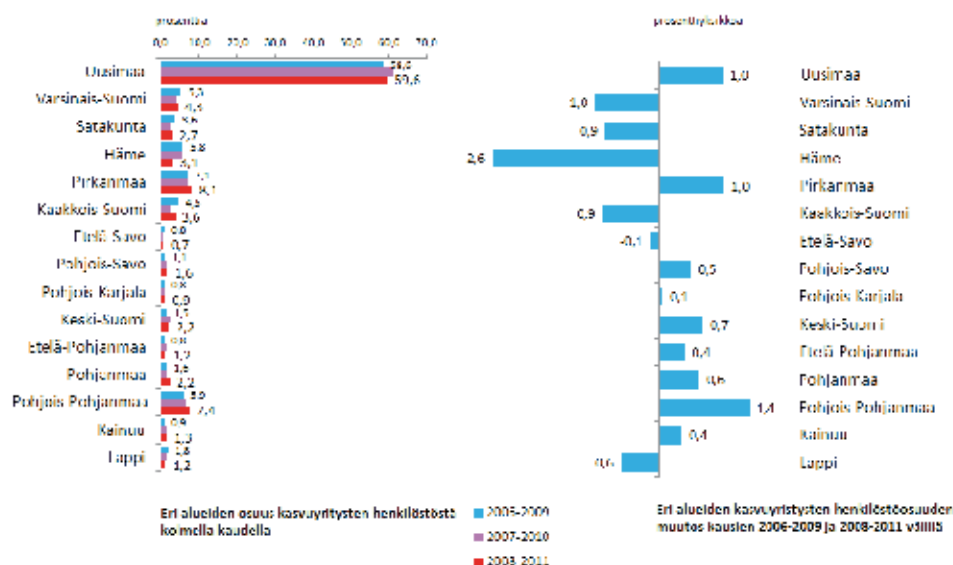

Kuva 9b. Eri toimialojen osuudet kasvuyritysten henkilöstöstä kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011 sekä osuuden muutos kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä.

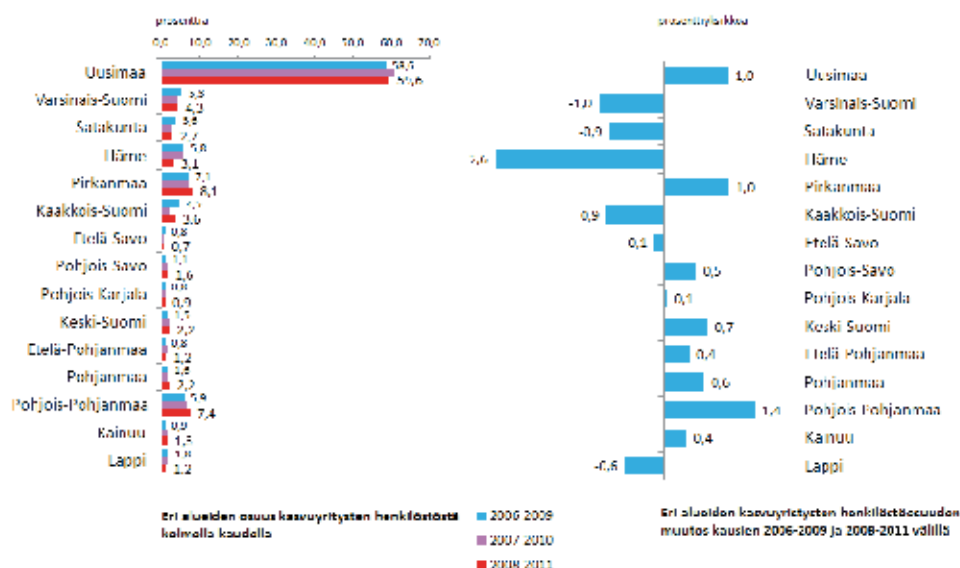

Henkilöstön lisäyksestä noin 67 % tapahtui Uudellamaalla. Eri alueiden osuudet kasvuyritysten henkilöstöstä muuttuivat kausien aikana verrattain vähän. Pohjois-Pohjanmaa kasvatti osuuttaan eniten (1,4 prosenttiyksikköä) ja Hämeen osuus pieneni eniten (-2,6 prosenttiyksikköä) (Kuva 10a ja 10b).

Kuva 10a. Kasvuyritysten henkilöstö ELY-keskusalueittain kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011.

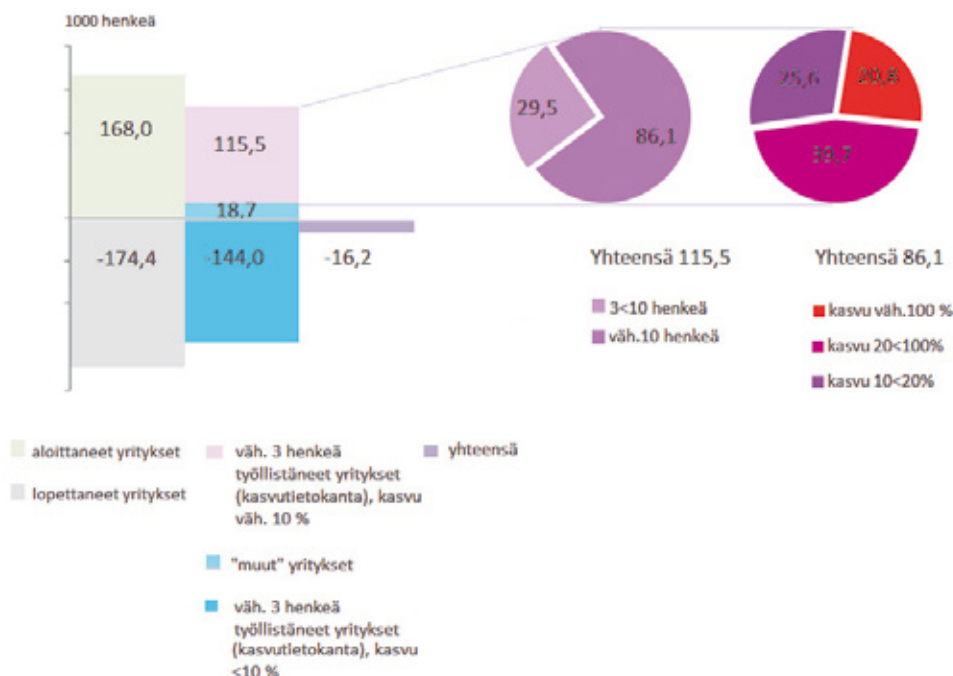

Kuva 10b. Eri alueiden osuudet kasvuyritysten henkilöstöstä kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011 sekä osuuden muutos kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä.

Yritysrekisterin yritysten henkilöstö pieneni kaudella 2008–2011 yhteensä 16 200 hengellä. Yritysrekisteristä poistuneiden yritysten henkilöstö oli 174 400. Kauden aikana rekisteriin ilmestyneiden yritysten henkilöstö oli kuusi tuhatta pienempi eli 168 000. Kauden alussa alle kolme henkeä työllistäneiden yritysten ja kasvutietokantaan kuulumattomien toimialojen henkilöstö kasvoi 18 700 hengellä. Kasvutietokannan yrityksissä, joiden kasvu oli kaudella keskimäärin alle 10 % vuodessa, henkilöstö väheni 144 000:lla. Niissä kasvutietokannan yrityksissä, jotka työllistivät kauden alussa vähintään kolme henkeä ja jotka kasvoivat kaudella keskimäärin vähintään 10 % vuodessa, henkilöstön määrä kasvoi 115 500. Valtaosa tästä lisäyksestä (86 100) tapahtui kauden alussa vähintään 10 henkeä työllistäneissä yrityksissä. Varsinaisten kasvuyritysten henkilöstö kasvoi 60 500 hengellä. Kaikkein nopeimmin kasvaneiden 17 yritysten henkilöstö lisääntyi 20 800 hengellä (Kuva 11).

Kuva 11. Yritysten henkilöstön kehityksen erittely kaudella 2008–2011.

Kuvasta 12 voidaan laskea, että kasvuyritysten henkilöstön kasvusta valtaosa (60,2 %) syntyi neljällä toimialalla, jotka olivat: Kuljetus ja varastointi (11 100 henkeä), Informaatio ja viestintä (8 700 henkeä), Teollisuus (8 400 henkeä) ja Hallinto- ja tukipalvelut (8 200 henkeä). Näiden toimialojen kasvuyritysten osuus toimialojen kaikkien yritysten henkilökunnan kasvusta oli välillä 7,1 – 9,6 %.

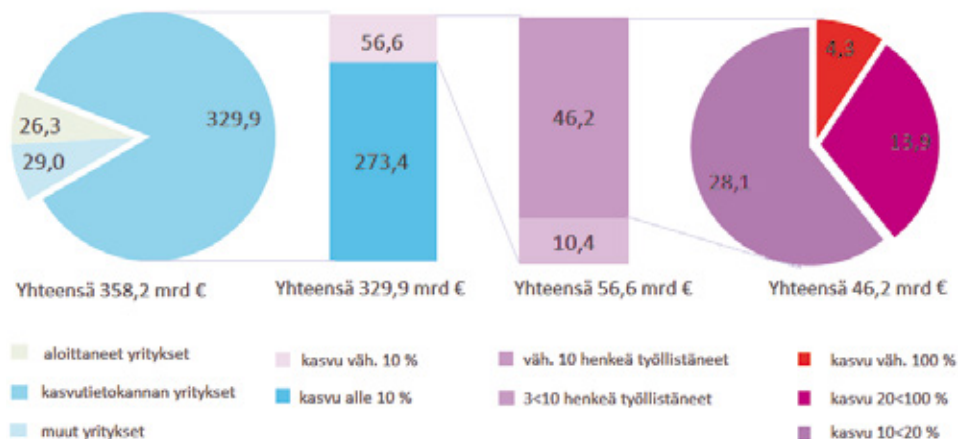
Kasvuyritysten osuus toimialojen yhteenlasketusta henkilöstön lisäyksestä oli 52,4 %. Osuus oli keskimääräistä suurempi toimialoilla Informaatio ja viestintä (73 %), Kuljetus ja varastointi (73,0 %), Kaivannaistoiminta (66,7 %), Terveys- ja sosiaalipalvelut (61,7 %) ja Teollisuus (56,0 %).

Uudellamaalla sijaitsevien kasvuyritysten henkilöstö kasvoi 37 000 hengellä, mikä on runsaat 61 % kaikkien kasvuyritysten henkilökunnan lisäyksestä. Kasvuyritysten osuus alueen yritysten henkilöstön lisäyksestä oli keskimääräistä suurempi Uudenmaan (60,9 %) lisäksi myös Pohjois-Pohjanmaalla (60,8 %), Pirkanmaalla (57,0 %) ja Kainuussa (54,5 %) (Kuva 13).

Kasvuyritysten liikevaihto

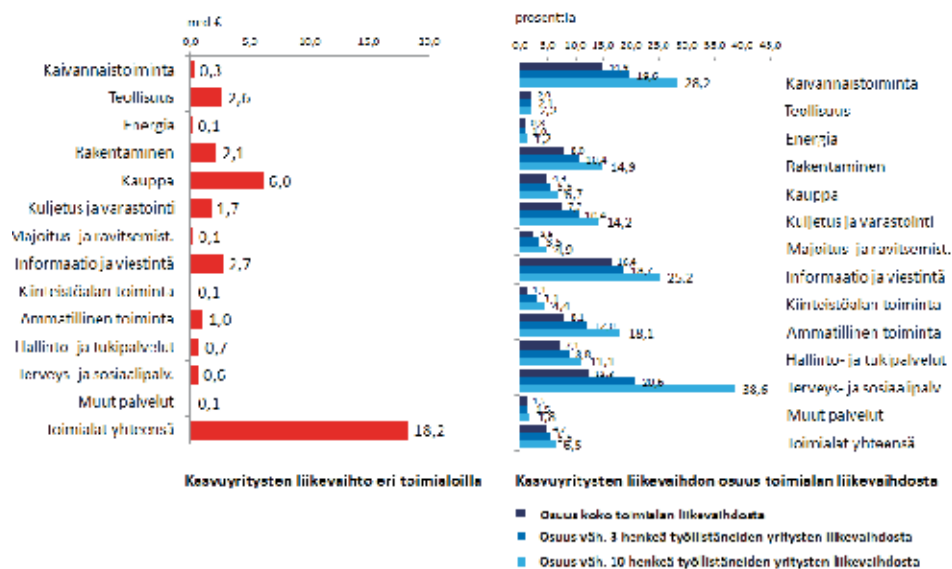
Kauden 2008–2011 lopussa Yritysrekisterin kaikkien yritysten liikevaihto oli yhteensä 358,2 miljardia euroa. Kasvurekisterissä olevien, kauden alussa vähintään kolme henkeä työllistäneiden yritysten osuus oli siitä 329,9 mrd. € (85,6 %). Tästä valtaosa (273,4 mrd. €) syntyi yrityksissä, jotka kasvoivat keskimäärin alle 10 % vuodessa. Vähintään 10 % vuodessa kasvaneiden yritysten liikevaihto oli 56,6 mrd. euroa (14,7 % Yritysrekisterin yritysten liikevaihdosta). Tästä puolestaan 46,2 mrd. syntyi yrityksissä, jotka työllistivät kauden alussa vähintään 10 henkeä. Varsinaisten kasvuyritysten liikevaihto oli 18,2 mrd. euroa, mikä on 4,7 % Yritysrekisterin yritysten liikevaihdosta. Kaikkein nopeimmin kasvaneiden yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 4,3 mrd. euroa (1,1 % Yritysrekisterin yritysten liikevaihdosta). (Kuva 14).

Kuva 14. Yritysrekisterin yritysten liikevaihto ja kasvutietokannan yritysten liikevaihdon erittely kauden 2008–2011 lopussa yritysten kasvunopeuden ja henkilöstön kokoluokan perusteella.

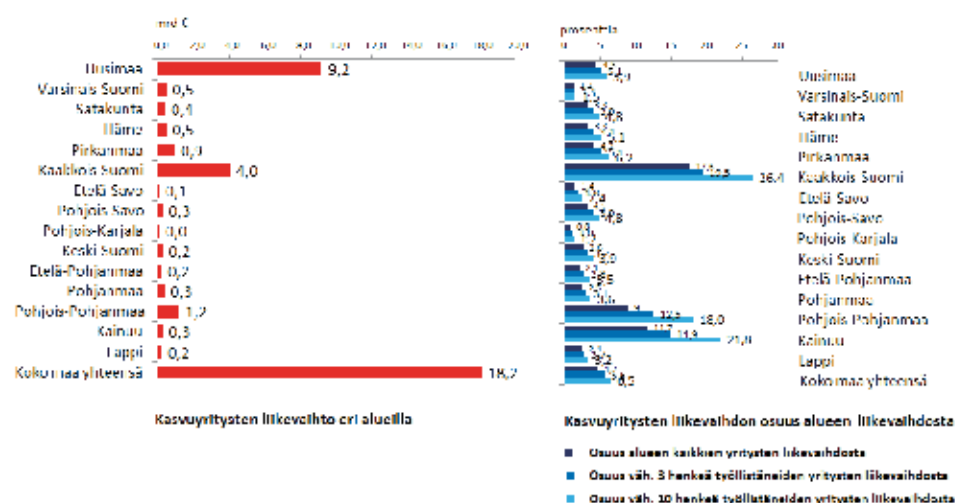
Kaupan alan kasvuyritysten liikevaihto 6 mrd. euroa kaudella 2008–2011 vastasi kolmannesta (33 %) kaikkien kasvuyritysten liikevaihdosta. Kaupan, Informaatio- ja viestintäalan sekä teollisuuden yhteenlaskettu liikevaihto oli siitä 62 %. Kasvuyritysten osuus alan liikevaihdosta oli erityisen suuri toimialoilla Terveys- ja sosiaalipalvelut, Kaivannaistoiminta ja Informaatio ja viestintä. Myös toimialoilla Ammatillinen toiminta, Rakentaminen ja Kuljetus- ja varastointi osuudet olivat selvästi keskimääräistä suuremmat. (Kuva 15).

Kuva 15. Kasvuyritysten liikevaihto toimialoittain ja osuus toimialan liikevaihdosta kauden 2008–2011 lopussa.

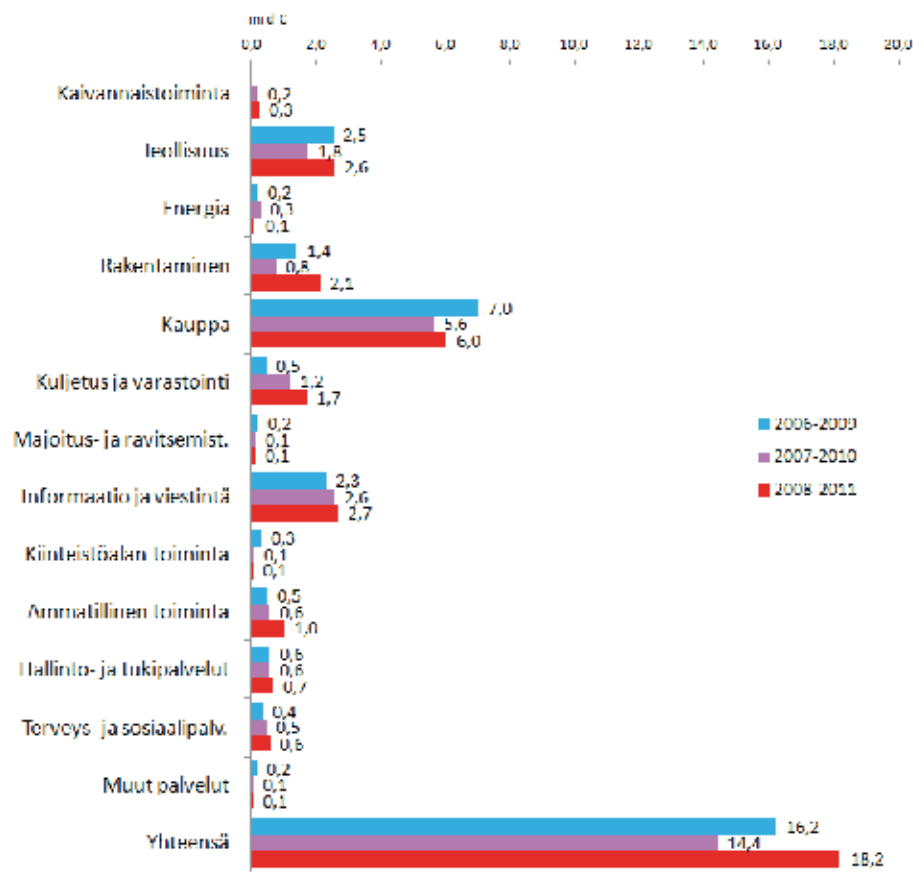
Uudenmaan kasvuyritysten liikevaihto oli 9,2 mrd. euroa, mikä on puolet kaikkien kasvuyritysten liikevaihdosta. Kasvuyritysten liikevaihdon osuus alueen yritysten liikevaihdosta oli suurin Kaakkois-Suomessa. Osuus oli keskimääräistä suurempi myös Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla (Kuva 16).

Kuva 16. Kasvuyritysten liikevaihto ELY-keskusalueittain ja osuus alueen liikevaihdosta kauden 2008–2011 lopussa.

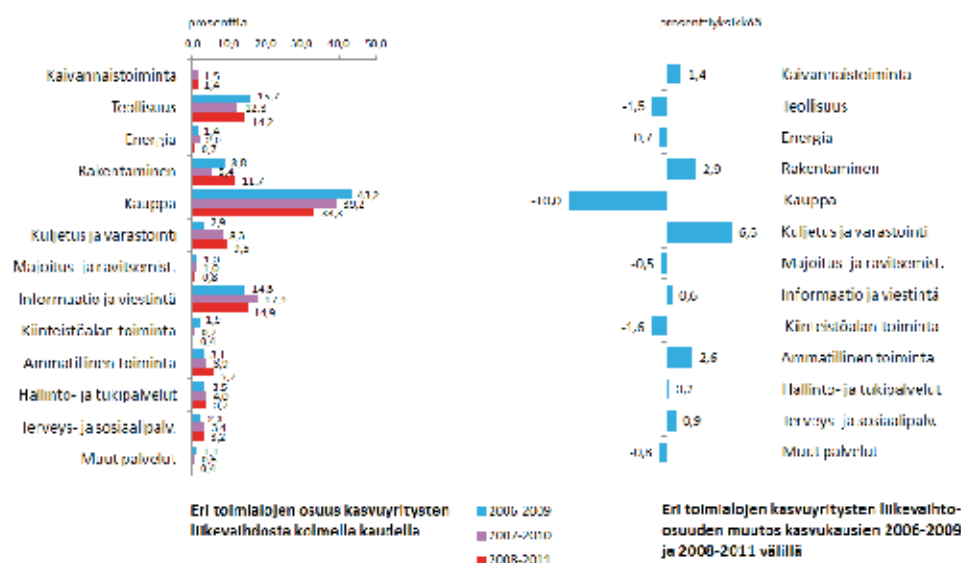

Kasvuyritysten yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välisenä aikana noin kahdella miljardilla eurolla. Liikevaihto kasvoi eniten toimialalla Kuljetus ja varastointi (1,2 mrd. euroa). Toimialan osuus kasvuyritysten liikevaihdosta kasvoi 2,9 prosentista 9,5 prosenttiin. Kaupan alan kasvuyritysten liikevaihto oli kaudella 2008–2011 noin kolmannes kaikkien kasvuyritysten liikevaihdosta. Alan liikevaihto kuitenkin pieneni kauteen 2006–2009 verrattuna miljardilla eurolla ja liikevaihto-osuus noin kymmenellä prosenttiyksiköllä. (Kuva 17a ja 17b).

Kuva 17a. Kasvuyritysten liikevaihto toimialoittain kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011.

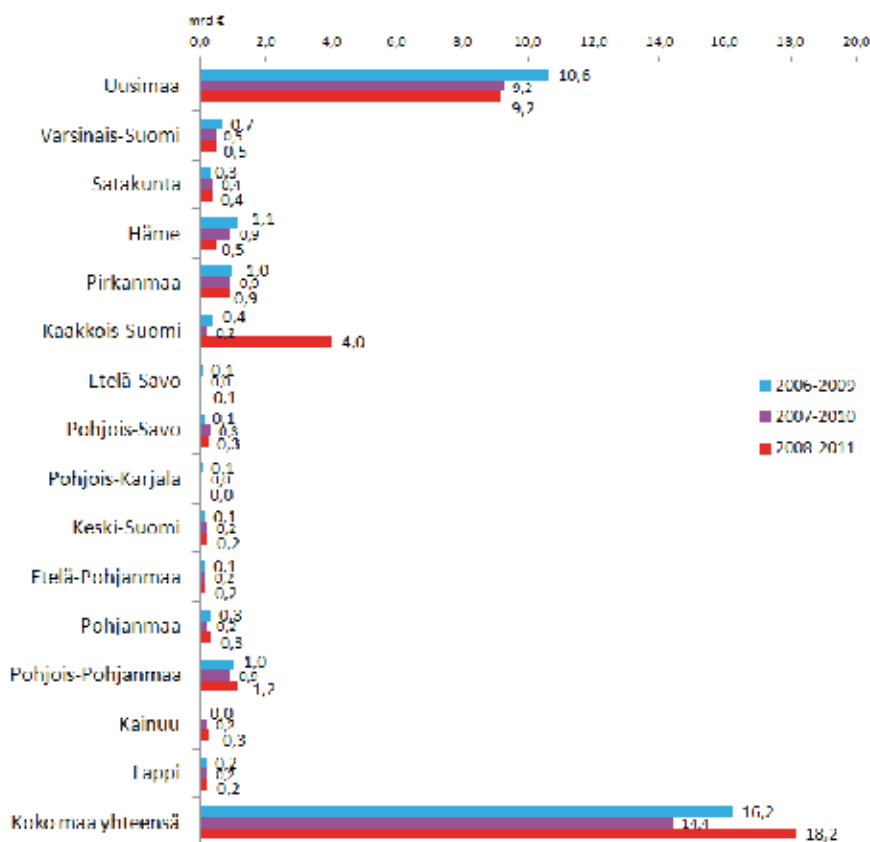

Kuva 17b. Eri toimialojen osuudet kasvuyritysten liikevaihdosta kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011 sekä osuuden muutos kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä.

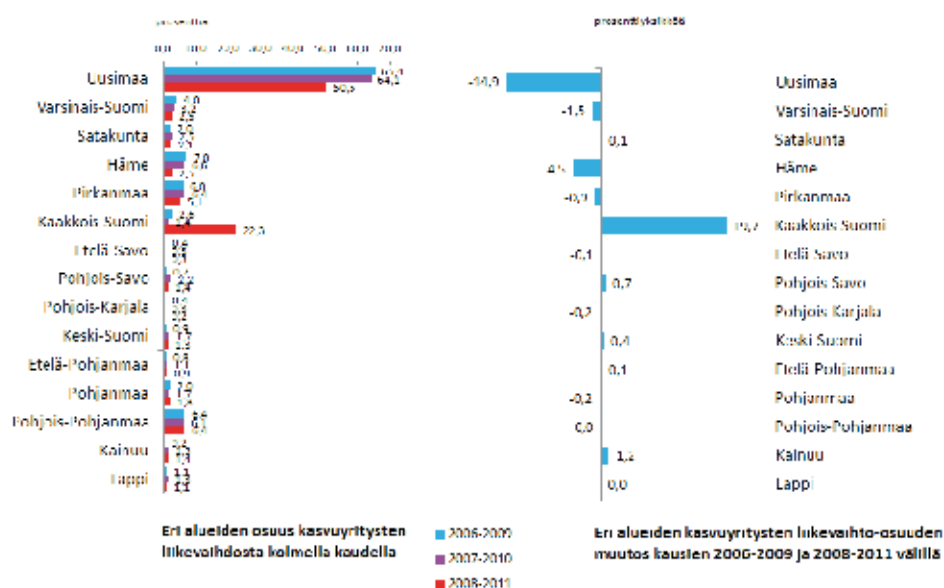

Uudenmaan kasvuyritysten liikevaihto oli kaikilla kolmella kaudella yli puolet kaikkien kasvuyritysten liikevaihdosta. Kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä sen osuus kuitenkin pieneni vajaalla 15 prosenttiyksiköllä. Kaakkois-Suomen osuus kasvoi vastaavasti lähes 20 prosenttiyksiköllä. (Kuva 18a ja 18b).

Kuva 18a. Kasvuyritysten liikevaihto ELY-keskusalueittain kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011.

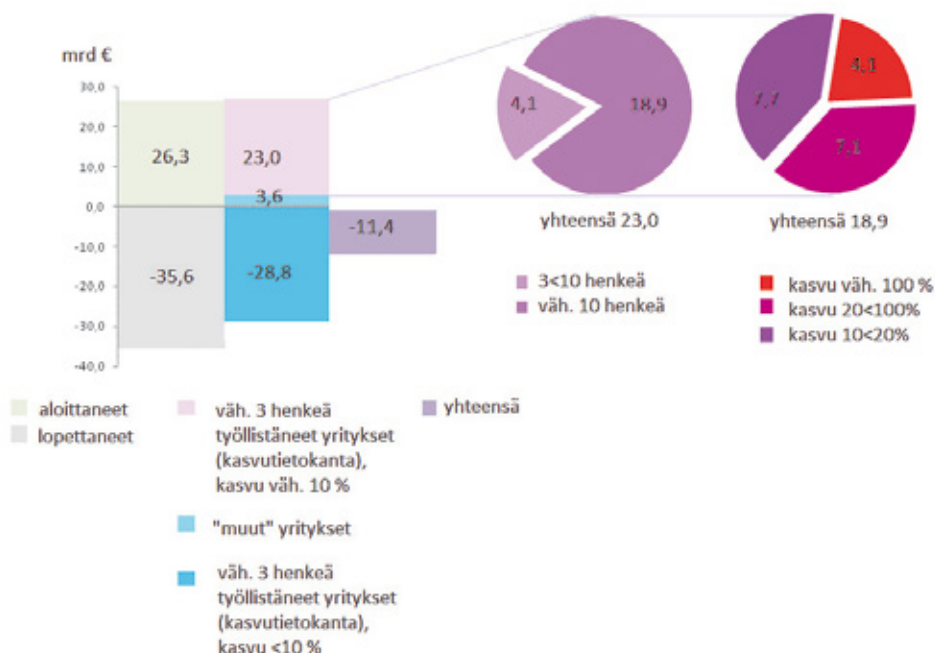

Kuva 18b. Eri alueiden osuudet kasvuyritysten liikevaihdosta kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011 sekä osuuden muutos kausien 2006–2009 ja 2008–2011 välillä.

Yritysrekisterin yritystenliikevaihto pieneni kaudella 2008–2011 yhteensä 11,4 miljardilla eurolla. Rekisteristä poistuneiden yritysten liikevaihto oli kauden alussa 35,6 miljardia euroa. Kauden aikana rekisteriin ilmestyneiden yritysten liikevaihto oli runsaat yhdeksän miljardia euroa pienempi (26,3 mrd.). Kauden alussa alle kolme henkeä työllistäneiden ja kasvutietokantaan kuulumattomien toimialojen yritysten liikevaihto kasvoi 3,6 miljardilla eurolla. Niissä kasvutietokannan yrityksissä, jotka työllistivät kauden alussa vähintään kolme henkeä ja jotka kasvoivat kaudella keskimäärin vähintään 10 % vuodessa, liikevaihto kasvoi 23,0 miljardilla eurolla. Valtaosa tästä lisäyksestä (18,9 mrd.) tapahtui kauden alussa vähintään 10 henkeä työllistäneissä yrityksissä. Varsinaisten kasvuyritysten liikevaihto kasvoi kauden aikana 11,2 miljardilla eurolla. Kaikkein nopeimmin kasvaneiden yritystenliikevaihto kasvoi 4,1 miljardilla eurolla. (Kuva 19).

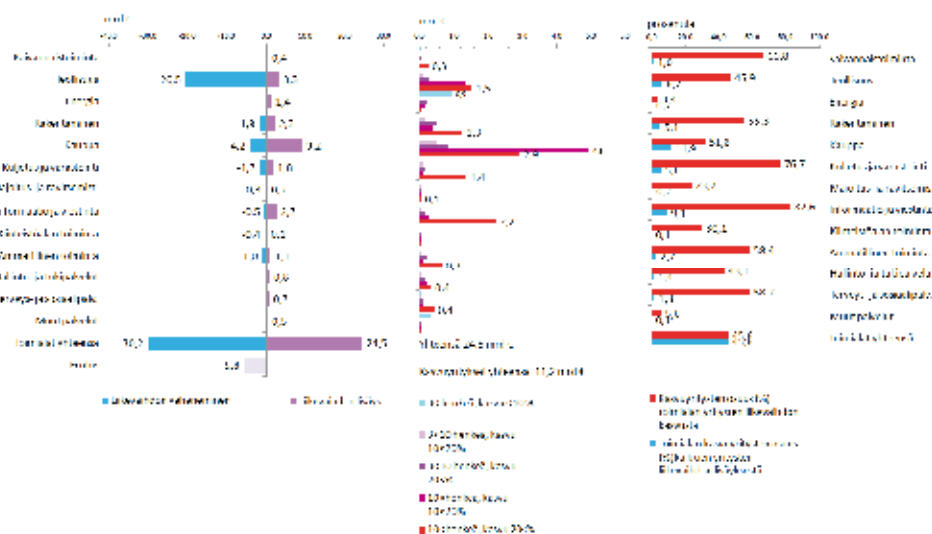
Kuva 19. Yritysten liikevaihdon kehityksen erittely kaudella 2008–2011.

Kasvuyritysten osuus toimialojen liikevaihdon lisäyksestä oli keskimäärin 45,6 %. Osuus oli keskimääräistä suurempi erityisesti toimialoilla Informaatio ja viestintä (82,6 %), Kuljetus ja varastointi (76,7 %), Kaivannaistoiminta (66,8 %). Määrällisesti kasvuyritysten liikevaihto kasvoi eniten kaupan (2,9 mrd. €) ja Informaatio- ja viestintä (2,2 mrd. €) -toimialoilla sekä teollisuudessa (1,5 mrd. €). Näiden kolmen toimialan kasvuyritysten liikevaihdon lisäys vastasi 59 prosenttia kaikkien kasvuyritysten liikevaihdon kasvusta. Kyseisten toimialojen kasvuyritysten liikevaihdon

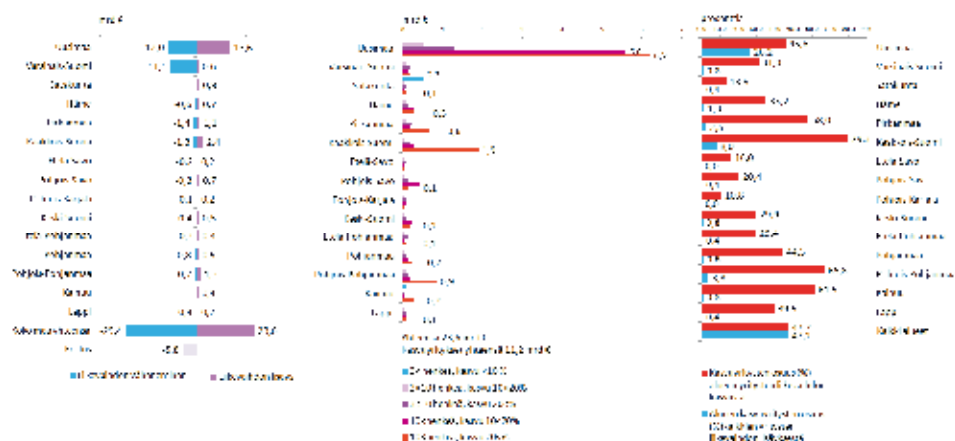
ytteenlaskettu lisäys oli 27 prosenttia kasvutietokannan yritysten liikevaihdon kasvusta. Kaupan alalla kauden alussa vähintään kolme henkeä työllistäneet ja keskimäärin vähintään 10 %, mutta alle 20 % vuodessa kasvaneet yritykset lisäsivät myös huomattavasti liikevaihtoaan (4,9 mrd. €). (Kuva 20).

Kuva 20. Kasvutietokannan yritysten liikevaihdon kehitys toimialoittain kaudella 2008–2011.

Kasvuyritysten osuus alueiden yritysten liikevaihdon lisäyksestä oli keskimäärin 47,2 %. Osuus oli tätä suurempi Kaakkois-Suomen (79,3 %), Pohjois-Pohjanmaan (66,8 %), Kainuun (61,5 %) ja Pirkanmaan (58,0 %) ELY-keskusalueilla. Määrällisesti kasvuyritysten liikevaihto kasvoi eniten Uudellamaalla 6,2 mrd. euroa, mikä on 55 % kaikkien kasvuyritysten liikevaihdon lisäyksestä kaudella 2008–2011. Uudenaan kasvuyritysten liikevaihdon lisäys oli runsaat 26 prosenttia kaikkien vähintään kolme henkeä työllistäneiden yritysten liikevaihdon lisäyksestä. Myös Kaakkois-Suomen ELY-keskusalueella kasvuyritysten liikevaihto kasvoi määrällisesti muita alueita selvästi enemmän (1,9 mrd. €). (Kuva 21).

Kuva 21. Kasvutietokannan yritysten liikevaihdon kehitys ELY-keskusalueittain kaudella 2008–2011.

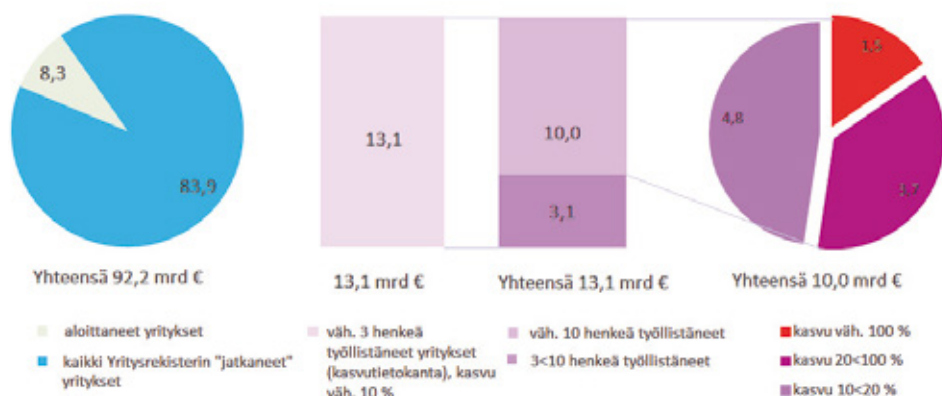

Kasvuyritysten jalostusarvo

Kasvutietokannasta ei ole toistaiseksi saatavissa henkilöstön kasvun perusteella kasvuyrityksiksi määriteltujen yritysten jalostusarvosta. Jalostusarvotieto on sen sijaan saatavissa liikevaihdon kasvun perusteella kasvuyrityksiksi määritellyistä yrityksistä. Näitä koskeva jalostusarvotieto löytyy myös toimialoittain, mutta ei alueittain. Koska kyse on eri kasvuyritysjoukosta kuin siitä, mitä edellä on tarkasteltu, ei jalostusarvon toimialoittaista eikä ELY-keskusalueittaista tarkastelua ole tässä tehty. Tilastokeskukselta saatiin kuitenkin erillistoitimituksena kaikkien henkilöstön kasvun perusteella määriteltujen kasvuyritysten jalostusarvotietoja. Yritysrekisterin kaikkien yritysten jalostusarvo vuonna 2011 oli 92,2 mrd. euroa. Siitä kauden 2008–2011 aikana aloittaneiden yritysten jalostusarvo oli 8,3 mrd. euroa. Kauden alussa vähintään kolme henkeä työllistäneiden ja vähintään 10 % kasvaneiden kasvutietokantaan kuuluneiden yritysten jalostusarvo oli 13,1 mrd. euroa. Tästä valtaosa (10,0 mrd. euroa) syntyi yrityksissä, joissa oli kauden alussa vähintään 10 henkeä. Kasvuyritysten jalostusarvo oli 5,2 mrd. euroa, mikä on 5,7 % Yritysrekisterin

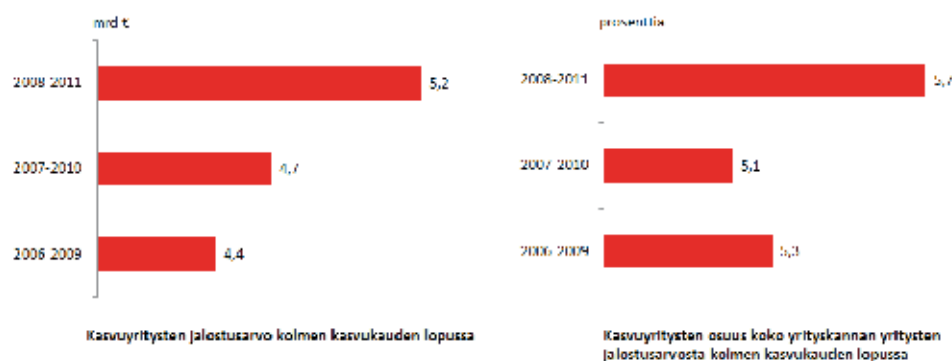
kaikkien yritysten jalostus arvosta. Kaikkein nopeimmin kasvaneiden 17 yrityksen jalostusarvo oli 1,5 mrd. euroa (1,7 % Yritysrekisterin kaikkien yritysten jalostusarvosta). (Kuva 22).

Kuva 22. Yritysrekisterin yritysten jalostusarvo ja kasvutietokannan vähintään kolme henkeä työllistäneiden ja vähintään 10 % kasvaneiden yritysten jalostusarvon erittely kauden 2008–2011 lopussa yritysten kasvunopeuden ja henkilöstön kokoluokan perusteella.

Kasvuyritysten jalostusarvo kaudella 2008–2009 oli 0,8 mrd. euroa suurempi kuin kaudella 2006–2009. Kasvuyritysten osuus Yritysrekisterinyritysten jalostusarvosta kasvoi vastaavana aikana 0,4 prosenttiyksiköllä. (Kuva 23).

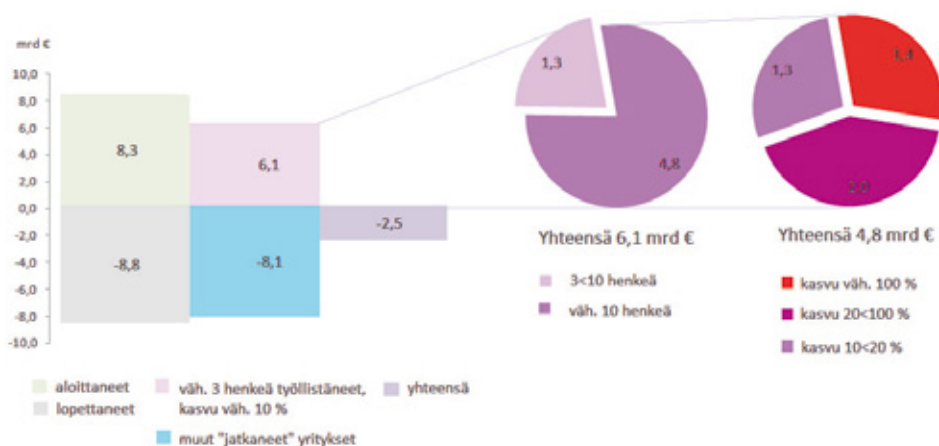
Kuva 23. Kasvuyritysten jalostusarvo kausien 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011 lopussa ja kasvuyritysten osuus Yritysrekisterin kaikkien yritysten jalostusarvosta kyseisten kausien lopussa.

Yritysrekisterin yritysten jalostusarvo pieneni kaudella 2008–2011 yhteensä 2,5 miljardilla eurolla. Yritysrekisteristä poistuneiden yritysten jalostusarvo oli kauden

alussa 8,8 mrd. euroa. Kauden aikana rekisteriin ilmestyneiden yritysten jalostusarvo oli 0,5 miljardia euroa pienempi eli 8,3 mrd. euroa. Kauden alussa vähintään kolme henkeä työllistäneiden ja kaudella vuodessa keskimäärin vähintään 10 % kasvaneiden kasvutietokannan yritysten jalostusarvo kasvoi 6,1 miljardilla eurolla kun taas muiden ”jatkanneiden” yritysten jalostusarvo pieneni 8,1 miljardilla eurolla. Valtaosa edellä mainitun 6,1 miljardin euron jalostusarvon kasvusta (4,8 mrd. €) syntyi vähintään 10 henkeä työllistäneissä yrityksissä. Kasvuyritysten jalostusarvo kasvoi kauden aikana 3,4 miljardilla eurolla. Kaikkein nopeimmin kasvaneiden 17 yrityksen jalostusarvo kasvoi 1,4 miljardilla eurolla. (Kuva 24).

Kuva 24. Yritysten jalostusarvon kehityksen erittely kaudella 2008–2011.32

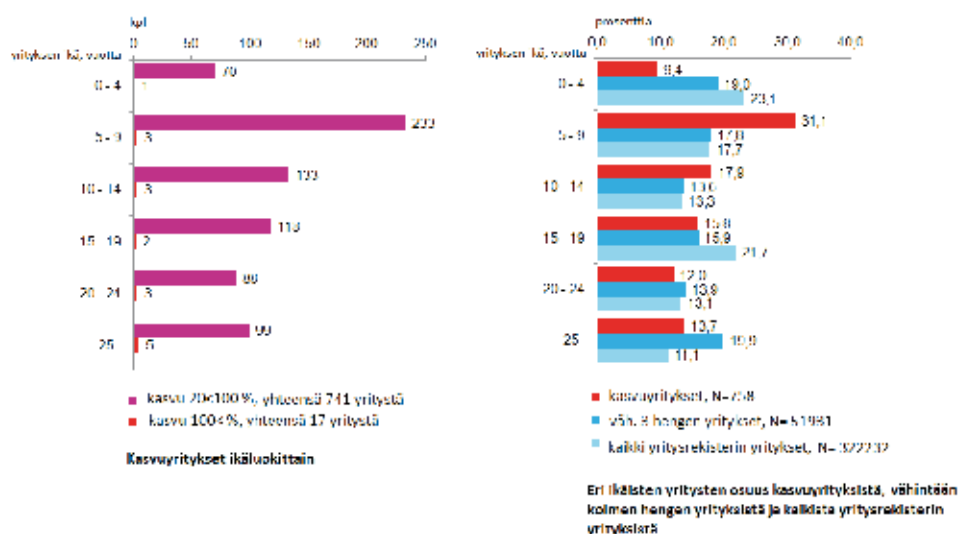

32 Muut ”jatkanneet” yritykset sisältää kasvutietokannan vähintään kolme henkeä työllistäneet, mutta alle 10 % kasvaneet yritykset, yritysrekisterin alle kolme henkeä työllistäneet yritykset ja toimialat, jotka eivät kuulu kasvutietokantaan.

Kasvuyritysten ikä

Kasvuyritykset eivät poikkeakaan ikäjakaumaltaan merkittävästi muista yrityksistä. Vuonna 2011 kasvuyrityksistä oli kaikkein nuorimman ikäluokan yrityksiä (0-4 vuotta) suhteellisesti vähemmän kuin vertailuryhmien yrityksistä, kun taas ikäluokassa 5-9 vuotta niistä oli suhteellisesti useampi kuin vertailuryhmien yrityksistä (Kuva 25).

Kuva 25. Kasvuyritykset ikäluokittain sekä eri ikäisten yritysten osuus kasvuyrityksistä, vähintään kolmen hengen yrityksistä (kasvutietokannan toimialat) ja kaikista Yritysrekisterin yrityksistä vuonna 2011.

Nuoret kasvuyritykset

Nuoria, enintään viisi vuotta vanhoja kasvuyrityksiä eli ns. gasellyrityksiä oli kauden 2008–2011 lopussa 127 kpl, mikä on 16,8 % kaikista kasvuyrityksistä. Gasellyritysten henkilöstö oli kauden lopussa 11 600 (13,3 % kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä) ja liikevaihto 0,91 mrd. euroa (5,0 % kaikkien kasvuyritysten liikevaihdosta). Gasellyrityksistä oli kolmannes (42 kpl), niiden henkilöstöstä vajaat 42 % (4 849) ja liikevaihdosta runsas 18 % (0,17 mrd. €) toimialalla Hallinto- ja tukipalvelut.

Taulukko 1. Enintään viisi vuotta vanhojen kasvuyritysten, ns. gasellyritysten, lukumäärä, henkilöstö ja liikevaihto sekä niiden osuudet toimialoitain kauden 2008–2011 lopussa.

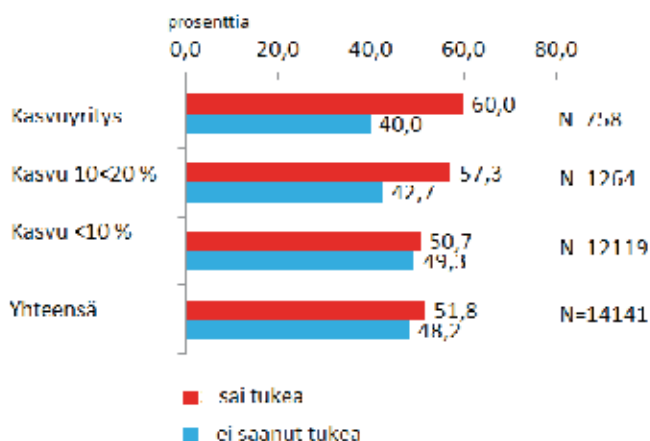
Toimiala	Lukumäärä		Henkilöstö		Liikevaihto	
	Kpl	%	Henkeä	%	mrd €	%
Kaivannaistoiminta	1	0,8	20	0,2	.	.
Teollisuus	10	7,9	1694	14,6	0,19	20,7
Energia	1	0,8	64	0,6	.	.
Rakentaminen	13	10,2	884	7,6	0,09	10,4
Kauppa	13	10,2	714	6,2	0,17	19,2
Kuljetus ja varastointi	6	4,7	643	5,5	0,06	6,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	4	3,1	316	2,7	0,02	2,5
Informaatio ja viestintä	13	10,2	720	6,2	0,11	11,8
Kiinteistöalan toiminta	1	0,8	123	1,1	0,00	0,0
Ammatillinen toiminta	13	10,2	728	6,3	0,06	6,8
Hallinto- ja tukipalvelut	42	33,1	4849	41,8	0,17	18,4
Terveys- ja sosiaalipalv.	8	6,3	794	6,8	0,04	3,9
Muut palvelut	2	1,6	55	0,5	.	.
Toimialat yhteensä	127	100,0	11605	100	0,91	100,0

Gasellyritysten lukumäärässä ja osuudessa kaikista kasvuyrityksistä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia aikaisempiin kausiin verrattuna. Kaudella 2006–2009 niitä oli 117 kpl ja osuus kaikista kasvuyrityksistä oli 17,7 %. Kaudella 2007–2010 luvut olivat 137 ja 21,4 %.

Julkinen tuki kasvuyrityksille

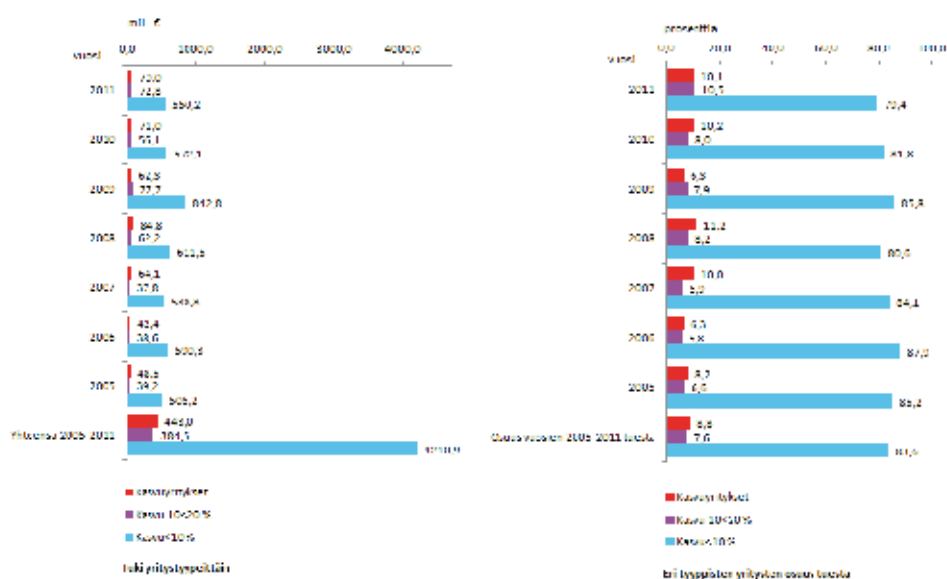
Kauden 2008–2011 kasvuyrityksistä 60 % (455 yritystä) oli saanut vuonna 2011 julkista yritystukea. 40 % eli 303 kasvuyritystä ei ollut saanut tukea. Tukea saaneiden kasvuyritysten osuus on jonkin verran suurempi kuin tukea saaneiden yritysten osuus muissa, kauden alussa vähintään 10 henkeä työllistäneiden yritysten ryhmissä. (Kuva 26).

Kuva 26. Julkista tukea saaneiden ja ei-saaneiden yritysten osuus kauden 2008–2011 alussa vähintään 10 henkeä työllistäneistä eri kasvunopeuden yrityksistä (kasvutietokannan toimialat).

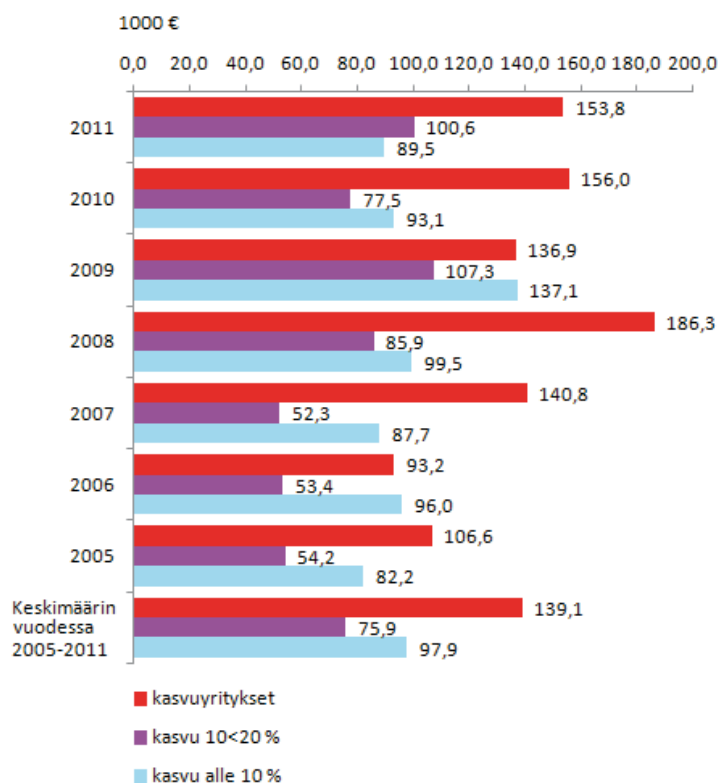
Valtaosa julkisesta tuesta suuntautui kuitenkin yrityksille, joiden kasvu jäi kaudella 2008–2011 alle kymmeneen prosenttiin. Kasvuyritysten osuus vuoden 2011 yhteensä 693 miljoonan euron tuesta oli 70 miljoonaa (10,1 %). Yli 10, mutta alle 20 prosentin keskimääräiseen vuosikasvuun yltäneiden yritysten osuus oli 72,8 miljoonaa (10,5 %) ja alle 10 % kasvaneiden yritysten osuus 550,2 miljoonaa (79,4 %). Osuuksissa ei tapahtunut oleellisia muutoksia vuosien 2005–2011 välisenä aikana. (Kuva 27).

Kuva 27. Julkinen tuki kauden 2008–2011 alussa kasvutietokannan vähintään 10 henkeä työllistäneille yrityksille yritysten kasvunopeuden mukaan ja osuus tuesta vuosina 2005–2011.

Yritystä kohden laskettu tuki on kuitenkin ollut kaikkina tarkasteluvuosina kasvuyrityksissä selvästi suurempi kuin vertailuryhmissä. Vuonna 2011 kasvuyritykset saivat julkista tukea keskimäärin 154 000 euroa yritystä kohden, kun luku vertailuryhmissä oli 101 000 euroa (vähintään 10 %, mutta alle 20 % kasvaneet yritykset) ja 90 000 euroa (alle 10 % kasvaneet yritykset). (Kuva 28).

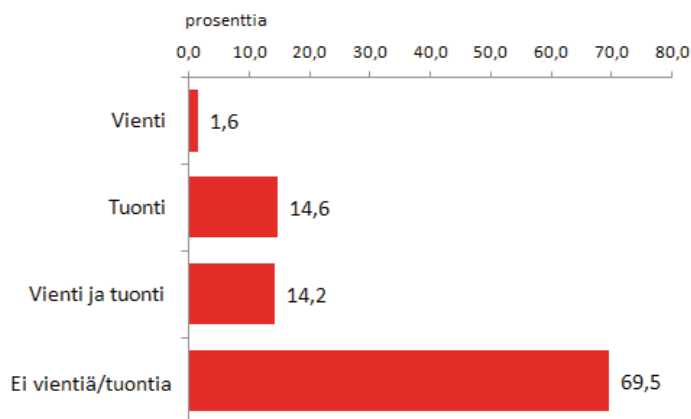
Kuva 28. Julkinen tuki hauden 2008–2011 alussa kasvutietokannan vähintään 10 henkeä työllistäneille yrityksille keskimäärin yritystä kohden yrityksen kasvunopeuden mukaan vuosina 2005–2011.

Kasvuyritysten vienti ja tuonti

Kasvutietokannan mukaan vajaalla kolmanneksella (30,4 %) kasvuyrityksistä oli kaudella 2008–2011 joko vientiä tai tuontia. (Kuva 29).

Kuva 29. Vientiä ja tuontia harjoittavien kasvuyritysten osuus kaikista kasvuyrityksistä kaudella 2008–2011.

Kasvuyritysten ulkomaalaisomistus

Kaudella 2008–2011 runsas seitsemän prosenttia eli 54 kasvuyritystä kaikista kasvuyrityksistä oli ulkomaalaisomisteisia. Näiden osuus kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä oli 1,4 % ja liikevaihdosta 6,4 %. Luvut ovat samansuuntaisia edelliseen kauteen verrattuna. Kauteen 2006–2009 verrattuna ulkomaalaisomisteisten kasvuyritysten lukumäärä-, henkilöstö- ja liikevaihto-osuudet ovat kuitenkin pienentyneet. (Taulukko 2).

Taulukko 2. Ulkomaalaisomisteisten kasvuyritysten lukumäärä, henkilöstö ja liikevaihto sekä niiden osuudet kausilla 2006–2009, 2007–2010 ja 2008–2011.

Kausi	Ulkomaalaisomisteiset kasvuyritykset		Henkilöstö		Liikevaihto	
	Kpl	Osuus kaikista kasvuyrityksistä (%)	Yht. kauden lopussa (henkeä)	Osuus kaikkien kasvuyritysten henkilöstöstä (%)	Yht. kauden lopussa (mrd €)	Osuus kaikkien kasvuyritysten liikevaihdosta (%)
2008–2011	54	7,1	6069	7,0	1,2	6,4
2007–2010	49	7,7	5323	7,1	0,9	6,4
2006–2009	55	8,3	8091	10,6	2,4	14,7

Kaudella 2008-2011 ulkomaalaisomisteisten kasvuyritysten henkilöstö kasvoi 3 534:llä, mikä vastasi 5,8 prosenttia kaikkien kasvuyritysten henkilöstön kasvusta. Näiden kasvuyritysten liikevaihto kasvoi kaudella 401 miljoonalla eurolla, mikä on 3,6 prosenttia kaikkien kasvuyritysten liikevaihdon lisäyksestä kaudella.

Tekijät Författare Authors Yrityskatsaus 2013 (Företagsöversikt 2013), styrgruppen Seppo Kangaspunta, ordförande Riitta Niinivaara, sekreterare		Julkaisuaika Publiceringstid Date Oktober 2013 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment 20.9.2012	
Julkaisun nimi Titel Title Yrityskatsaus 2013 (Företagsöversikt 2013)			
Tiivistelmä Referat Abstract Företagsöversikt 2013 granskar i vid omfattning företagspolitiken och företagens tillstånd. Teman är strukturomvandlingen i ekonomin, ny företagsverksamhet, företagens tillväxt och sysselsättning. Översikten är indelad i en artikeldel och en statistikdel. Artikelförfattarna är tjänstemän vid arbets- och näringsministeriet och andra offentliga organisationer. Ministeriets tidigare publikationer Översikt över företagsamheten och Översikt över tillväxtföretagen har sammanslagits till Företagsöversikt 2013. Martti Myllylä granskar arbets- och näringsministeriets näringspolitiska mål i ljuset av ministeriets riktlinjer för närings- och industripolitiken (2013). Erja Virta och Johanna Lähde specificerar den grå ekonomin som företeelse, dess konsekvenser i samhället samt politiken för bekämpningen av den och organiseringen av verksamheten. Pertti Valtonen tar upp de möjligheter som Europeiska kommissionens program Horisont 2020 erbjuder för att främja tillväxtföretagandet i Finland. Ilkka Mella skriver om plötsliga strukturomvandlingar i regionerna som en utmaning för utvecklingspolitiken. Han granskar företeelsen plötslig strukturomvandling och regionerna från år 2007 fram till i dag. I artikeln presenteras den verksamhetsmodell som har utvecklats för hantering av plötsliga strukturomvandlingar och vidareutvecklingen av den. Dessutom bedöms modellens förutsättningar att ge ett bra resultat. Exempler åskådliggör resultaten av verksamheten i vissa områden med akuta strukturomvandlingsproblem. Valter Vento presenterar resultaten av den nordiska översikten över tillväxtföretagande The Nordic Growth Entrepreneurship Review (2012). Enligt den har de nordiska länderna rätt goda förutsättningar för tillväxtföretagande, nästan jämförbara med de ledande länderna (Förenta staterna, Kanada och Storbritannien). Finland har under de senaste åren lyckats utveckla kulturen och atmosfären för företagande. Jämfört med de övriga nordiska länderna är antalet nya tillväxtföretag litet, men de finländska tillväxtföretagen växer snabbare och blir större än motsvarande andra nordiska företag. Utmaningen för Finland består alltså inte så mycket i företagens tillväxt utan i att (tillväxt)företagen är så få. Matti Pietarinen granskar i sin artikel utgångspunkterna, genomförandet och utvecklingen av politiken för statligt stöd. En undersökning, som baserar sig på ett internationellt sett unikt finländskt statistikmaterial, har ytterligare belyst effekterna av stöden. Jarmo Palm och Tuija Groop granskar de regionala företagstjänster som stöder företagandet och företagen. Samuli Rikama beskriver tillväxtföretagens utveckling under tre tillväxtperioder. I artikeln specificeras tillväxtföretagens koncernförhållanden, vilket inte har gjorts i de tidigare granskningarna av tillväxtföretagen. Under tillväxtperioden 2008–2011 hörde 41 % av sammanlagt 758 tillväxtföretag till en koncern. I slutet av tillväxtperioden utgjorde personalen i dessa tillväxtföretag 75 % av samtliga tillväxtföretags personal och omsättningen 85 %. Personalen i de tio största tillväxtföretagen som ingick i en koncern utgjorde nästan en tredjedel av samtliga tillväxtföretags personal och de 50 störstas andel var cirka hälften. De största tillväxtföretagen ingår nästan alltid i en koncern. I översiktens statistikdel ges mer detaljerad information om tillväxtföretagen och deras utveckling branschvis och för varje närings-, trafik- och miljöcentrals område. Informationen relateras till hela företagsstocken och utvalda jämförelsegrupper. Pertti Hämäläinen har bearbetat materialet angående antal företag, deras personal och omsättning. I det material som sammanställts av Seppo Kangaspunta har huvudsakligen använts Toimiala Onlines databas om företagens tillväxt, som baserar sig på Statistikcentralens statistikmaterial.			
Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Närings- och innovationavdelningen/Riitta Niinivaara, tfn 050 5263903			
Asiasanat Nyckelord Key words Näringspolitik, grå ekonomi, företagsaccelerator, plötslig strukturomvandling, nordiskt tillväxtföretagande, tillväxtföretag, företagsstöd, ANM-koncernen, närings-, trafik- och miljöcentralen, regionala företagstjänster			
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication ISSN 1797-3554 ISBN 978-952-227-789-3		Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication ISSN 1797-3562 ISBN 978-952-227-790-9	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 124		Kieli Språk Language Suomi, Finska, Finnish	Hinta Pris Price 28 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Tekijät Författare Authors		Julkaisuaika Publiceringstid Date	
Yrityskatsaus 2013 (Enterprise Review 2013)		October 2013	
2013 steering group		Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by	
Seppo Kangaspunta, chair		Työ- ja elinkeinoministeriö	
Riitta Niinivaara, secretary		Arbets- och näringsministeriet	
		Ministry of Employment and the Economy	
		Toimielimen asettamispäivä 	
		Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
		20 September 2012	
Julkaisun nimi Titel Title			
Yrityskatsaus 2013 (Enterprise Review 2013)			
Tiivistelmä Referat Abstract			
Enterprise Review 2013 extensively examines corporate policy and the state of enterprises. The themes include structural change in the economy, new business activities, corporate growth, and creating employment. The survey is divided into an article section and a statistics section. The writers are civil servants of the Ministry of Employment and the Economy and other public organisations. The Ministry's previous publications Yrittäjyyskatsaus ("Entrepreneurship Review") and Kasvuyrityskritiikkatsaus ("Growth Enterprise Review") were combined into Enterprise Review 2013.			
Martti Myllylä examines the goals of the industrial policy of the Ministry of Employment and the Economy in light of the Ministry's economic and industrial policy definitions (2013). Erja Virta and Johanna Lähde look into the grey economy as a phenomenon – its impact on society and the politics linked with preventing it, and how the related activities are organised. Pertti Valttonen looks into the European Commission's Horizon 2020 programme and the opportunities it offers for the promotion of Finnish growth entrepreneurship. Ilkka Mella writes about the challenges for development policy posed by rapid structural changes in the regions. He examines the phenomenon and the areas of rapid structural change from 2007 to the present day. The article examines a model of action developed for maintaining control over rapid structural change, and for its further development, and evaluates the possibilities for success of the model of action. The examples illustrate the results of the activity in certain areas of rapid structural change. Valtteri Vento presents the results of his Nordic Growth Entrepreneurship Review (2012). According to his review, the Nordic Countries have relatively good prerequisites for growth entrepreneurship, nearly on a par with the leading countries (the USA, Canada and Great Britain). In recent years Finland has managed to develop its entrepreneurial culture and atmosphere. Compared with other Nordic Countries, the number of start-up growth companies is small, but Finnish growth companies grow faster and get bigger than their Nordic counterparts. As such, Finland's challenge is not so much the growth of companies, as the small number of (growth)companies. In his article, Matti Pietarinen examines the starting points of corporate subsidy policy, its implementation and its development. A recent study based on internationally unique Finnish statistical material have further illuminated the impact of the subsidies. Jarmo Palm and Tuija Broop look into regional corporate services that support entrepreneurship and companies. Samuli Rikama describes the development of growth companies in three growth periods. The article examines the relationships that growth companies have with corporate groups, which has not been done in previous examinations of growth companies. In the 2008–2011 growth period 41% out of a total of 758 growth companies were part of a group. The personnel of these growth companies accounted for 75% of all personnel of the all growth companies at the end of the growth period, and their share of turnover was 85%. The personnel of the ten largest growth companies in corporate groups constituted nearly a third of all personnel of growth companies and the share of the 50 largest was about half. The largest growth companies are nearly always part of a group. In the statistical part of the survey more detailed information is given on growth companies and their development, itemised according to fields of business and according to areas served by the Centres for Economic Development, Transport and the Environment (ELY Centres). The information is examined against the backdrop of the entire collection of companies in Finland and the chosen control groups. Pertti Härmäläinen presents statistical data on the number of businesses, their staff and turnover. The material put together by Seppo Kangaspunta mainly uses the company growth database of ToimialaOnline, which is based on material from Statistics Finland.			
MEE contacts: Employment and innovation department/Riitta Niinivaara, tel. +358 50 5263903			
Asiasanat Nyckelord Key words			
Industrial policy, grey economy, company accelerator, sudden structural change, Nordic growth entrepreneurship, growth companies, corporate subsidies, administrative sector of the MEE, ELY Centres, regional enterprise services.			
Painettu julkaisu Inbunden publikation Printed publication		Verkkojulkaisu Nätpublikation Web publication	
ISSN 1797-3554	ISBN 978-952-227-789-3	ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-790-9
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages		Kieli Språk Language	Hinta Pris Price
124		Suomi, Finska, Finnish	28 €
Julkaisija Utgivare Published by		Kustantaja Förläggare Sold by	
Työ- ja elinkeinoministeriö		Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	
Arbets- och näringsministeriet			
Ministry of Employment and the Economy			

Yrityskatsaus 2013

Näkökulmia elinkeinopolitiikkaan, yrityksiin ja yrittäjyyteen

Työ- ja elinkeinoministeriön aikaisemmat Yrittäjyyskatsaus ja Kasvuyrityskatsaus on yhdistetty Yrityskatsaukseksi 2013. Tavoitteena on ollut tuottaa informatiivinen ja kiinnostava katsaus ministeriön elinkeinopolitiikkaan sekä yritystoimintaan ja yrittäjyyteen. Toimikenttä on laaja, minkä vuoksi katsauksessa tarkastellaan vain valittuja elinkeinopolitiikan kysymyksiä.

Artikkeliosassa Martti Myllylä tarkastelee elinkeinopolitiikan tavoitteita työ- ja elinkeinoministeriön elinkeino- ja teollisuuspoliittisten linjausten (2013) valossa. Erja Virta ja Johanna Lähde erittelevät harmaata taloutta ilmiönä, sen vaikutuksia yhteiskunnassa sekä sen torjuntaan liittyvää politiikkaa ja toiminnan organisointia. Pertti Valtonen esittelee Euroopan komission Horizon 2020 -ohjelman tarjoamia mahdollisuuksia suomalaisen kasvuyrittäjyyden edistämiseksi. Ilkka Mella kirjoittaa alueiden äkillisistä rakennemuutoksista kehittämispolitiikan haasteena. Valtteri Vento esittelee pohjoismaisen kasvuyrittäjyyskatsauksen The Nordic Growth Entrepreneurship Review (2012) tuloksia. Matti Pietarinen tarkastelee artikkelissaan yritystukipolitiikan lähtökohtia, toteutusta ja kehittämistä. Samuli Rikama kuvaa kasvuyritysten kehitystä sekä analysoi niiden tietoja konsernisuhteen ja ulkomalaisomistuksen näkökulmasta. Jarmo Palm ja Tuija Groop tarkastelevat seudullisten yrityspalvelujen kehitystä.

Katsauksen tilasto-osassa esitetään yksityiskohtaisempia tietoja kasvuyrityksistä ja niiden kehityksestä toimialoittain ja ELY-keskusalueittain. Tiedot suhteutetaan koko yrityskantaan ja valittuihin vertailuryhmiin. Pertti Härmäläinen on koostanut koko yritystoiminnan ja yrittäjyyden kehittymistä kuvaavia tilastokuvia. Seppo Kangaspunnan koostamassa aineistossa on käytetty pääosin ToimialaOnline yritysten kasvutietokantaa, joka perustuu Tilastokeskuksen tilastoaineistoon.

Tätä julkaisua myy:
Netmarket
Edita Publishing Oy
www.edita.fi/netmarket
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-789-3

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-790-9

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY